

İHRAMCIZÂDE İSMAİL HAKKI TOPRAK EFENDİ

HAYATI ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

Yard. Doç. Dr. Lütüfî Alıcı

Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları

İHRAMCIZÂDE İSMAİL HAKKI TOPRAK EFENDİ (K.S.)

HAYATI ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

GİRİŞ	1
A. İHRAMCIZÂDE	1
B. İHRAMCIZÂDE	1
C. İHRAMCIZÂDE	1
1. Müslümanlık	1
2. Arap Şerh	1
3. Mir Ali	1
4. Tefsir	1
5. Müslümanlık	1
6. Hacı Ahmet Nispet	1
D. İHRAMCIZÂDE	1
E. İHRAMCIZÂDE	1
1. Mevlâ	1
2. Şerh	1
3. Mevlâlar	1
BİRİNCİ BÖLÜM	1
A. HAYATINDAN KESİTLER	1
1. Hayatı	1
2. Hayatı	1
3. Hayatı	1
4. Hayatı	1
5. Hayatı	1
6. Hayatı	1
7. Hayatı	1
8. Hayatı	1
9. Hayatı	1
10. Hayatı	1
11. Hayatı	1
12. Hayatı	1
13. Hayatı	1
14. Hayatı	1
15. Hayatı	1
16. Hayatı	1
17. Hayatı	1
18. Hayatı	1
19. Hayatı	1
20. Hayatı	1
21. Hayatı	1
22. Hayatı	1
23. Hayatı	1
24. Hayatı	1
25. Hayatı	1
26. Hayatı	1
27. Hayatı	1
28. Hayatı	1
29. Hayatı	1
30. Hayatı	1
31. Hayatı	1
32. Hayatı	1
33. Hayatı	1
34. Hayatı	1
35. Hayatı	1
36. Hayatı	1
37. Hayatı	1
38. Hayatı	1
39. Hayatı	1
40. Hayatı	1
41. Hayatı	1
42. Hayatı	1
43. Hayatı	1
44. Hayatı	1
45. Hayatı	1
46. Hayatı	1
47. Hayatı	1
48. Hayatı	1
49. Hayatı	1
50. Hayatı	1
51. Hayatı	1
52. Hayatı	1
53. Hayatı	1
54. Hayatı	1
55. Hayatı	1
56. Hayatı	1
57. Hayatı	1
58. Hayatı	1
59. Hayatı	1
60. Hayatı	1
61. Hayatı	1
62. Hayatı	1
63. Hayatı	1
64. Hayatı	1
65. Hayatı	1
66. Hayatı	1
67. Hayatı	1
68. Hayatı	1
69. Hayatı	1
70. Hayatı	1
71. Hayatı	1
72. Hayatı	1
73. Hayatı	1
74. Hayatı	1
75. Hayatı	1
76. Hayatı	1
77. Hayatı	1
78. Hayatı	1
79. Hayatı	1
80. Hayatı	1
81. Hayatı	1
82. Hayatı	1
83. Hayatı	1
84. Hayatı	1
85. Hayatı	1
86. Hayatı	1
87. Hayatı	1
88. Hayatı	1
89. Hayatı	1
90. Hayatı	1
91. Hayatı	1
92. Hayatı	1
93. Hayatı	1
94. Hayatı	1
95. Hayatı	1
96. Hayatı	1
97. Hayatı	1
98. Hayatı	1
99. Hayatı	1
100. Hayatı	1

HAZIRLAYAN

Yard. Doç. Dr. Lütüfî ALICI

Haziran 2001

Ankara

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı
Somuncu Baba Araştırma ve
Kültür Merkezi Yayınları

Kapak

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi'nin Kabir Kitabesi

ISBN:975-97326-5-3

I. Baskı

Haziran - 2001

Her Hakkı Mahfuzdur

Teknik Hazırlık

Somuncu Baba Araştırma ve
Kültür Merkezi

Teknik Düzenleme

Musa TEKTAŞ

Dizgi

Aslan TEKTAŞ - Muharrem AKIN

Baskı

Poyraz Ofset- Ankara (312) 384 19 42

ES-SEYYİD OSMAN HULÛSİ EFENDİ VAKFI

Genel Merkez: Zaviye Mahallesi

Hacı Hulûsi Efendi Cad. No:71 44700

Darende / MALATYA

Tel:(422) 615 15 00 - 615 28 95

Fax:(422) 615 28 79

www.somuncubaba.net

ÖN SÖZ

Hakkâriye'nin 1911 yılında İstanbul'da yayımlanan "İsmail Hakkî Efendi" adlı eserinde İsmail Hakkî Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilmektedir.

Tuğra: Karîbu'llâhi İsmail Hakkî İhramî

Bu tuğra İsmail Hakkî Efendi'nin ruhaniyetinden süslenmiş olmak dileğiyle.

İsmail Hakkî
İhramî
Haziran 2001

ÖN SÖZ

Nakşibendî tarikatının XX. yüzyıldaki önemli temsilcilerinden biri olan İbrahimî İsmail Hakkı Toprak Efendi, mütevazı ve kanunlara saygılı yaşayışıyla çevresine daima örnek olmuş, hoşgörüsüyle de insanımızın birlik ve beraberliğine bir asra yakın hizmet etmiş bir insan-ı kâmilidir.

"İnsanların hayırlısı insanlara faydalı olandır." düsturuyla bir ömür boyu Sivas ve çevresinin maddî ve manevî kalkınmasına hizmet eden İsmail Hakkı Efendi ile ilgili olarak, bir bitirme tezi ve birkaç makalenin dışında; bugüne kadar maalesef pek fazla araştırma yapılmamıştır. Bu eserin hazırlanmasında İsmail Hakkı Efendi hakkında birinci derecede kaynak mahiyetinde olan Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî ile Mektubât-ı Hulûsî-i Dârendevî'den büyük ölçüde istifade edilmiştir. Ayrıca söz konusu tezden yararlanılmış, İsmail Hakkı Efendi ile ilgili ulaşılabilen makale ve şiirlerin tam metinleri de alınmıştır.

Bu çalışma, gün geçtikçe hakkındaki bilgi ve belgeler azalan bu kâmil insanın örnek yaşantısını ve hizmetlerini mümkün olduğunca yeni nesle tanıtmak gayesiyle yapılmıştır.

Çalışmamız giriş, birinci ve ikinci bölüm ile ekler kısmından müteşekkildir. Eserin giriş bölümünde İsmail Hakkı Efendinin hayatı, şahsiyeti ve eserleri, birinci bölümünde hayatından önemli kesitler ile veciz sözleri, ikinci bölümünde hakkında yazılan yazılar verilmiştir. Ekler kısmında ise eski harfli metinler ile çeşitli fotoğraflar yer almaktadır.

Mümkün olduğunca belgelere dayalı olarak yapılan bu çalışmada yer yer sözlü kaynaklara da başvurulmuştur. Çalışmanın eksiksiz olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Eksik ve kusurların iyi niyetimiz sebebiyle hoşgörü ile karşılanacağına inanıyoruz. Yapıcı ve yol gösterici tenkitlerden memnuniyetle istifade edilecektir. Eserin daha sonraki baskılarında bu hususlarla birlikte, çıkabilecek yeni bilgi ve belgeler değerlendirilecektir.

Eserin hazırlanmasında her türlü yardımı esirgemeyen Hamid Hamideddin Efendiye teşekkürlerimi arz ediyorum. Ayrıca Mehmet Kâzım Toprak ve diğer emeği geçenlerin hepsine teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu eserin hazırlanmasında bize teveccüh edenlerin nazarlarından ve İsmail Hakkı Efendinin ruhaniyetinden müstefit olmak dileğiyle.

Lütfi ALICI
Kahraman Maraş
Haziran 2001

İHRAMCİZÂDE

İSMAİL HAKKI TOPRAK EFENDİ (K.S.)

GİRİŞ

A. HAYATI

Nakşibendî tarîkatının Hâlidîyye kolu mürşitlerinden İsmail Hakkı Toprak Efendi, (K.S.) H. 1306 - M. 1880 tarihinde Sivas'ın Örtülüpınar Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir.1 Babası Hüseyin Hüsnü Bey, Sivas'ta kolağasıdır. Halk arasında Nilli Hatun diye maruf olan annesi Ayşe Hanım, zamanın Nakşibendî büyüklerinden Seyyid Mustafa Hâkî Efendiye intisaplı Medineli bir seyyidedir. Ayşe Hanım, subay olan birinci eşinin vefatından sonra İhramcızâdelerden Hüseyin Hüsnü Bey ile evlenir. İsmail Hakkı Toprak Efendi, uzun müddet evlâdı olmayan Ayşe Hanıma Cenâb-ı Allah'ın bu evlilikten ihsan ettiği tek evlâttır. Bu konuyla alâkalı bir rivâyet şöyledir : Evlât hasreti çeken Ayşe Hanım, bir tavsiye üzerine Ravza-i Mutahhara'da Cenâb-ı Allah'a münacatta bulunmuş ve ardından İsmail Hakkı Toprak Efendi dünyaya gelmiştir. (ALTUNTAŞ, s. 6, SARIOĞLU, s.1, KIZILTOPRAK, s. 2) Söz konusu rivâyet İsmail Hakkı Efendinin şiirlerine de yansımıştır :

Vâlidem merhûme açmıştı bize kutlu fâl

Ravza-i pâk'i ziyârette demişti ey Kerîmü'l-Müte'âl

Bu Habîb'in hürmetine ver bana bir ferzend-i bî-melâl

Andan aldığı libâsı bunda iksâr olmuşuz

(ALTUNTAŞ, s. 61, ŞEN, s. 34, SARIOĞLU, s. 5)

Aslen Buharalı olan ecdâdı, Beytullah'ın emniyetinin yanı sıra Kâbe örtüsünün değişim ve bakım hizmetiyle meşgul olduklarından dolayı İhramcılar diye anılmıştır. Bu yüzden kendilerine de İhramcızâde denilmiştir. (ALTUNTAŞ, s.6, SARIOĞLU, s.1)

Sivas Çifte Minare'deki ilk tahsilinden sonra rüştüye bitirmiş, ardından medrese tahsilini aynı yerde bulunan Şifâiyye Medresesi'nde yapmıştır. Arapça ve Farsçaya ana dili gibi vâkıf olan İsmail Hakkı Efendi, kendilerini ilmî sahada, bilhassa dinî ilimlerde yetiştirmiştir. (ALTUNTAŞ, s. 6, SARIOĞLU, s. 1 KIZILTOPRAK, s. 2) Tahsilinin ardından askerlik görevini Kurtuluş Savaşı yıllarında kol komutanı olarak maiyetindekilerle birlikte Suşehri'ne cephaneye taşımak suretiyle yerine getirmiştir. (KIZILTOPRAK, s. 2)

Daha çocukluğunda bazı manevî hâller zuhur eden ve bu yüzden bir arayış içine giren İsmail Hakkı Toprak Efendi, ilk olarak Sivas'ta bulunan Kadîrî büyüklerinden Arap Şeyh ile Halvetî Mûr Ali Baba'ya bir rivayete göre 5, diğer bir rivâyete göre 12 yıl hizmet etmiştir. İsmail Hakkı Efendinin ilk müşidi sayılabilecek Arap Şeyh'in " Evlâdım, senin nasibin bizden değil!" diyerek bir nevi izin vermesi üzerine İsmail Hakkı Efendi, validelerinin de katıldığı bir arkadaş grubuyla birlikte Tokat'a gitmiş, orada Seyyid Mustafa Hâkî Efendiyle tanışarak tam bir teslimiyet içinde tasavvufî âleme girmiştir.

Seyyid Mustafa Hâkî Efendi, ihvanı ile sohbet ederken huzura giren İsmail Hakkı Efendiye :

- Siz, Hacı Hanımın oğlu musunuz ? diye sorduklarında;

- Evet Efendim ! Cevabını verebilmişler...

Olan, o bir anda olmuş... Ardından hemen intisap ederek tasavvuf ilmini tam manasıyla tahsile başlayan İsmail Hakkı Efendi, o tanışma anında zuhur eden manevî hâl ve heyecanını sonradan çeşitli sohbetlerinde; " O heyecanı tarif edemem. Efendim, bana o soruyu sorarken ellerimin yeşil bir renk aldığını gördüm." (ALTUNTAŞ, s.17 - 21, SARIOĞLU, s. 2) " İşte o anda manevî bir haz hissettim. Gözüm, elim müşidim oldu; o ben oldu, ben o oldum." (ERAYDIN, s. 146) "Bana bir nazar etti ki, ne olduğumu bilemedim . O anda intisap ettim." (KIZILTOPRAK, s. 2) " Müşidim bana: Sen Ayşe Hanımın oğlu musun diye sordu. O an bana bir hâl oldu. O hâl, bu hâl kardeşlerim." (ALTUNTAŞ, s.103) diye nakletmiştir.

İsmail Hakkı Toprak Efendi, Mustafa Hâkî Efendiye intisabını manzum olarak da şöyle dile getirmiştir :

Kühümü bilmek dilersen sırr-ı Hâkî'dir özüm

Anın etvârcıdır dâ'im özüm ve sözüm

Her neye baksa basar-ı Hâkî'dir bakan bu gözüm

Zîrâ evvelden anınla tek ü tenhâ olmuşuz

(ALTUNTAŞ, s. 61, ŞEN, s. 34, SARIOĞLU, s. 5)

İsmail Hakkı Efendi intisabı vesilesiyle Tokat'tan ayrılamayarak, İnhisar Dairesi'nde Müskirat memurluğuna başlamıştır. Bir süre sonra, mürşidi Mustafa Hâkî Efendinin, kendisine :

- İsmail, memur olduğun yerdeki müskiratın tadına da bakıyor musun ? diye latîfe etmeleri üzerine o işinden ayrılmak istemiştir. Ancak 1908'de mürşidi Mustafa Hâkî Efendinin Tokat Mebusu olarak İstanbul'a gitmelerinden sonra kendileri de Sivas'a Düyûn-ı Umûmiye memuru olarak dönmüştür. Bir süre sonra, Düyûn-ı Umûmiye memurluğunun kaldırılması sebebiyle tekrar İnhisar memurluğuna geçmiş, Zara'nın Çarhı Tuzlası'na bağlı Cedid Tuzlası'nda müdürlük yapmıştır. Bu görevinde 1931 yılına kadar çalışmış ve aynı senenin temmuz ayında kendi isteği ile emekli olmuştur. Ayrıca Ordu, Koyulhisar, Suşehri arasında postacılık yapmalarından dolayı da halk arasında " Emanetçi Baba " diye tanınmıştır. (ALTUNTAŞ, s. 6 , SARIOĞLU, s. 2)

İsmail Hakkı Efendi, emekliliklerinin ardından bir Ramazan ayında Arabistan'a hicret niyetiyle İstanbul'a gitmiş ise de gördüğü bir rüya üzerine gitmekten vazgeçip İzmir'e bir arkadaşını ziyarete gitmiştir. İzmir'de buldukları zaman boyunca hâlâ kararsızlık içinde bulunan İsmail Hakkı Efendi için, o güne kadar tanımadığı, arkadaşıyla birlikte birkaç defa yemek yedikleri Ehli Safâ Lokantası sahibinin anlattığı diğer bir rüya da ikinci işaret olmuş ve ardından hemen Sivas'a dönmüştür. (KIZILTOPRAK, s. 2)

İsmail Hakkı Toprak Efendinin hicret isteği başta Osman Hulûsi Efendi olmak üzere bütün üftâdelerini üzümüştür. Osman Hulûsi Efendi bu ayrılık üzerine yazdığı şiiriyle mürşidine bağlılık ve muhabbetini dile getirirken diğer ihvanların da hâllerine şöyle tercüman olmuştur:

Derdinle gönül başladı zâra

Açıldı dilde nice bin yara

Yüz tutup geldi sen kâmkâra

Gel efendim gel kalma orada

Üftâdelerin ağlar burada

Vaslın umarken düşdü hicrâna

Geldik kapına biz yana yana

Te'sîr-i firkat işledi cânâ

Gel efendim gel kalma orada

Üftâdelerin ağlar burada

Ey dost bu ilden gel hicret etme

Üftâdelerin terk edip gitme

Derdli ihvânı bunda unutma

Gel efendim gel kalma orada

Üftâdelerin ağlar burada

Geldi mektûbun bunda okunur

Derdli sîneye hançer sokulur

Bu hasret odu câna dokunur

Gel efendim gel kalma orada

Üftâdelerin ağlar burada

İşimiz cümle cürm ü hatâdır

Senden isteğim afv ü atâdır

İsm-i şerîfin Hakkı Baba'dır

Gel efendim gel kalma orada

Üftâdelerin ağlar burada

Bunda ihvânın kimsesiz kaldı

Derd-i firâkın hicrâna saldı

Şâdân dilleri hep elem aldı

Gel efendim gel kalma orada

Üftâdelerin ağlar burada

Cümle ihvâna vedâ mı etdin

Vasl-ı likândan cüdâ mı etdin
Derdimizi bî-devâ mı etdin
Gel efendim gel kalma orada
Üftâdelerin ağlar burada

Gönül bâğını virân eyleme
Cân u dilimi biryân eyleme
Derdli ihvânı giryân eyleme
Gel efendim gel kalma orada
Üftâdelerin ağlar burada

Mazlûm ihvânın garîb mi oldu
Derd-i hicrân ile yüzleri soldu
Mecnûn'a Leylâ kokusu geldi
Gel efendim gel kalma orada
Üftâdelerin ağlar burada

Düşdü firâka Hulûsî ağlar
Bu hasret odu ciğerin dağlar
Bütün ihvânın hep kara bağlar
Gel efendim gel kalma orada
Üftâdelerin ağlar burada

(Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 282 - 283 / 23)

Bu arada Tokatlı Seyyid Mustafa Hâkî Efendi, İstanbul'a yerleşmiş, bir müddet sonra da vefat etmiştir. İsmail Hakkı Efendi, mürşidi Seyyid Mustafa Hâkî Efendinin vefatından sonra Sivaslı Hacı Mustafa Tâkî Efendiye intisap etmiştir. İsmail Hakkı Efendi, intisabını bir şiirinde şöyle dile getirmektedir :

Bir acep sırr-ı Takî'den aldığım ders-i iber

Anı bilmek diler isen vereyim sana haber

Her ulûmu almış idi pîrimden o şeyh-i mu'teber

Biz de anda mahvolup bezm-i ferdâ olmuşuz

(ALTUNTAŞ, s. 61, ŞEN, s. 34, SARIOĞLU, s. 5)

Mustafa Tâkî'nin de ahirete intikalinden sonra (1925) irşat görevi kendilerine verilmiştir. İsmail Hakkı Efendi, irşat görevini 1969 yılına kadar sürdürmüştür. (KIZILTOPRAK, s. 4 - 5)

İsmail Hakkı Toprak Efendi, emekliliklerini müteakip Çitil Han'da bir süre komisyonculuk yapmış, bu suretle elde ettikleri cüz'î kazançlarını hizmet için sarf etmiştir. İrşat faaliyetlerini yürütürken ziyaretçilere daha rahat ortam sağlayabilmek için; Sivas çarşısı merkezinde Yeni Camii yanında 1952 yılında Çorapçı Hanı'nın üst katında, han sahibi Muammer Somtaş'ın birkaç oda tahsis etmesiyle burayı "vekâle" olarak kullanmış, sohbetlerine uzun müddet orada devam etmiştir. (ŞEN s. 6, SARIOĞLU, s. 2) O zamana kadar mütevazı bir yer olan, ahşap ve iki kattan müteşekkil; alt katında şıra ve hayvansal ürünler satılan, üst katı ise otel olarak kullanılan Çorapçı Hanı, İsmail Hakkı Efendinin teşrifıyla "şerefü'l-mekân bi'l-mekân" kavli üzere önemli bir mekân hatta bir cazibe alanı hâline gelmiştir. İsmail Hakkı Efendinin deyişiyle "manevî alış verişin yapıldığı" manevî bir merkez olmuştur. Nitekim kendilerine gelenlerin çokluğu ve niçin geldikleri sorulduğunda;

- "Manevî alış veriş yapmak için" cevabını vermişlerdir.

Soyadı kanunundan sonra Sivaslı İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi TOPRAK, Osman Hulûsi Efendi ATEŞ, Gürünlü Sırrı Efendi SU, Sivaslı Kuyumcu Hacı Bekir Efendi de KIZILTOPRAK soyadlarını kullanmışlardır. Bu yaklaşım anâsır-ı erba'adan hareketle tevhdî bir anlayışın sonucudur. (KALKIŞIM, ALICI, YENİKALE, s. XI) İsmail Hakkı Toprak Efendinin, soyadını TOPRAK olarak almasının mürşidi Mustafa Haki Efendinin ismiyle de ilgili olduğu düşünülebilir. Hâk, Farsçada toprak manasına gelir. Sûfi toprak gibidir. Ona kötü ve çirkin her şey atılır, ondan ise sadece gül ve çiçek biter. Bu alçak gönüllülük ve kalb-i selimi ifade eder. Benliğin bulunmaması durumu, tevazu, toprak gibi olmak, hep olgunluğun tanımını verir. (CEBECİOĞLU, s. 311)

Hâki Efendinin ismi, sıfat ve soyadı olarak İsmail Efendide müsemma olmuştur.

Bir defa "sahra"da abdest almak üzere bir kuytu yere giden İhramcızâde yanındaki ihvanlardan birinden görmüş olduğu necasetin üzerini örtmesini istemiş ve ona dönüşünde şöyle sormuş;

- "Oğlum, o necasetin üzerini ne ile örttün ?" O zat cevap vermiş; "Toprak ile örttüm efendim". Bu cevaptan sonra yanında bululan Es-seyyid Osman Hulûsi Efendiye dönerek "Oğlum Hulûsi sen ne ile örterdin" diye buyurunca, irfan ve edep timsali olan Hulûsi Efendi; "Kum ile örterdim Efendim." deyince; "Aferin oğlum" buyurmuşlardır. (ŞEN)

Buradan anlaşılıyor ki, her zaman konuşulan kelimelere ve içerdikleri anlamlara dikkat etmek gerekiyor.

İsmail Hakkı Efendi, üç defa evlenmiştir. İlk eşleri Ümmühan Toprak (Hatun Anne)' tır. Ümmühan Toprak'ın 1949 yılında vefatının ardından Osman Hulûsî Efendi şu tarih manzumesini yazmıştır :

Aziz ailesi İhrâmcı-zâdenin emektârı

Hudâ'nın (ircîî) emrine verdi cân ile vâri

Bin üç yüz altmış altı sâli bir şâm-ı garîbanda

Mübârek ravza-i rıdvâna mihmân eyledi Bâri

Oku bir Fâtiha rûhuna ihdâ eyle ey zâir

Merhûme Ümmü Gülsüm Hanımın bu işte mezârı (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s.229)

Bu eşlerinden dünyaya gelen dört evlâdının hepsi de İsmail Hakkı Efendinin sağlığında ahirete intikal etmişlerdir. Bunların adları ve vefat tarihleri şöyledir :

Mehmet Sabit Kemal Toprak (öl. 1941)

Hayriye Toprak (Gündüzoğlu) (öl. 1957)

Mevlide Toprak (Dalak)(öl. 1958)

Halis Turgut Toprak (öl. 1967)

1949'da boşandıkları ikinci eşleri Zeynep Toprak (Hâfız Valide)' tan da iki oğlu dünyaya gelmiştir. Bunlardan Ahmet Salih Toprak 1928' de vefat etmiş, (nüfusta 1931) Mehmet Kâzım Toprak (doğ. 1927) ise hâlen hayatta olup Sivas'ta ikâmet etmektedir. 1950'de evlendiği üçüncü eşleri Zeliha Toprak (Hacı Valide) da 1972' de vefat etmiştir. (ALTUNTAŞ, s. 6 -7, SARIOĞLU, s. 2)

İslâmı gerçek mahiyetiyle yaşayan, mensuplarını bu yolda tevazu ve yokluk mektebinde yetiştiren, insanlığa imanın sevgiden geçtiğini öğreten İhrâmcı-zâde İsmail Hakkı Efendi, 2. 8. 1969 Cumartesi günü sabah saat 9.00 sıralarında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.2 (SARIOĞLU, s. 1, KIZILTOPRAK, s. 5) Cenaze namazı Sivas Paşa Camii'nde kılınmıştır. Emaneti sahibine teslim eden "Emanetçi Baba"

kalabalık bir cemaatin iştirak ettiği cenaze namazının ardından vasiyeti üzere Sivas Ulu Camii avlusuna defnedilmiştir. (ERAYDIN, s. 147)

Geride bir ahşap ev ve üzerinde çıkan 46 lira ile gözü yaşlı binlerce ihvan ve daha da önemlisi büyük bir yol bırakmıştır. (SARIOĞLU, s. 1) Gerek erkek gerekse kız evlâtları vasıtasıyla nesli süregelmektedir. (ALTUNTAŞ, s. 6 -7, SARIOĞLU, s. 2)

Osman Hulûsi Efendi, mürşidinin vefatına manzum bir tarih düşmüştür. İsmail Hakkı Efendinin kabir kitabesinde de yer alan söz konusu tarih manzumesi şöyledir :

Tarîk-i Nakşibendî pîri (ebcel) mürşid-i kâmil

Garîbu'llâhî Hakkı gavs-ı a'zam Şeyh İsmail

Engin gönlünde yüce murâdı hâsıl oldu

(Toprak) toprağa verildi Hakk'a vâsıl oldu*

(2.8.1969) (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 251)

Osman Hulûsi Efendi, mürşidinin metfun olduğu makberenin sonradan tamiri dolayısıyla bir kitabe daha yazmıştır. Makberenin kapısında bulunan bu kitabe de şöyledir :

Allah'a hamd Resûl'üne salât u selâm

Ve alâ âlihi ve ashâbihi'l-kirâm

Bu hazîrede medfûn meşâyih-ı izâm

Mefâhir-i ulemâ hep müftiyyü'l-enâm

Husûsan İhrâmçı-zâde el-Merhûm

El- Hâc İsmâil Hakkı mürşidi İslâm

Bu buk'a-i pâk dense sezâdır

Min riyâzü'l- Cennetü ve dâru's-selâm

Hıdmet ü ihyâ eden zevâtı

Hak eyleye Cennet ü Cemâl'in ikrâm

Zâir bir Fâtiha ihdâ et rûhlarına

İhlâs ile oku kıl ihtirâm

Ta'mîr-i kitâbesin yazan Hulûsî kemter

Bî-gufrân-ı hay hicrîde miskiyyü'l-hitâm

(H.1401)

Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş

B. ŞAHSİYETİ

İsmail Hakkı Toprak Efendinin bebeklik ve çocukluk dönemleri annesi Ayşe Hanımın sıkı terbiye ve ihtimamı altında geçmiştir. Ayşe Hanımın : " Oğlum İsmail, mazhariyetin büyük, sen adam olamadın; ben sana abdestsiz süt vermedim sen de abdestsiz su içme ! " tenbihleriyle büyüyen İsmail Hakkı Efendi, 6 yaşında iken ibadete başlamıştır. (ALTUNTAŞ, s. 20)

İsmail Hakkı Toprak hazretleri bir sohbetinde annesinin bir gün kendisini üzüntülü görünce; oğlum yüzünü niye azdırıyorsun, maddi yönden bir sıkıntımız yok, ondan sonra manevi büyüklüğüne işaret ederek;

İsmail'im a'zam sensin

Gül yüzlü tazem sensin

Dört kitabın hakkı için

Gönlümde gezen sensin

diyerek üzüntüsünü gidermiş sevgisini ifade etmiştir. Bir gün annesinin ayaklarını öptüğünü, bunu görünce annesi ; oğlum İsmail yıldızlar kadar senin evladın olsun diye dua ettiğini, annesinin bu duasının irşadiyetinde etkili olduğunu ihvanlara bir kaç kez anlatmışlardır. (BAK)

Sivas Çifte Minare'deki ilk tahsilinden sonra rüştüyeyi bitirmiştir. Bu arada bazı sohbetlerinde İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün (İsmet Paşanın) kendisinin okul arkadaşı olduğunu ifade ederlerdi. Ardından medrese tahsilini aynı yerde bulunan Şifâiye Medresesi'nde yapmıştır. Arapça ve Farsçaya ana dili gibi vâkıf olan İsmail Hakkı Efendi, kendilerini ilmî sahada, bilhassa dinî ilimlerde yetiştirmiştir. (SARIOĞLU, s. 1 KIZILTOPRAK, s. 2, BAK) Ulaştığı ilmî seviye onu bir kitap yazmaya sevk etmişse de intisabının ilk yıllarında mürşidi yazmasına müsaade etmemiştir. Yazdığı eserin bir kısmını gören Mustafa Hâkî Efendi : " Oğlum İsmail, yazdıkların da okunurmuş, fakat sen kitap yazma ! "

buyurmaları üzerine kitap yazmaktan vazgeçmiştir. Kendileri : " Daha sonra kitap yazmak istedi isek de elif harfi geldi bir daha niyet etmedik." demiştir. (ALTUNTAŞ, s. 41) Bu hâlinin ömür boyu devam etmediği yazdığı mektupları, şiirleri ve Mevlid'inden anlaşılmaktadır.

İsmail Hakkı Efendi, soyadı kanunundan sonra TOPRAK soyadını almış olmakla birlikte, gerek eserlerinde, gerekse çeşitli vesilelerle İsmail İhrâmî, Hakkı, Garîbu'llâh, Garîbu'llâh-ı Sivasî, Karîbu'llâh, Refî'u'llâh ve Vâkînu'llâh adlarını mahlas olarak kullanmıştır. En çok kullandığı Garîbu'llâh ve Karîbu'llâh adlarıyla alâkalı olarak, "İrşat vazifemizin evvelinde çok garip kaldık. Kendimize 'Allâh'ın garibi' diye Garîbu'llâh diyorduk. Ama şimdi 'gayını kaf ' ettik." demiştir. Böylece Garîbu'llâh "Karîbu'llâh (Allah'a yakın) oldu diye buyurmuşlardır.(BAK)

a. Sivas ve Çevresine Hizmetleri :

İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi, asıl hizmetini yazdığı eserlerden ziyade; Sivas ve çevresinde yaptırdığı çeşitli eserler ile manevî rahle-i tedrisinden geçen büyükler vasıtasıyla yapmıştır. Bu yönüyle Sivas ve çevresinin maddî - manevî kalkınmasında rehberlik etmiş, unutulmaz hizmetler yapmıştır.

Sünnet-i seniyyeye son derece bağlı bir maneviyat önderi olan İsmail Hakkı Toprak Efendi, " İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır." ölçüsünden hareket ederek (KALKIŞIM, vd, s. XIII) Sivas ve çevresinin her türlü sosyal, kültürel ve iktisadî meseleleriyle ilgilenmiş, camii, okul, köprü, çeşme vb. eserlerin yapım ve onarımlarında önderlik etmiştir. Ayrıca çeşitli dernek ve vakıf başkanlıklarında da bulunmak suretiyle hemen her alanda hizmetlerine ömür boyu devam etmişlerdir. Bir rivayete göre 106, başka bir rivayete göre de 154 eserin yapım ve tamiratına vesile olmuştur. (ALTUNTAŞ, s. 114)

İhramcızâde İsmail Hakkı Efendinin yapım veya tamirine vesile olduğu eserlerden bazıları şunlardır :

1. Hoca İmam Camii Minaresi : Rivayete göre ilk yaptırdığı eserdir. Bu ilk eseri karşısında, " Annemiz bize camii hademesi ol demişti, fakat biz memur olduk. Hademe olamadık ama camilerin tamiratını Cenâb-ı Allâh bize nasip etti." demiştir. (ALTUNTAŞ, s. 114)

2. Sivas Ulu Camii Tamiri : Ecdat yadigârı Ulu Cami'yi 1955 yılında kurduğu ve bizzat başkanlığını yaptığı bir dernek vasıtasıyla tamir ettirmiştir. 1954'te başlayan tamirat, 1958'de tamamlanmıştır. 1958 yılından sonra da cami civarının ve müştemilatının onarımı ve bakımı devam etmiştir.

Araştırmacı-Yazar Müjgan Üçer, Sivas Ulu Camii hakkındaki bir makalesinde şunları belirtmektedir :

Sivas, Tokat, Kayseri ve Malatya'ya yerleşen Danişmendliler (1085 - 1178)'in, Selçuklu geleneğini sürdürdükleri anıtlarından biri de Sivas'taki en eski Türk eseri olan Ulu Cami'dir. Yapılış tarihi yakın zamana kadar bilinmiyorken, 1965 yılında tamir dolayısıyla camide kalan taşlar arasında kitabesi bulunarak Sivas Müzesi'ne konulmuştur. Ortasından kırık ve iki parça olan kitabe, kireçli taştan 93x50x17 cm. boyutlarındadır. Kırılma sebebi ile kitabede noksanlık olup, sülüs hatla yazılmış üç satırlık kitabeyi, 7 cm. eninde Selçuklu tarzında süslü bir kenar çerçevelemektedir. I. İzzeddin Keykavus zamanında tamir edildiği, bulunan diğer bir kitabeden anlaşılmaktadır.

Sivas Ulu Camii'nin Özellikleri :

54x31 m. boyutlarındaki dikdörtgen planlı camiinin taş duvarları, taşı işaretlerine havidir. Mihraba dik olarak uzanan 11 sahnı, 5'er ayaklı 6 sivri kemer oluşturmaktadır. Bu kemer sıralarının kible duvarı dışında birer desteği varken doğu yöndeki ilkinde tuğla minare rastlatılmıştır. Avluya bakan beden duvarlarında 22 ahşap dikmeli son cemaat yerinden ötürü desteklere gerek kalmamış, 1650 m² gelen harimde, kemerler 50 tane dikdörtgen planlı yığma ayağa oturmuştur. İç alanlarda mekan birliğinin sağlanamadığı, perspektifin sahnlar ve kemerler doğrultusunda bulunabildiği kaydedilmektedir. Kargir kemer dizelerine ahşap kirişlere oturmaktadır. Daha önce üzeri toprak örtülü olan cami 1955 yılındaki büyük tamirden sonra sac ile kaplanmıştır.

İlk durumu korunarak bugüne gelen minaresi, bir yıldırım düşmesi sonucu eğik olup, minare üzerinde yıldırımın izi bariz bir şekilde görülmektedir. Minarenin tuğla tezyinatı tahminen, I. İzzeddin Keykavus zamanında (H. 616 - M 1219) yapılmıştır. Kible duvarının doğu tarafına eklenmiş gibi bulunan minarenin sekizgen kaide kısmı gittikçe incelen silindirik gövdesinin şerefe ve petek kısmı vardır. Kûlah kısmı sonradan yapılmıştır. Silindirik gövdede tuğlalar sepet örgüsü şeklinde sıralanmış olup, gövde ortasında bilezik şeklinde geniş bir bordür uzanır. Bordürün zemini beyaz harç olup, üzerinde firuze renkli kesme çinilerle örgülü kûfî yazı ile bir ayet yazılıdır. Bugün çinilerin çoğu dökülmüş, izleri kalmıştır. Bu bordürün bir benzeri de şerefenin hemen altında uzanmaktadır. Fakat burada kitabe çok daha haraptır. Bu yazı frizinin altında ve üstünde yeşil renkli küçük çanaklardan meydana gelen birer şerit, frizi çerçevelemektedir. Şerefenin altında ince kesme tuğlalar ve firuze renkli çinilerden yapılmış geometrik dolgu ile süslü mukarnesli korniş bulunur. Minare içinde 115 kadar basamak vardır.

Caminin etrafı dolmuş olduğundan çukurda kalmış ve yol seviyesinden on iki basamakla camiye inilmektedir. Caminin avluya üç kapısı olup avludaki şadırvanı Zarializâde Mehmet Paşa yaptırmıştır.

Ulu Cami'nin bugüne kadar gelmiş bir vakfiyesi bulunamamış olup, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde de bir kayda rastlanmamıştır.

Sivas Şeriyeye Sicillerinin tetkikinde pek çok kimsenin varlığını bu camiye vakfettiğini görüyoruz.

Ulu Cami'nin Tamiri:

Caminin 1955 yılındaki büyük tamirinden sonra bulunan bir tamir kitabesinde H. 609 - M. 1213 tarihleri okunmaktadır. H. 932 -M. 1525 tarihinde tamir gördüğü bir başka kitabeden anlaşılmaktadır. Yine H. 1006 M. 1597 tarihinde ise Sivas Emirü'l- Ümerâsı Mahmud Paşa tarafından onarım yaptırıldığı, camide bulunan diğer kitabeden anlaşılmaktadır. Son büyük tamir 1955 yılında tamamlanmış olup, cami çöken ahşap örtüsü ve üzerindeki toprak örtü alınarak çinko sacla kaplanmıştır. Bu onarım, İsmail Toprak'ın yakın ilgi, teşvikleri ve çalışmaları ile başarılmış, cami yeniden ibadete açılmıştır.

Sivas halkının çok sevip saydığı İsmail Toprak (1881-1969) vefat edince Ulu Cami haziresine defnedilmiştir.

Sivas Belediyesi'nin Ulu Cami minaresinin dibinden yol geçirdiği yıllardaki (1978) çalışmaları karşısında bu konu ile ilgili uyarı yapılmışsa da sonuç alınamamıştır. (ÜÇER, s.37-39)

Gazeteci Mehmet Göçer, "Merhum İsmail Hakkı Toprak'ın Yenice Ziyareti, Onarımına Başlanmak Üzere Olan Sivas Ulu Camii'ne Yardıma Çağrı Şiirim." Başlıklı bir makalesinde ilgili hatırasını şöyle anlatıyor :

Yıl 1950 - 51. Sivas'ın sayılı simalarından İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak, Darend'e ziyaretinde, köyüm olan Yenice'yi de şerefleştirmişti. Mayıs sonu veya, haziran ayı ortası olduğunu hatırlıyorum.

Gazi Bağ (Kazı Bağ da denir) çimeni bol bahçemizde çay içiyorlardı bir grup dostlarla. Birkaç gün önce; daha önceki yıl gördüğüm Sivas Ulu Camii'nin onarımına yardım toplanıyormuş diye bir duyum almıştım. 19 - 20 yaşlarındayım. Ruhsatî Baba'nın şiirlerinin etkisinde kalarak şiir yazmaya başladığım yıllar. Sivas Ulu Camii'nin onarımına katkıda bulunmaları için halkı yardıma çağıran bir şiir yazmak gönlüme doğdu ve yazdım.

Güzide toplulukla çay içilirken, merhum İsmail Toprak'ın bir cesaretle dizinin dibine diz çöküp, yazdığım şiiri okudum. Hoşuna gitmiş olmalı ki 3 defa tekrar okuttu. " Güzel olmuş, bunu bir kâğıda yaz bana getir." buyurdular.

Buyruk yerine geldi. Bu şiirin müteaddit defalar on binlerce tab ettirilerek, bir çok il ve ilçelere dağıtılarak, bu camiye yardım toplanmaya vesile olduğunu söyleyenler olmuştu. Hatta Konya'da bir gazelhanın bu şiiri okumasından; yan kısımdaki odadan dinleyip etkilenen hayırsever bir hanımefendi, kol ve boğazındaki bütün altınları tabağın üstüne koyup, "Hayrına bunu harcasınlar" dediği kulağıma gelmişti o tarihlerde. Allah hayrını kabul etsin.

Ulu Cami'ye yardım şiirim de kaybolan şiirlerimin içindeydi. 04.04.2000 günü Darende'de medfun Somuncu Baba Camii'nde namaz sonrası aynı caminin İmam ve Hatibi Hamidettin ATEŞ ile kısa bir sohbet, söz Sivas Ulu Camii'ne dayandı "o caminin bu yıl vakıflarca bahçe düzenlemesi yapılacak" dedi ve ekledi:

-Ulu Cami'ye yardıma çağırın şiiri siz mi yazdınız.? diye sordu.

-Yazmadım, ama yazdırdılar. Bir ilham geldi. O şiir oluştu. Ancak o şiiri kaybettim cevabını verince, "o bende var" dedi, fotokopisini istihham ettim. Şiir aşağıda, tarih yazılmamış ama 1952 olsa gerek. Şiirin ilk kıtası şöyledir :

Yetim gibi boynun bükmüş Sivas'ta

Vatandaş yardım et Ulu Cami'ye

Temsili kimsesiz bir mağdur hasta

Vatandaş yardım et Ulu Cami'ye

(GÖÇER, s.17) (bk.İsmail Hakkı Toprak Efendi'nin Hakkında Yazılanlar Bölümü)

1954 yılından önce harabe olarak bulunan bu tarihî eserin yeniden İslâm âlemine kazandırılması için bir dernek kuran İsmail Hakkı Efendi; gelir temin etmek amacıyla çeşitli seyahatlerde ve yardım mahiyetli gezilerde bulunmuştur. Bu seyahatlerinde Darende ve civarında sohbetlerde bulunan İsmail Hakkı Efendiye A. Ulupınar köyünden " Muhacir Ali Emmi " adlı bir ihvan tarafından kırmızı bir elma hediye edilir. Bu elmayı eline alan İsmail Hakkı Efendi; "Ali Emminin elması ne güzel bir elma." demesi üzerine; orada bulunanlardan birisi "Efendim bu elmayı açık artırma ile Ulu Cami'ye gelir olsun diye satalım." der. Bu fikir uygun görülür ve birkaç köy gezerek elma temsili yardım teberrükü olarak sunulup, o civardan büyük yardım temin edilir.

Ayrıca İsmail Hakkı Efendi bazı dernek üyelerini yardım toplamak üzere bir belge tanzim ederek, değişik memleketlere göndermişlerdir. 1963 yılında Ulu Cami'nin çatısının muhkem bir şekilde sac ile kaplanması için yurt genelinde yardım toplanmaya devam edilmiştir. Bu konuyla alâkalı kendisine yardım toplama belgesi verilen Duran Bak (Sürmeli)'den şöyle bir hatıra dinledik:

"İsmail Efendinin isteği üzerine 10.000 (On bin) TL'lik makbuz alıp G. Antep istikametine yardım toplamak için Sivas'tan ayrıldım. Köyüme geldiğimde annemin ısrarıyla birkaç gün kaldım. Bir gece sahur vaktinde, uyumuyordum ama değişik bir hâl oldu, kendimi Sivas'ta vekâlede hissettim. O anda pîr efendimizin; "Oğlum bizim Ulu Cami tamirâtı için paraya ihtiyacımız var, niçin evde duruyorsun" dediklerini hissettim. O anda yanımdaki çocuklara sordum. Uyumadığımı, devamlı bir noktaya

baktığımızı söylediler. Bu hâlin yardım gezisi için bir işaret olduğunu anladım. G.Antep güzergâhına gidip, 10.000 liralık makbuzu tükettim ve Ulu Camii tamiratına hizmetimiz oldu.” (BAK)

3. Sivas İmam Hatip Lisesi : İsmail Hakkı Toprak Efendinin öncülüğünde 1956'da temeli atılan Sivas İmam Hatip Lisesi 1962 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır.

İsmail Hakkı Efendinin Sivas İmam-Hatip Lisesi'nin yapımındaki hizmetlerini Avukat Ali Söylemezoğlu şöyle anlatıyor;

“İmam-Hatip Lisesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği müşahhas heyet olarak, Ağustos 1953 tarihinde kuruldu. İlk kuruluş yıllarında hatırımda kalan arkadaşlarım şunlar; Atıf Okutan, İhsan Karayaprak, Sabri Özden, Mustafa Deveci. Daha sonra 1958 yılında aramıza İsmail Hakkı Toprak Efendiler de katıldılar.

Dernek heyeti olarak ilk çalışmalara başladığımızda toplanabileceğimiz belirli bir mekân yoktu. Tüccar arkadaşların işyerlerinde bazen de benim büromda toplanırdık, 1957'de yaptığımız ilk kongrede muhterem İsmail Hakkı Toprak başkan seçildi, beni de yardımcı olarak tayin ettiler.

İsmail Hakkı Toprak Efendi Tuzla'dan emekliydi. Kendisi Alim bir zat olduğundan ismi Türkiye'nin dışına kadar taşımıştı. Ziyaretine Hindistan, Arabistan, Mısır vs. yerlerden insanlar gelirdi.

İlk kongremizde okulun yerini tespit ettik. Burası Ceneviz-Ermeni azınlığının okulu idi. Yanında da bir kilise mevcuttu. Bu okulun yeri daha önce Sivas Ortaokulu olarak kullanılmış fakat sonra terk edilerek hazineye bırakılmıştı. Kongre başkanımız İsmail Hakkı Toprak'ın isteğiyle Milli Eğitim Bakanlığına, bir dilekçe yazdım. Kısa bir süre sonra Devlet hazinesine 2.000 TL nakit para ödemek suretiyle burayı aldık. Diğer taraftan binayı yıkıp inşaata başladık. (1957) O yılların parasıyla günlük harcamalarımız 600-700 TL arasında değişiyordu.

İnşaat faaliyetleri sıkı bir şekilde devam ederken Yaptırma ve Yaşatma Derneği olarak hâlâ bizim toplanabildiğimiz bir yer yoktu. İnşaatta şeker sandıklarını masa, gazyağı tenekelerini Sandalye olarak kullanmak suretiyle toplanıyorduk. Bütün bu zorlukları göğüsleyip inşaatı tamamladık. Belediye Başkanımız Rahmi Günay'ın başkanlığını yaptığı bir kongre düzenledik. Toplantıda kadrosu gelmiş olan Ticaret Lisesi'nin geçici olarak bu binada açılması istendiyse de halk kabul etmedi.

Kısaca belirtmek gerekirse 1953'te kurulan dernek, 1957'de de inşaata başlayıp 1958'de bitirdik.” (SÖYLEMEZOĞLU)

4. Hayırseverler Camii : Bu cami de 1962 yılında hizmete açılmıştır.

5. Sofu Yusuf Camii

6. Serçeli Camii
7. Dikimevi Camii
8. Zara - Cencin Köyü İçme Suyu
9. Zara - Cencin Köyü Köprüsü
10. Tozanlı Köprüsü
11. Sivas ve Çevresinde Muhtelif Sebil Çeşmeleri (bk. Ekler Böl.)

İsmail Hakkı Toprak Efendi, Sivas Ulu Camii ve Sivas İmam Hatip Lisesi gibi büyük eserlerin tamir ve yapımını, kurduğu yardımlaşma dernekleri vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. Bizzat kurup başkanlıklarını yaptığı dernekler şunlardır :

1. Sivas Ulu Camii Onarım Cemiyeti
2. Hayır Sevenler ve Yardım Yapma Derneği
3. Sofu Yusuf Camii Yaptırma Derneği
4. Serçeli Camii Onarım Cemiyeti

İsmail Hakkı Efendi, kurduğu derneklerle çevre insanının hayırlı işlerde bir araya gelip yardımlaşmalarına, dolayısıyla birlik ve beraberliklerine de vesile olmuştur.

Aynı hizmet anlayışı, bugün Darende'de halefleri tarafından sürdürülmektedir.

b. Rahle-i Tedrisinden Geçenler :

"Her bir ihvanı, pir hükmünde görüyorum." diyen İhramcızâde İsmail Hakkı Efendinin sevgi, tevazu ve yokluk mektebinde binlerce insan yetişmiştir. Bunların içinde onun manevî rahle-i tedrisinden geçerek, gönül halkasının başında bulunan büyüklerden biri hiç şüphesiz irşad vazifesini ve manevi mis-yonunu götüren halifesi Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'dir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi :

İsmail Hakkı Efendinin gönül halkasının başında hiç şüphesiz "Bizim evlâdımızdır, gözümüzün bebeğidir." (SARIOĞLU, s. 10) dediği, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi bulunmaktadır. Nitekim, her ikisi de 1967'de hacda buldukları sırada, İsmail Hakkı Toprak kendisine; "Üzerinize büyük bir vazife intikal edi-yor. İhvana sahip çıkın. Hizmet edersiniz." demek suretiyle tasavvufî hilâfet (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. XI) vermiştir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendinin hilâfetiyle alâkalı diğer bir rivayet de şöyledir: İsmail Hakkı Toprak son haccında Şaban Aydın ve Gemerekli Abdüssamed'in yanında; "Oğlum Hulûsi senin ecdadın bizim ser-tâcımızdır. Bundan sonra ihvana sen hizmet edeceksin, buyurmuşlardır.(ALTUNTAŞ, s. 39)

Bu hadiseyi bizzat Hulûsi Efendiden dinleyen Dr. Metin GÜLSEREN 1982 yılında Hac ziyareti esnasında Medine'de şöyle anlattıklarını nakletmiştir :

"İsmail Hakkı Toprak Efendimiz, Medine-i Münevvere'de Mescid-i Nebvî'nin "Sıddık" kapısında bizi yanına çağırarak, "Oğlum Hulûsi, senin ecdadın bizim ser-tâcımızdır. Üzerine büyük bir vazife intikal ediyor, ihvana sahip çık hizmet edersin" buyurmuşlardır. Hulûsi Efendi, mütevazı bir şekilde, "Estağfirullah Efendim" der. İsmail Hakkı Efendi sözüne devam ederek, "Bu yükün ağırlığını ancak siz çekebilirsiniz " diye karşılık vermiştir. (UÇARALP, s. 7 - 8)

Tasavvufî hilâfetine dair bir icazetname de bulunan Osman Hulûsi Efendi, bu manevî görevi vefatına (14 Haziran 1990) kadar sürdürmüştür.

2 Ağustos 1969 tarihinde ahirete irtihal eden İsmail Hakkı Toprak Efendiden sonra bu silsilenin devamı olan ve her zaman yetiştirmekle iftihar ettiği Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, irşat vazifesini yürütmüşlerdir. Manevî mirası devralan Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendiye İhramcızâde İsmail Hakkı Efendinin cübbe, gözlük, âsa, heybe, saat gibi birçok şahsî eşyaları da teberrüken intikal ettirilmiştir. Bu kıymetli ve manevî değer arzeden eşyalar Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendinin "Şeyhzadeoğlu Özel Kitaplığı"nda özel bir bölümde muhafaza edilmektedir. (bk. Ekler Bölümü)

İsmail Hakkı Efendinin vefatından sonra hilafet görevi Hulûsî Efendi tarafından yürütülmekle birlikte; İhramcızâde'nin irtihalinden sonra her hangi bir manevi vazifesi olmadığı halde bazı şahıslar meydana çıkmış ve kendilerinde vazifeli olduğunu söyleyerek, ihvanlar arasında tefrikaya yol açmaya tevessül ettikleri vaki olmuştur. Bu konu ile ilgili İsmail Hakkı Efendinin 1967 yılında bir sohbet esnasında Hulûsî Efendiye söylediği söz Hulûsî Efendi tarafından şöyle nakledilmiştir;

"Oğul Pir Efendimiz, isimlerini tek tek saydı. Oğlum Hulusi bunlar bizim vefatımızı bekliyorlar, vefatımızdan sonra bu 16 kişi şeyhliğini ilan edecekler ve 16 sene devam edecek diye buyurdu." (AZDEMİR)

Hulûsî Efendinin 1983 yılında silsileye manzum olarak mütevazı bir ifade ile kendi ismini dahil ettiği dikkate alındığında, 1967 ile 1983 yılları arasındaki 16 sene içerisinde 16 değişik kişinin kendi kendilerine verdiği pâyeye ile yok olup gittikleri ve vazifenin gerçek sahibi olan Hulûsî Efendinin, İsmail Hakkı Efendiden aldığı manevi irşad vazifesini devam ettirdiği bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır.

C. FEYZ ALDIĞI VE İNTİSAP ETTİĞİ KOLUN BÜYÜKLERİ

Çocukluğunda Kadirî tarikatına intisap eden İsmail Hakkı Efendi, Sivas'ta bulunan Kadirî büyüklerinden Arap Şeyh ve Halvetî Mûr Ali Baba'nın uzun müddet hizmetlerinde bulunmuştur. İsmail Hakkı Efendi, İlk müşidi sayılabilecek Arap Şeyh'in müsadresiyle Nakşibendî tarikatının Hâlidîyye kolu büyüklerinden Seyyid Mustafa Hâkî Efendiye intisap ederek, Nakşibendî tarikatına geçmiş ve bu yolda dâim olmuştur. (ALTUNTAŞ, s.12 - 17, KALKIŞIM vd., s. X, KIZILTOPRAK, s. 2) Seyyid Mustafa Hâkî'nin vefatından sonra Sivaslı Mustafa Tâkî Efendiye intisap etmiş, Mustafa Tâkî'nin de ahirete intikalinden sonra irşat görevi kendilerine verilmiştir. İsmail Hakkı Efendi, irşat görevini vefatı (2. 8. 1969)' na kadar sürdürmüştür.

1. MUSTAFA RÛMÎ (FÂRÛK-I ŞİRÂNÎ) (K.S.) :

Tokatlı Mustafa Hâkî Efendinin müşididir. Şiranlı ve Hz. Ömer (r.a.)' in neslinden olması dolayısıyla Fârûk-ı Şirânî olarak da anılmıştır. Mekke ve Medine'de bulunmuş, Yahyâ Dağistanî (k.s.)' den icazet aldıktan sonra müşidi tarafından irşat vazifesiyle Anadolu'ya gönderilmiştir. Çorum'a yerleştiği için de Çorumlu Pîr adıyla tanınmıştır. Kendisine ilk defa Darendeli Mahmut Efendi intisap etmiştir. İhvanlarını sükût ile irşat ettiği rivayet edilen Çorumlu Pîr'in, yetiştirdiği çok sayıdaki halifeleri içinde Tokatlı Mustafa Hâkî, Niksarlı Hacı Ahmet ve Darendeli Mahmut Efendilerin irşatla görevli oldukları bildirilmiştir. Mustafa Hâkî Tokat'a, Hacı Ahmet Niksar'a, Mahmut Efendi de Darende'ye yerleşmek suretiyle irşat görevlerini yerine getirmişlerdir. Hanifi Hoca Târihi'nde Darende'ye Nakşibendîliğin Hacı Mustafa Sükûtî vasıtasıyla geldiği bildirilmiştir. (SUNDAL, s. 188)

Tokatlı Mustafa Hâkî, müşidi hayatta iken irşat makamına ulaştığı için kendisine Küçük Pîr, Çorumlu Pîr'e de Büyük Pîr denilmiştir. (ALTUNTAŞ, s. 16 - 17) Son haccından Türkiye'ye dönmek üzereyken vefat eden Çorumlu Pîr, Cennetü'l- Bâkî'ye defnedilmiştir. (ALTUNTAŞ, s. 100)

Çorumlu Pîr hakkında anlatılanlar arasında tarikat adap ve erkânı açısından dikkat çekici üç rivayet şöyledir :

Çorumlu Pîr, civar kazalardan ziyaretine gelen bir zata memleketine dönmek üzere izin vermiş. Bir gün sonra da aynı zatın çarşıda vesâit aradığını görünce : "Yâ vesâit de mi aranır mı. Biz Mekke vadilerinde yalın ayak müşid-i kâmil arayıp gezdiğimizde, ayaklarımızın yarıklarına çekirgeler

gizlenirdi. Şimdi siz ucuz buldunuz da kıymetini bilmiyorsunuz." buyurunca, o zat memleketine yürüyerek dönmek mecburiyetinde kalmış. (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 29)

Bir gün dergâha gelen bir zat, Çorumlu Pîr ve ihvanlarının hiç konuşmamalarından devamlı sükût etmelerinden rahatsız olmuş. Duramayıp , " Efendim, siz bunlara niye dinî meseleler anlatmıyorsunuz ? " diye sorunca ; Çorumlu Pîr, o zata; " Sükûtumuzu anlamayan sözümüzü anlamaz. " diye mânidâr bir cevap vermiştir. (ALTUNTAŞ, s. 100)

Çorumlu Pîr, halifesi Mustafa Hâkî'ye " Oğlum, biz ihvanı çok sıktık onları biraz rahatlatın." diyerek, istikbâlde irşatta takip edilecek usûle dikkat çekmiştir. (ALTUNTAŞ, s. 9)

2. ARAP ŞEYH (K.S.) :

Arabistan'dan gelip Sivas'a yerleşmiş bir seyyiddir. Aynı zamanda bir Kadirî şeyhi olan Arap Şeyh, Millî Mücadele yıllarında Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında yer almıştır. Sivas Kongresi'nde çekilen fotoğrafta Atatürk'ün yanındaki beyaz kaba sakallı zattır.

Kabri, Uluanak Mahallesi'nde yarısı yola giden bir evin alt katındadır. Torunları hâlen Sivas'ta bulunmaktadır. (ALTUNTAŞ, s. 17)

İlk defa Kadirî Arap Şeyh'e intisap eden İsmail Hakkı Efendi, Arap Şeyh'in "Evlâdım, senin nasibin bizden değil." diyerek bir nevi izin vermesi üzerine Nakşibendî Tokatlı Mustafa Hâkî Efendiye intisap etmiştir.

3. MÛR ALİ BABA (K.S.) :

Asıl adı Fazlullâh Mûr Ali'dir. Halk arasında Mor Ali Baba ve Mûr Ali Hoca diye maruftur. Mûr Ali Hoca da Millî Mücadele yıllarında Erzurum ve Sivas Kongrelerine katılarak Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında yer almıştır.

Halvetî Mûr Ali Baba hakkında daha fazla malûmat yoktur. Kabri kendi adını taşıyan Mor Ali Baba Mahallesi'ndedir. (BORAN, s. 58 - 59, ALTUNTAŞ, s. 17)

İsmail Hakkı Efendiye , Mûr Ali Baba sorulduğunda, "Mûr Ali Baba da Mûr olmuş ama o da TOPRAK üstünde." diye mânidâr bir cevap verdiği rivayeti, bu iki büyüğün irtibatlarının olduğunu göstermektedir.

4. TOKATLI MUSTAFA HÂKÎ (K.S.) :

Nakşibendî tarikatının Hâliyye kolu mürşitlerinden Seyyid Mustafa Hâkî, R. 1272 - M. 1855 tarihinde Tokat'ta dünyaya gelmiştir. (AKYOL, s. 7) Seyr ü sülûkunu Çorumlu Pîr'in manevî rahle-i tedrisinde tamamlayarak icazet almıştır. Mürşidi hayatta iken irşat makamına ulaştığı için kendisine Küçük Pîr, Çorumlu Pîr'e de Büyük Pîr denilmiştir. Ayrıca hafızlığı dolayısıyla Melek Hafız olarak da anılmıştır. (ALTUNTAŞ, s. 16 - 18)

Tokat Ali Paşa Camii'nde imam-hatiplik de yapan Mustafa Hâkî Efendi, R. 1324 - M. 1908 yılında Tokat mebusu seçilerek İstanbul'a gitmiştir. (CANOZAN, s. 84, ALTUNTAŞ, s. 18) Bu görevinin ardından tekrar Tokat'a dönmüşse de fazla durmayıp İstanbul'a yerleşmiştir. Bir müddet İstanbul Fatih Camii'nde imam-hatiplik yapan Mustafa Hâkî Efendi, 15 Kasım H.1336 - M. 1917 tarihinde vefat etmiştir. Seyyid Mustafa Hâkî Efendinin kabri Fatih Camii avlusundadır. (AKYOL, 7, ALTUNTAŞ, s. 18) (bk. Ekler Böl.)

Halim - selim tabiatı ile tanınan Mustafa Hâkî Efendi, İsmail Hakkı Efendinin intisap edip icazet aldığı mürşididir. (ALTUNTAŞ, s. 18)

Osman Hulûsi Efendi, Mektûbât'ında Mustafa Hâkî Efendiye muhabbet ve bağlılığını şöyle dile getirmektedir :

Gel ey göz gör ki bir kerre ne hâldir hazret-i Hâkî

Sa'âdet bâğı içre bir nihâldir hazret-i Hâkî

Ne sultân-ı hakîkatdir görüp anla kemâlinden

Ne işrâk eylemiş nûr-ı zü'l- Celâldir hazret-i Hâkî

Anın sîr-âb ile gül hakkı musaffâ bî-cemâlinden

Tekâmül eylemiş bir mâh-ı cemâldir hazret-i Hâkî

Dehânından çıkan her nutku bir iksîr-i a'zamdır

Ser-â-pâ nûr-ı akdes bir kemâldir hazret-i Hâkî

Ana bir bende olmak her kula Hakdan sa'âdetdir

Hulûsî Hakka vâsıtı'l- visâldir hazret-i Hâkî

(Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 96)

5. MUSTAFA TAKÎ DOĞRUYOL (K.S.) :

Hacı Mustafa Takî, R. 1289 - M. 1873 tarihinde Sivas'ta dünyaya gelmiştir. (AKYOL, s. 7) Mehmet Selim Efendinin oğludur. Âlim bir zattır. İlk Meclis'te Sivas milletvekili olarak görev yapmıştır. Ayrıca İstidâ Encümeni Riyâseti'nde bulunmuştur. (BORAN, s. 115, ALTUNTAŞ, s. 19)

Arapça ve Farçaya vâkıf, âlim ve şâir bir zat olan Mustafa Takî Efendinin Sırat-ı Müstakîm, Sebilü'r-Reşad ve Beynü'l-Hak dergilerinde bir çok yazısı yayınlanmıştır. (KESENCELİ, s. 15) Ayrıca Fatih Bayram tarafından "Mustafa Takî Efendi ve Düşüncesi" adlı bir lisans tezi de hazırlanmıştır.

Tokatlı Mustafa Hâkî Efendinin vefatından sonra irşat makamına geçen Mustafa Takî Efendi, Gürün ziyaretinde iken 18 Ağustos R. 1341 - M. 1925 tarihinde vefat etmiştir. Vasiyeti üzere Sivas'a getirilip Abdulvehhâb Makberesi'ne defnedilmiştir. (AKYOL, s. 7, KESENCELİ, 10)

İsmail Hakkı Toprak Efendinin sohbet şeyhimiz dediği Mustafa Takî Efendi, 4 yıl irşat makamında oturmuştur. Kendisinden sonra irşat görevine İsmail Hakkı Toprak Efendi geçmiştir. (ALTUNTAŞ, s.19)

Mustafa Takî Efendinin günümüze intikal eden üç eseri vardır :

1. Târîh-i Nûr-ı Muhammedi: Hz. Muhammed (SAV)'in hayatını muhtevî Arap harfleriyle 18 cüz hâlinde yazılan bu eser, R. 1339 -1341 / M. 1923 - 1925 tarihleri arasında Sivas Matbaası'nda basılmıştır.

2. Kırk Hadis (İlmihâl : Siyasî ve İçtimaî) : Bu eserin bir nüshası Sivas Belediyesi Kemâl b. Hümmam Kütüphanesi'nde Hacı Hasan Akyol tarafından vakfedilen kitaplar arasında bulunmaktadır. Hacı Hasan Akyol'un istinsah ettiği bu nüsha, Târîh-i Nûr-ı Muhammediyye'nin " Fatımatü'z- Zehra " adlı son cüzünü de ihtiva etmektedir.

Aynı eser, R. 1237- M. 1822 tarihinde Mithat Paşa Sanayi Mektebi Matbaası'nda basılmıştır. (ALTUNTAŞ, s. 42)

3. Mevlid : Mustafa Takî Efendinin mensur olarak yazdığı bu eserini sonradan İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi nazma çekmiştir. İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi mevlidinin başında bu konuyla alâkalı olarak şu bilgileri vermektedir :

Üstâdım Takî aleyhi'r-rahme

Yazmıştı mensûr etmişdi tuhfe

Şikeste-beste dürr-i mensûrdan

Okudum nazm etdim nûr-ı mevfûrdan (TOPRAK, s. 12)

6. HACI AHMET NİKSÂRÎ (K.S.) :

Hakkında fazla malumat bulunamayan bu zat, Çorumlu Pîr'den icazet almış, Niksar'da irşat vazifesinde bulunmuştur. Kabri Niksar'dadır. Kendisinden sonra yerine bakacak bir kimse olmayınca bir icazetname ile irşat vazifesini İsmail Hakkı Toprak'a bırakmıştır. Söz konusu icazetname Osman Hulûsi Efendinin özel kütüphanesinde bulunmaktadır. (ALTUNTAŞ, s. 20)

HÜVE'L- BÂKİ

Tariki Nakşîde erdi kemâle

Âşık idi daim nûr-ı Cemâle

Pîr-i Çorûmî'den terbiye aldı

Hakikat marifet bahrine daldı

Tokadî Hâkî'den aldı hilâfet

Ahlâkında müzeyyendi letâfet

Sivasî Takî'yle irşat yolunda

Gayretler gösterdi Tokat ilinde

Garîbu'llâhî Sivas'a olunca teslim

Senedi meşhurla oldu tesellüm

İhramcızâde de nişân-ı hürmet

Bu yüce veliye vererek kıymet

Altın silsileye yazıldı ismi

Burada medfundur o aziz cismi

Şeyh Hacı Ahmet Niksârî şâhın

Rahmet ummanına daldı Allah'ın*

Ruhu için el-Fatiha

(1279-1935)

D. TÜRKÇE VE FARŞA SİLSİLESİ

Silsile-i Şerîf-i Hâcegân

Hakikat bahrinin dürrin diren mahbûb-ı Yezdânî

İrişdi "kâbe kavseyne ev ednâ"*da bulup kânı

O dürri derc idüp Sıddîk oluban mahzen-i esrâr

Zehî sıdkında sâdıkdır o yârın gârda yârânı

O genci feth idüp Selmân saçıldı revh ile reyhân

Nice cânlar olup mestân unutdı Hûr u Gilmânı

İrişdi Kasım-ı Evvâb bu bâbda oldı çün bevvâb

İrüp tâ sâhile gark-âb döşedi hân-ı rûhânı

Çü anın hân-ı bezminde bulunup Ca'fer-i zinde

Âcâib oldı ferhunde bilüben sıdk-ı hakkânı

Anın sıdk-ı safâsından nasîbin aldı çün Tayfûr

Ziyâsının safâsından nice görürdi Sübhânı

Çün ol bûydan alup şemme geçüben sırr-ı imkânı

Ki hark itdi hayâlâtı Ebû'l- Hasanü'l Harkânî

Anın ol himmetin görüp Ebû Ali olup çâlâk

Urûc itdi ulâya tâ ola mahrem-i Yezdânî

Anın dâmânını tutup ana der-pey revân oldu

Ki vâkıf oldu sırrına Şeyh Yûsufü'l Hemedânî

Gelüp Gavsü'l-halâyık çün ana dilbend idüp her dem

Bulup bilüp görüp Rabbin Abdülhâlikü'l Gucdüvânî

Ki Şeyh-i Ârif ü Dâna sülûkında olup binâ

İrişdi kasr-ı îkâna açılıp bâb-ı irfânı

Senâ kıldı ana Mahmûd ki nezdinde olup mahbûb

Mahabbetde olup maglûb bilüp hayretde hayrânı

Ale'l-ulâ makam buldu anın sohbet yemîninde

Çünân himmetle ki oldu Ebû Ali Ramîtenî

Didiler kutbu'l-evliyâ Muhammed Baba Semmâsî

Geçüp a'lâdan a'lâya urûc itdi anın cânı

Urûcunun burucunda tulû' eyledi bir mehtâb

Ana Seyyid Külâl dindi gönüller kıldı nurânî

Muhammed Şâh-ı Nakşibend tulû' eyledi çün hurşîd

İhâta etdi âfâkı anın nûr-ı füyûzânı

Muhammed-i Alaeddîn anın nûr-ı füyûzından
İtırlar saçdı cânlara virüben derde dermânı

Anın ol itr-ı bûyından çü buldu cezbeyi Yakûb
Çıkup cevlân idüp çarhı gûzer eyledi imkânı

İşidin Hâce-i Ahrâr Hakkın bahş-ı kirâmından
Nice kehf-i enâm oldu saçup in'am u ihsânı

Muhammed Zâhidi cânâ irişdi çün o ihsâna
İrüp makâm-ı ihsâna şühûd eyledi cânânı

Muhammed Dervîş derd-nâk düşüben derde bî-pâyân
Ki tâ bir gün devâ irer deyü eylerdi efgânı

Ki Hâcegî Semerkandî bu sohbetde bulup kandi
Ana derdler devâ oldu gözetdi hükm ü fermânı

Fenâya saldı çün özin bekâyı buldu çün bâkî
Mekânı lâ-mekân oldu idindi cây-ı nûranî

Müceddid Ahmed-i Sânî aceb keşf-i makâmâtta
Bulunur mı ana sâni Buhârâ ya Horâsânî

Anın ferhunde-bezminde Muhammed oldu çün Ma'sûm
Pes oldu "urvetü'l- vuskâ"* tutuban habl-ı Kur'ânı

Vesak idindi Seyfeddîn urûc itdi hurûc itdi
Mekânı lâ-mekân oldı görüncü cây-ı Rabbanî

Nihânî gayb-ı mutlakdan olıcak feth-i nûranî
Olup nûrun alâ Seyyid Muhammedü'l- Bedvânî

Çü geldi Şâh Abdullah bu yolda oldı hablullâh
Fenâfillâh bekâbillâh anın da oldı seyrânı

Ziyâeddîn Şeyh Hâlid bu yolda ser-firâz oldı
Geçüp sadr-ı tarîkatda tefevvuk itdi akrânı

Çü Abdullah gelüp Rûmdan ana cânıyla râm oldı
Ziyâlandı gözi gönli n'ider pes Rûma revânı

Cemâl-i şem'ine pervân olan Yahyâ ki pîr-i mâ
Yüceltdi kasr-ı irfânı koyup hân-ı Dâğıştânı

Pes anda Mustafa Rûmî ana fetholunup ebvâb
Sarây-ı seyr-i vahdetde görürdi pek ıyân cânı

Tokadî Mustafa Hâkî o minhâcdan alup nûrı
Uyandırdı pes enzârı kıluban ehl-i iz'ânı

Sivasî Mustafa Takî o serverden alup feyzi
Olup serdar tarikatda itdi ihyâ müridânı

Niksârî Şeyh Hacı Ahmed bu yolda reh-nümâ oldu

Ki zirâ ol çü Rûmîden alurdi feyz-i ruhânî

N'ola kıtmîr ola yâ Rab bu yolda İsmail Hakkı

Anın feyzi ile bula derûn-ı dilde cânânı

(bk. Eski Harfli Metinler Böl.)

Cemal-i âfitabıyla cihânı gark-ı nûr etti

Garîbu'llâhı İhramî celîlü'l- kadri bürhânı³

Farisî Silsile-i Şerîf

Nebî Sıddîk u Selmân Kasım-est u Cafer u Tayfûr

Ki ba'd'ez bü'l-Hasen şüd bû Ali Yûsuf eş Gencûr

Zi Abdü'l-Hâlık âmed Arif ü Mahmûdra behre

Ki zî-şan şüd diyâr-ı Maverâe'n- Nehri kûh-ı Tûr

Ali Baba Külâl u Nakşibendest u Alâ'eddîn

Pes ez Ya'kûb-ı çarhî Hâce-i Ahrâr şüd meşhûr

Muhammed Zâhid u Derviş Muhammed Hâcegî Bakî

Müceddid "urve'tü'l- vuskâ"* ve Seyfeddîn Seyyid Nûr

Habîbullâh mazhar Şah-ı Abdullâh ki pir-i mâ

Ki zî-şân reşk-i subh-ı îd şüd mârâ şeb-i dîcûr

Ziya'eddin vahidü'l-asr-ı Mevlânâ-yı mâ Hâlid

Çü âmed kaniten lillâhi yâ ze'l-feyzi ya ze'n-nûr

Pes Abdullah-ı Mekkî Seyyid Yahyâ-yı Şirvanî

Ez îşan müncelî şüd feyz-i Subhan der karîb u dûr

Çü Rûmî Mustafa Rûmî Fârûkî-i Şirânî

Ez îşan u be-tenvîr-i diyâr-ı Rûm şüd me'mûr

V'ez u şüd ve'z Halil Paşa Tokadî Mustafa Hâkî

Hüseyn-i seyyid-i emced cihân ez feyz-i u ma'mûr

Ser-â-pâ ber Takî carî nûr-i fuyûzât ez u server

Ki halk u hulk-ı u der-vey tamâmâ müncelî mestûr

Hacı Ahmed Niksârî çü Rûmî Çorumî terbiyet kerdeş

Ki mustahlef müeyyed şüd sahîh yed zî-sened menşûr

Ez îşan izn-i âm gerdend der Garibu'llâh İhramî

Çü lutf [u] feyz-i Hakla cihânı eyliyor ma'mûr

Garîbu'llâh Hazretinin kemterîn Kıtâmîriyiz bihamdi'llâh

Velâkin cürmümüz vâfir hatâmız cümlece meşhûr *

(bk. Eski Harfli Metinler Böl.)

Be an hûrşîd- âlem-tâb Garîbu'llâhi İhramî

Celîlü'l- menkabet hem âli- himmet râ cihân meşhûr4

E. ESERLERİ

1. "YÂRE YÂDİGÂR" MEVLİD-İ NEBÎ : İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi, mürşidi Sivaslı Mustafa Takî Efendinin mensur olarak yazdığı mevlidini sonradan nazma çekmiştir. Eserin mesnevi nazım şeklinde Türkçe olarak yazılan kısmı 175 beyittir. Eser 8 beyitlik Muhammed redifli Türkçe bir kaside ve Arapça 8 beyitlik bir na't ile birlikte toplam 191 beyittir. Eserin belirli kısımlarında tekbir ve salavatlar da yer almaktadır. Orijinal nüshası Şeyhzâdeoğlu Özel Kitaplığı'nda bulunan Mevlidin eski harfli metni ekler kısmında verilmiştir.

MEVLİDİ'N-NEBÎ ALEYHİSSELÂM*

BİSMİ'LLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHÎM

1 Elhamdülillâh Elhamdülillâh

Sen ekrem etdin bizleri ey şâh

- 2 Hem o nebî-i âhir zamâne
Ümmetlik ile verdin nişâne
- 3 Ana hem Âli ve sahbına her an
Olsun salât u selâm firâvân
- 4 Anlar ki etdi bu dîni ihyâ
İzlerince gitdi eslâfım ammâ
- 5 Bu âciz Hakkı bilmem ne etsem
Râh-ı selefde bir adım atsam
- 6 Derdim dem-â-dem aczim bilirdim
Lâkin o Hâdî dâ'imdi virdim
- 7 Târîh-i hicret olmuşdu tâ ki
Bin üç yüz elli ve hem de iki
- 8 Rebi'u'l-evvel on dokuzuncu
Çehârşenbe günü silk etdim inci
- 9 Râh-ı selefde bir kadem atdım
Hamden ve hamden bu lutfu yetdim
- 10 Yatmışdım der-rûz kaylûleye ben
Gördüm menâmda bir zât-ı ahsen

- 11 Der ismim tevfik sana verildim
Bu son seferinde ben sana erdim
- 12 Her emrine Hak etdi müheyyâ
Lâkin sen oku bir hoşça ma'nâ
- 13 Elimde buldum bir dürr-i mevzûn
Andan okudum ve oldum mahzûn
- 14 Mevlûd-ı pâk-i Resûlu'llâhı
Görsem n'olurdu o yüzi mâhı
- 15 Derken uyandım kendimi buldum
Dürr-i mensûrla çok meşgûl oldum
- 16 Üstâdım Takî aleyhi'r-rahme
Yazmışdı mensûr etmişdi tuhfe
- 17 Geldi dile ben eyledim cür'et
Aldı beni çok hüzn ile haclet
- 18 Şikeste-beste dürr-i mensûrdan
Okudum nazm etdim nûr-ı mevfûrdan
- 19 Âdem atamız Cennetden indi
Nûr-ı Ahmedî alnında gördü

- 20 Babadan oğula o nûr-ı celîl
Gelmesine olmuş bir güzel delîl
- 21 Seyyidü'l Enbiyâ ol Mustafânın
Kân-ı kerem hem ol bâ-vefânın
- 22 Kim hâmili olsa o nûr-ı evhad
Herkes tanırdı kalmazdı bir ferd
- 23 Ana bizden her nefes yüz bin selâm
Âl u ashâbına tâ yevmü'l- kıyâm

KASİDE-İ MEVLİD-İ ŞERÎF

- 1 Bize lütf-ı Mecîd oldu bu mevlûd-ı Muhammeddir
Yine uşşâka îd oldu bu mevlûd-ı Muhammeddir
- 2 Ferişteler bi-izni Rab nüzûl eyler yere bu şeb
Sunarlar cam-ı vahdet hep bu mevlûd-ı Muhammeddir
- 3 Küşad olur dürr-i rahmet nisâr olur dürr-i vahdet
İyân olur nice hikmet bu mevlûd-ı Muhammeddir
- 4 Yine şehri Rebî' geldi yine kadr-i refi' geldi
Bize Hakdan şeffi' geldi bu mevlûd-ı Muhammeddir
- 5 Çü doğdu nûr-ı "erselnâ"* pür oldu nûr ile dünyâ

Güm oldu Lât ile Uzzâ bu mevlûd-ı Muhammeddir

6 Yıkıldı köşkü Kisranın ocağı söndü Kebrânın
Beli büküldü şeytânın bu mevlûd-ı Muhammeddir

7 Sınıp putları tersânın çekildi suyu Îrânın
Nizâmı geldi dünyânın bu mevlûd-ı Muhammeddir

8 Selâmı kabr-i hâkine riyâz-ı ıtır-nâkine
Salât et rûh-i pâkine bu mevlûd-ı Muhammeddir

Salâtullâh Selâmullah Aleyke Yâ Resulallah

24 Gerek erkek olsun gerekse kadın
Âşık olur sorarlardı adın

25 Yağmur duâsı gibi bir âfet için
Andan istişfâ' ederlerdi bütün

26 El-hamdûli'llâhi münşiyü'l-halkı min-ademi
Sümme's-salâtü ale'n-Nebiyi fi'l-kıdemi

27 Mevlâya sallı ve sellim dâimen ebeden
Alâ habîbıke hayri'l-halkı küllihim

28 İşte bu şöhret tutdu âlemi

Geldi dünyâya eb-i Nebevî

- 29 İsmi Abdullah kavmi Mudarî
Zevcesi Âmine hâmil-i Nebî
- 30 Altı ay bilmedi hamilliğini
Melekler ederdi âmilliğini
- 31 Nûrlar içinde kalmışdı ol mâh
Ulemâ tebşîr ederdi gâh gâh
- 32 Doğacak Muhammed ol şân-ı âlî
Medh ederler anı âlem ma'âlî
- 33 Ana hem âl u ashâba müdâm
Bizden olsun her nefes yüz bin selâm
- 34 Ol vakte kadar ism-i Muhammed
Arabda tesmiye edilmemişdi ebed
- 35 Bir çokları düşdü ulu sevdâya
Bu azîz gelseydi bizden dünyâya
- 36 Doğan çocuklara Muhammed ismi
Koyup tecessüse düşdü bir kısmı
- 37 Lâkin o dürr-i meknûn ser-â-ser

Nâsiye-i Âminede olmuşdu ber-ser

- 38 Vakti gelince on iki Rebî'
Pazartesi gecesi ve şehir-i şeffî'
- 39 Hem Nisan ayının yirminci günü
Belirdi nice alâ'im günü
- 40 Ol alâmetler Âmine mâhı
Havf itdirirdi gâhi ve gâhi
- 41 Kuşlardan ana tebşîr ererdi
Kanatları ile sırtını sığardı
- 42 Kalmazdı havf ü haşyetden eser
Mübarek terleri misk idi anber
- 43 Uzun boylu güneş yüzlü çok kızlar
Âsiye ve Meryem anlar pek özler
- 44 O nûr-ı kâmile iverlerdi
Yanlarında hûblar görürlerdi
- 45 Âminenin gözlerinden perde açıldı
Maşrik ve mağrib arasın gördü
- 46 Yerden göğe kadar bir beyaz atlas

Asılmış gördü dünyâ ve herkes

47 Gûyâ bu velîmeye pâ-y-endâz olmuş
O meclis-i magbût-ı arş rahmetle dolmuş

48 Yine ol Âmine analar hâsı
Görürdü Şâm köşklerinde raksı

49 Dahi üç alem biri maşırıkda
Biri Ka'be üzerinde biri mağribde

50 Görenler dediler bu dîn-i pür-tâz
Cihânda imtiyâz bula pek mümtâz

51 Cenâb-ı Âmine bir zülâl içdi
Anınla bütün varlıktan geçdi

52 Muhammedü'n-seyyidü'l-kevneyni ve's-sakaleyn
Ve'l-ferîkayni min-urbin ve min-Acemin

53 Mevlâya sallı ve sellim dâimen ebeden
Alâ habîbike hayri'l-halkı küllihim

54 Zülâli vermişdi Âsiye ve Meryem
Sığarlar idi batn-ı şerîfesin hem

55 Bismi'llâhi uhrûc ve bi-izni'llâh

Dediler o anda ol iki mâh

56 Şefî'u'l- ümem ser-tâc-ı Âdem
Zübde'-i mahlûkât ol rûh-i efham

57 Âlem-i şuhûdı teşrîf etdiler
Arz u semâ ve kain'ât gör ki n'itdiler

58 Tekbîrât ve tehlilât salavât ile
Kamu âlem doldu tahiyyât ile

Allahu ekber Allahu ekber Lâ ilâhe illâlahu Allahu ekber Allahu ekber ve lillâhi'l- hamd

Essâlatü v'esselâmu aleyke yâ Resullallah Essâlatü v'esselâmu aleyke yâ Habîballah Essâlatü
v'esselâmu aleyke yâ Seyyide'l-evvelîn ve'l-âhirin alâ cemi'i'l-enbiyâ-i ve'l-mürselîn ve'l-hamdüli'llâhi
Rabbi'l-âlemîn.

EÛZÜ BİLLÂHI MİNE'Ş-ŞEYTÂNİ'R-RACÎM

BİSMİ'LLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHÎM

Mâ kâne Muhammedün ebâ ehadin min ricâliküm velâkin Resûlu'llâh ve hâteme'n-nebiyyine ve
kânellâhu bi külli şey'in alîmen. Sadaka'llâhü'l-azîm

NA'T- I ARABÎ

1 Es's-ubhu bedâ min tal'atihi
Ve'l-leylü decâ min vefretihi *

2 Fâka'r- rûsulâ fazlen ve ulâ

Ehde's-sübulâ li delâletihî *

3 Kenzû'l-keremi mevlâ'n-niami

Hâdi'l-umemi li şerâtihi *

4 Ezke'n- nesebi a'le'l- hasebi

Küllü'l- Arabi fî hidmetihî *

5 Saati'ş-şeceru nataka'l- hacheru

Şakka'l- kameru bi işâretihî *

6 Cibrîlü etâ leylet-i İsrâ

Ve'r- Rabbi da'â li hazretihî *

7 Nale'ş- şerefâ v'allâhu afâ

Ammâ selefâ min ümmetihî *

8 Femuhammedunâ hüve seyyidünâ

Fe'l-izzu lenâ li icâbetihî *

59 Tıfl-ı mes'ûd aleyhisselâm

Geldi dünyâya neşretti selâm

60 Ve hem anda andı ümmetlerini

Hudâyâ arz etdi minnetlerini

61 Koyup başın yere secde eyledi

- Cihân pür-nûr oldu felek oynadı
- 62 Necîb ümmet buldu o an râhmeti
Duâsının kabulünün idi nûr alâmeti
- 63 Umûm parmakların örtük tutardı
Şehâdet parmağıyla tevhîd ederdi
- 64 İşbu işâretler olmuşdu kabûl
Ki ortaya geldi bir dîn- i makbûl
- 65 Dîn-i Muhammeddir bu tâk-ı eyvân
Hakkın celâliyle gösterdi bürhân
- 66 O anda dedi hem Allâhu Ekber
Ve sübhânallâhı ederdi ezber
- 67 İki cihân seyyidi ins ü cin Muhammedi
Hak ana bend eyledi her Arabı Acemi
- 68 Mevlâya sallı ve sellim dâimen ebeden
Alâ habîbike hayri'l-halkı küllihim
- 69 Yine bir nûr anda feverân etdi
Maddî ve manevî cihânı tutdu
- 70 Göründü o anda Şâm çarşıları

A'nâk-ı ibilin tâ karşıları

- 71 Hâzin-i Cennet Rızvan geldi etdi tebşîr
Dünya görmemişdi sen tek beşîr ü nezîr
- 72 Ulûm-ı enbiyâ sana verildi
Cennet bahçeleri senden dirildi
- 73 Akîb-i tulû'da o şems-i enver
Bir avuç toprak aldı arzı kıldı münevver
- 74 Mekke ukalâsı dediler hemân
Ehl-i arza gâlib oldu bî-gümân
- 75 Çünkü ol Âmine ol sedef-pâye
Cümle yıldızlarla cev-v-i semâya
- 76 Âşinalık ile nigâh ederdi
Aşk ile şevk ile hem âh ederdi
- 77 Gökyüzünde gezen kuşlar melekler
Minkârları zümrüd yakûta benzer
- 78 Anlardan biri gelüp ol nûra
İşâret eyledi durdu huzûra
- 79 Şecâat ve nusret anahtarları

Verilmiştir sana felek-mazharı

80 Azametın göklere vaz' eylediler

Her kim anı görür yüreği titrer

81 Bir gügercin kuşu göründü nâgâh

Minkârıyla fem-i Sa'âdet ederdi âgâh

82 Tatdırdı ana şarâb-ı Lâhût

Görmemişdi mislin âlem-i Nâsût

83 Gûyâ ol şeyden daha isterdi

Mubârek parmağı ile ağzın gösterdi

84 Muhammedü'n-seyyidü'l-kevneyni ve's-sakaleyn

Ve'l-ferîkayni min-urbin ve min-Acemin

85 Mevlâya salli ve sellim dâimen ebeden

Alâ habîbike hayri'l-halkı küllihim

86 Hazret-i Âmine ol nûr-ı cevvâl

Göründü gözüne nûrânî ricâl

87 Elllerinde yeşil zümrütten leğen

Diğesinde ibrîk ve şâl-ı me'men

88 O vücûd-ı es'ad anda yıkandı

Kendisinden hemân bir nûr parladı

- 89 Sardılar vücûdun harîrler içre
Götürdüler ervâh-ı enbiyâ içre
- 90 Cemî'-i enbiyâ ervâh-ı güzîn
Öpdüler sevdiler o nazik yüzün
- 91 Husûsâ İbrâhîm Halîl-i Hudâ
Ve Hazret-i Âdem o büyük ata
- 92 Sînesine basdı ettiler du'â
Ki zîrâ olmuşdu "urvet'ül vüskâ"*
- 93 Dünyâ ahiretin izz ü şerefi
Anınla fahreder umûm selefi
- 94 Ana hem Âl u Ashâba müdâm
Bizden olsun her nefes yüz bin selâm
- 95 Kitf-i Sa'âdet bir dürr-i meknûn
Görenler oldular bî-tâkat meftûn
- 96 Hüve'l-habîbi'llezi türçî şefâatühü
Lî külli hevlin min-el-ehvâli muktehim
- 97 Mevlâya salli ve sellim dâimen ebeden
Alâ habîbike hayri'l-halkı küllihim

- 98 Ricâl-i rûhânî zevât-ı şerîf
Vücûd-ı Sa'âdetle etdiler teşrîf
- 99 Gözlerine sürme çekdi gitdiler
Dahi koku sürdi ta'zîm etdiler
- 100 Hevâdan bir bulut yere oturdu
Vücûd-ı es'adı alup götürdü
- 101 Gözden nihân oldu sehâb-ı enver
Umûm şarkı garbı gezdirin bir bir
- 102 Diye bir nidâ-yı hâtîfî geldi
Atlas libâsları ile geriye döndü
- 103 İkinci bir sehâb-ı latîf-i enver
Vücûd-ı es'adı götürdü tekrâr
- 104 İşidildi derhâl insanlar sesi
Tutmuşdu âlemi at kişnemesi
- 105 Âdemin safveti Nûhun rif'ati
İsmâ'il lisânı İbrâhîm hilleti
- 106 Yûsuf cemâli Ya'kûb beşâreti
Eyyüb sabrı Dâvud savtı

- 107 Yahyâ zühdü Îsâ keremi
Verildi sana ey avâlim muhteremi
- 108 Denildi ve bulut münkeşif oldu
Cihân o vücûdun nûruyla doldu
- 109 Mu'ahharen bir beyaz nûr-ı latîf
O hazreti kucakladı ve etdi taltîf
- 110 Enbiyâ makâmı ona açıldı
Cümle deryâlara rahmet saçıldı
- 111 İşitildi bir sadâ-yı rûhânî
Anı habîb etdi zât-ı Subhânî
- 112 Dördüncü def'a yine bir kıt'a-i nûr
Aldı götürdü oldu gözden dûr
- 113 Bu def'a ziyâde kaldı semâda
Diyâr-ı rûhânî ve Mesîhâda
- 114 Büyük bir harîre sarılı geldi
O harîrden âb-ı zülâl damladı
- 115 Dünyâ kabzasına tav'-i rağbetle
Dâhil oldu dindi bir mehâbetle

116 El-hamdûli'llâhi münşiyü'l-halkı min-ademi
Sümme's-salâtü ale'l-muhtâri fi'l-kıdemi

117 Mevlâya salli ve sellim dâimen ebeden
Alâ habîbike hayri'l-halkı küllihim

118 Nevzâd-ı risâlet Hâtemi'n-Nebî
Süt akdı ve emdi parmaklarını

119 Mevlîd-i Sa'âdet ol âlî mekân
Dört alem dikildi ve dendi hemân

120 Dört köşe olmuşdur cihân bu zâta
Nere dönse erer çok fütûhâta

121 Siyâdâtı ana tebşîr edildi
Mahşerde ümmetin senindir dendi

122 Velâdet gecesi yıldızlar tamâm
Arza meyl etdiğin gördü sekfi nâm

123 Ve hîn-i vazı'da hânenin içi
Nûrlandı demişdir o hatun kişi

124 Doğunca aksırdı dedi Elhamdülillâh
Mevlid-i mufahham ol Resulüllâh

- 125 Abdu'r-rahman ibn-i Avfın anası
İsmi Şifâ Hatun ol nûr parçası
- 126 Aksırınca o nevzâd-ı Kureyşî
İşitdim hâtifden sadâ-yı arşî
- 127 Dedi ve hem Şâmın saraylarını
O nûr ile gördüm alaylarını
- 128 Bülûğ u bi'setini etdi intizâr
Nüzûl-i vahyde îmân eyledi izhâr
- 129 Safiyye binti Abdulmuttalib
Kâbilelik etdi tayyib muttayib
- 130 Kaldırınca secdeden başın Resûl
Allah birdir dedi ben oldum Resûl
- 131 Göbeği kesilmiş sünneti tekmiîl
Cismi münevverdi ve yunmuşdu bil
- 132 Muhammedü'n-seyyidü'l-kevneyni ve's-sakaleyn
Ve'l-ferîkayni min-urbin ve min-Acemin
- 133 Mevlâya salli ve sellim dâimen ebeden
Alâ habîbike hayri'l-halkı küllihim

- 134 Cenâb-ı Âmine ol perî-haslet
Ana dinmişdir eyle sen dikkat
- 135 Üç gün tamâm melâ'ike ziyâret
Etmedikçe yokdur beşere ruhsat
- 136 Bu meâlde gaybdan bir sadâ geldi
Cümle hâne halkı yanından gitdi
- 137 Abdulmuttalib gör ki ne etdi
Safâdan geçerek Merveye gitdi
- 138 Hâne üzerinde gördü bir beyâz kuş
Kanatları Mekke dağların tutmuş
- 139 Takarrüb etdikçe bir beyâz bulut
Yakînen gördü ve etdi sükût
- 140 Aceb rü'yâ mıdır hayâl midir bu
Dedi ve aldı bir güzel koku
- 141 Kendisin âlemden tecerrüd etmiş
Zann etdi Cennet bağına gitmiş
- 142 Kapiyı urdu içeri girdi
Cenâb-ı Âmineyi pek za'îf gördü

- 143 Alındaki nûru göremeyince
Bilmedi hikmeti düşündü ince
- 144 Bir zât-ı rûhanî görünce mühîb
Gâyetle havf itdi Abdulmuttalib
- 145 Dedi yâ Âmine korkdum çâk oldum
Ka'beyi titrer gördüm ben helâk oldum
- 146 Putlar yere düşdü Ka'be doğruldu
Makâm-ı İbrâhîm nûr ile doldu
- 147 Muhammed doğdu diye bir sadâ geldi
Bu sesle Hudâdan bir-atâ geldi
- 148 Acele ben o nevzâdı göreyim
Rahmet kokusunu andan alayım
- 149 Cenâb-ı Âmine dedi şimdi görülmez
Çünkü üç gün beşer yanına girmez
- 150 Beni helâk mı edeceksin nerde dedi
İçeri girdi yalın kılınç bir şahs-ı haşîn gördü
- 151 Âminenin sözün o zât söyledi
Abdulmuttalib hazretleri sabreyledi

- 152 Nâsa söylemek isterse ol ced
Olurdu ebkem dudağı hem sed
- 153 Bu mâcerâ kendisine kâr etdi
Üç gün tamâmına intizâr etdi
- 154 Ulemâ-yı nücûm ve Yahûdîler
Peygamber-i âhir-zamân geldi dediler
- 155 Kızıl yıldız doğduğunu görenler
Dediler tevellüd etdi Peygamber
- 156 Cemî'-i âleme velvele düşdü
İşidenler bu habere üşüşdü
- 157 Mecûsîden Nasârâdan Yahûddan
Bir çokları geçdi hâç ile putdan
- 158 Yine vilâdet-i seniyye günü
Medînede söylendi o güzel ünü
- 159 Hüve'l-habîbü'llezi türcî şefâatühü
Li külli hevlin min-el ehvâli muktehim
- 160 Mevlâya salli ve sellim dâimen ebeden
Alâ habîbike hayri'l-halkı küllihim

- 161 Hassânü'l- Ensârî eder rivâyet
Zabt u ketb edilmiş leyl-i velâdet
- 162 Hemân on günlük yoldan bu haber
Bir gecede neşri hârîka i'ber
- 163 Daha nice nice bu gibi hâlet
Rûy-ı arza verdi büyük beşâret
- 164 Mülûk-ı arzın dili tutuldu
Nûşirevânın köşkü yıkıldı
- 165 Sarayları tezelzüle uğradı
Hükümdarlar bundan çok havf eyledi
- 166 Sâve gölü o gecede kurudu
Semâve deresini sular bürüdü
- 167 Dahi yıldızların sık sık sukûtu
Habt etdi âlemi verdi sükûtu
- 168 Cesîm putlar yere düşdü bi't-temâm
Râhib-i Ays Abdulmuttalibe etdi ihtirâm
- 169 Bilâd-ı Farisdeki ateş-gedeler
O gecede hemân söndü dediler

- 170 Daha bir çok zuhûr etdi havârik
Yazdılar cümlesini eslâf ve sevâbık
- 171 Velâkin bu âsî etdim ihtisâr
Ve ismine dedim " Yâre Yâdigâr "
- 172 Ne mümkün vasf etmek ol kerem-kânı
Ana nâzil oldu " seb'a'l- mesânî " *
- 173 Okuyanı dinleyeni yazanı
Nâ'il etsin gufranına ol Ganî
- 174 Eslâf-ı ahlâfım hissedâr itsün
Hem-nâmı âhîret gününe gitsün
- 175 İşidenler okusunlar Fâtiha
Şuracıkda virdim ana hâtîme (bk. Eski Harfli Metinler Böl.)

Sübhâne Rabbike rabbi'l-izzeti amma yesıfûn ve selâmün ale'l- mürselîn ve'l-hamdü lillahi Rabbi'l-âlemîn. **

İlâhi yâ Rabbi bu okuduğum mevlid-i şerîfden ve âyet-i kerîmelerden ve salâvât-ı şerîfelerden hâsıl olan sevâbı Efendimiz sultânımız sallâllahu te'âlâ aleyhi vesellem Efendimiz hazretlerinin mübârek, münevver, mukaddes ve mu'azzam ravza-i mutahharasına ve rûh-ı sa'âdetlerine fakîrâne ve âcizâne hediye eyledim. Rabbim sen vâsıl eyle. Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini sâir enbiyâ-yı izâm Efendimiz hazretlerinin rûh-ı tayyibelerine husûsen hazret-i Âdem aleyhi's-selâmın rûh-ı tayyibesine hediye eyledim. Rabbim sen vâsıl eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini Efendimiz sultânımız sallallahu aleyhi vesellem Efendimiz hazretlerinin valideyn-i muhteremeynin ve ammeyn-i mükerremeynin ve çihâr-yâr-ı güzîn ve evzâc-ı mutahhareynin ve bi'l-cümle sahâbe-i güzîn rızvanullâhi aleyhim ecmaîn hazretlerinin rûh-i

tayyibelerine husûsan Sıddîk-i a'zam Efendimiz hazretlerinin rûh-ı tayyibelerine hediye eyledim.
Rabbim sen vâsıl eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini Sıddîk-i a'zam Efendimiz hazretlerinden hazret-i pîrimiz Şâh
Muhammed Bahâeddin Nakşibendî Efendimiz hazretlerine gelinceye kadar sadât-ı silsile-i tarîkat-ı
âliyye-i Nakşibendî Efendimiz hazretlerinin rûh-ı tayyibesine hediye eyledim. Rabbim sen vâsıl eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini hazret-i Şâh Efendimizden Şeyh Sivasî Hacı Mustafa Takî
Efendimiz hazretlerine gelinceye kadar pîrân-ı izâm ve meşâyih-i kirâm efendimiz hazretlerinin rûh-ı
tayyibelerine husûsan Takî Efendimiz hazretlerinin rûh-ı tayyibesine hediye eyledim vâsıl eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini Şeyh Hacı Ahmet Niksarî Efendimiz hazretlerinin rûh-ı
tayyibesine hediye eyledim vâsıl eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini Şeyh Efendimiz hazretlerinin mübârek âmel-i sâlih defterine
hediye eyledim. Rabbim vâsıl eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini Şeyh Efendimiz hazretlerinin valideyninin ve akraba-
ta'allukâtlarının hayatta olanların defter-i amellerine dârü'l - bekâya intikâl edenlerin rûh-ı
tayyibelerine hediye eyledim. Rabbim sen vâsıl eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini ne kadar ihvânımız gelip geçti ise hayatta olanların defter-i
amellerine darü'l-bekâya intikal edenlerin rûh-ı tayyibelerine hediye eyledim. Rabbim sen vâsıl eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini ihvânımızın valideyninin ve akraba -i ta'allukâtlarının hayatta
olanların defter-i amellerine darü'l- bekâya intikâl edenlerin rûh-ı tayyibelerine hediye eyledim vâsıl
eyle.

Oradan hâsıl olan sevâbın bir mislini kendi valideynimizin ve akraba ve ta'allukâtlarımızın velicemî'i'l-
mü'minin ve'l-mü'minât ve'l-müslimîn ve'l-müslimât hayatta olanların defter-i a'mâllerine darü'l-
bekâya intikâl edenlerin rûh-ı tayyibelerine hediye eyledim. Rabbim sen vâsıl eyle.

Ne kadar ihvân-ı dîn kardeşlerimizin kul hakkı olarak ahirete gidenlerin hak sahiplerinin rûh-ı
tayyibelerine hediye eyledim. Sen vâsıl eyle yâ Rabbi.

Dünyada kalanların amel-i salih defterlerine hediye eyledim. Rabbim sen vâsıl eyle. Âmin.

Sübhâne rabbike rabbi'l-izzeti amma yesifûn ve selâmün alel mürselîn ve'lhamdülillahi Rabbi'l-
âlemîn. EL-FÂTİHA . (TOPRAK, s.19-23)

2. ŞİİRLERİ :

1*

Katremizden hisse al bî-ka'r-ı deryâ olmuşuz

Cümle halka bir bakışla çeşm-i bînâ olmuşuz

Gerçi zâhirde lisân-ı nâs ile güftârımız

Ma'nâ yüzünden soyunup hep mu'arrâ olmuşuz

Vâlidem merhûme açmıştı bize kutlu fâl

Ravza-i pâk'i ziyârette demişti ey Kerîmü'l-Müte'âl

Bu Habîb'in hürmetine ver bana bir ferzend-i bî-melâl

Andan aldığı libâsı bunda iksâr olmuşuz

Tâ ezelden olduğundan intisâbım âlemin Seyyid'ine

Düştüm aşkına gelelden bu anâsır bendine

Çok aradım ağladım yüz tutup Hakk'ın kendine

Âlem-i devrân içinde hubb-ı Mevlâ bulmuşuz

Kühümü bilmek dilersen sırr-ı Hâkî'dir özüm

Anın etvâricadır dâ'im özüm ve sözüm

Her neye baksa basar-ı Hâkî'dir bakan bu gözüm

Zîrâ evvelden anınla tek ü tenhâ olmuşuz

Bir acep sırr-ı Takî'den aldığım ders-i iber
Anı bilmek diler isen vereyim sana haber
Her ulûmu almış idi pîrimden o şeyh-i mu'teber
Biz de anda mahvolup bezm-i ferdâ olmuşuz

Çünkü Kıtmîr olalıdan bu kapıda bu hakîr
Her işi sırr-ı ezelden bildim ve takdîr-i Kadîr
Ol sebepten işimiz cümleye ta'zîm ü tekrîmdir
Böylelikle halk içinde Hakk'ı ra'nâ bulmuşuz

Bu tarîkat âleminden olmak istersen sûd-mend
Sen de bu hâlde olup halktan lisânın eyle bend
İşte budur âcizânem hubbu fillâh sana pend
Hayr-hakan-ı cihân simurg u ankâ olmuşuz

Bunca ilm ü fazl ile bilmez imiş nûr-ı basar
Her işi eden ettiren Allah değil mi ver haber
Lîk hulûl-i ittihazdan eyle gayetle hazer
Biz hakayık âşiyânı içre mi'mâr olmuşuz
Emr-i ma'rûf u münkeri bilmez miyiz
Anlar ile biz amel kılmaz mıyız
İsr-i pâk-i Ahmed'i bilmez miyiz
Şimdi izmâr eyleyüben râh-ı ma'nâ bulmuşuz

Herkesin miktar-ı ihlâsınca fi'li eder zuhûr
Sen çalış ol muhlisândan çıkmasın senden kusûr

Gayrıda görsen hatayı setredüp andan al huzûr
Bunu âdet edinüp bir dürr-i yektâ bulmuşuz

İbtîlâ âlemde var ikmâldir etme cedel
Her kula etmez nasip anı Hudâ ızze ve cel
Başa gelse bil anı devlet ve nimet bî-bedel
Biz anı görmüş geçirmiş pâk musaffâ olmuşuz

Hakk'ı her şeyde ayân görmüş ve bilmişlerdeniz
Ol sebepten Hak katında lübb-i ma'nâ gözleriz
Kahr u lutfu cümlesin bir bildim ve tuttum azîz
Hamdülillâh biz bu lutfu mazhar-ı mücellâ olmuşuz

Bilmediler zevkimi cümle ins ü cin ve melek
Derdine düştüm bana neler çektiirdi felek
Hâl-i Hakk'ı bulmaya zikrin beyim dâ'im gerek
Zikr-i Hak seyr ü sebakla ders-i yektâ bulmuşuz

(ALTUNTAŞ, s. 61 - 63, ŞEN, s. 34 - 35, SARIOĞLU, s. 5 - 6)

2

Gel beri gel masivâdan uzlet et

Ba'dehû Mevlâ ile var sohbet et

Basmak istersen bisât-ı kurbete

Nefsine bas işbu yolda gayret et

Sırr-ı Hakk'ı ben ise âhir murâd
Bâtının tathîre evvel himmet et

Gayretullâh sırrına tâlib isen
Mürşid-i kâmil elin tut bîat et

Âb-ı feyz-i Hak ile pâk olmaya
Pâklar ile gece gündüz ülfet et
Masivâ efkârını dilden gider
Hakkıyâ Hakk ile üns et rahat et (ALTUNTAŞ, s. 63, ŞEN, s. 35)

3

Fenâ bul zât-ı Hak'da sen sana verme vücûd ey dil
Eğer zâhir eğer bâtın Hudâ'ya kıl sücûd ey dil

Sivâ kaydından âzâd olmağa sa'y eyle erkenden
Ki zîrâ râh-ı ıtlak için mâni'dir kuyûd ey dil

Bu terkeb-i anâsırdan çözülmese eğer bendin
Hurûfun kârgâhından düzülmez târ u pûd ey dil

Bugün câm-ı bekâdan içmeyen bulmaz bekâdan haz
Suvar cânın çü bâkîdir bu bezm-i vücûd ey dil

Bu nutk-ı pend-i Hakkı'dan eğerçi mâye buldunsa
Bu bâzâr-ı fenâda edegör bir özge sûd ey dil (ŞEN, s. 35)

Kulların içinde yâ Rabbi bizi
Emrini nehyini bilenlerden et
Gizleyip işâret ettiğin izi
Bulup da kapına gelenlerden et

Pâk edip zâhiri bâtını kamu
Gözümüz kanıyla alalım vuzû'
Namaza durucak vechine karşı
Huzûr-ı kalb ile kılanlardan et

Nefh-i rûh et bize âdem olalım
Secdemizde bûy-ı likâ bulalım
Topraktaki sırrın nedir bilelim
Hâk içre cevâhir bulanlardan et

Azrâil vurucak yeryüzüne kef
Kabzasın doldurdun sırr-ı "men aref " *
Âdem ile verdin cihâna şeref
Bizi gerçek âdem olanlardan et

Kul olan neylesin mal ile câhı
Yetmez mi bulduğu Kemâlu'llâhı
Hakkı'ya nasip et Cemâlu'llâhı
Ölmezden ön anı ölenlerden et (SARIOĞLU, s. 7, ŞEN, s. 36)

5*

Ne devlettir ki dildârım sen oldun

Enîs ü mûnis ü yârim sen oldun

Güzeller vasfın etsem dilde sensin

Dilimde cümle güftârım sen oldun

Sana dil vermişem ey cân-ı âlem

Murâdım cümle muhtârım sen oldun

Safâlar ger cefâlar bulsa cânım

Ezelden çünkü dildârım sen oldun

Sana ta'zîm eder dillerde Hakkı

Hem efkârım hem ikrârım sen oldun

Sen oldun sen oldun sen oldun... (ALTUNTAŞ, s. 64, ŞEN, s. 37)

6

Sanman ki bizi şîre-i engûr ile mestiz

Biz ehl-i harâbâtınız kim mest-i elestiz

Ol demde kim ikrâr eyledi bizi ey dost

Şimdi derilip çevremize gördü kim mestiz

Bu zevke yeler ehl-i hîred kim bula bir yol

Akıl ana tuzak olmuş iken mümkün mü gide yol
Aşkın ele mi her kimi zâr etti o makbûl
Sûfî demesin kim bu yolda biz dahi mestiz
Bezm-i ezele vâkîf olan ehl-i harâbât
Terk eylemez bizleri olsak da pür-âfât
İşte o zaman bilir ki biz ezelfi mestiz
Bu dedikodular olacak hep cümle güzel
Çün başa getirmiş o takdîri ezel
Bildim ki bu âlem hareketi sun'-ı Lem-yezel
Toprak olup ayaklar altına
Yüz koydum elbette ki mestiz (ALTUNTAŞ, s. 65, ŞEN, s. 37)

7

Soydum kabâyı
Aşkın elinden
Giydim abâyı
Allâh aşkın elinden
Aşkın elinden
Allâh derdin elinden

Bir derd-nâkim
Bir zerre hâkim
Bir sîne çâkim
Allâh aşkın elinden
Aşkın elinden

Allâh derdin elinden

Ellerim bağlı

Ol Őâha karşı

Derim Allâh Hû

Allâh aşkın elinden

AŞkın elinden

Allâh derdin elinden

Sevdim kemâhî

Ol yûzû mâhı

Eylerim âhı

Allâh aşkın elinden

AŞkın elinden

Allâh derdin elinden

Hakkı'ya yandım

AŞka boyandım

Âhir uyandım

Allâh aşkın elinden

AŞkın elinden

Allâh derdin elinden (ALTUNTAŞ, s. 63 - 64, ŞEN, s. 36 - 37)

8

Bu vûcûdum mûlkû elden çıkmadan

Çarh-ı devrân bu binâyı yıkmadan

Sûretle mânâ bir arada iken

İki âlemde fırsat elde iken

Gel hubb-ı dünyayı gönülden gider

Alasın cân âleminden bir haber (ALTUNTAŞ, s. 67)

9

Cihânın devleti başındayken

Sana gam yakışmaz İsmail

Eğer konmasaydı aşkın kuşu başına

Olmazdı cihân âşık sana (ALTUNTAŞ, s. 66)

10 *

Cümle âlem zât imiş

Deryâ-yı hikmet imiş

Hak ile vuslat imiş

Hak'tan gayrı yok imiş (ALTUNTAŞ, s. 67)

11

Hastanın hâlinden ne bilsin sağlar

Kıymetimizi bilenler bizim için ağlar (ALTUNTAŞ, s. 65)

3. MEKTUPLAR : *

1 **

Seni sevmek benim dînim îmânım

İlâhî dîn ü îmandan ayırma***

İşte öteden beri derd-i muhabbetinizle nâlân kalbîm olan, nâle-i efgânını baştan aşırarak giryân u sûzan olarak kalemi elime aldım.

Sultânım, ne buldum ise sizden buldum ve bu fenâda ne gibi bir zevke erdimse, mutlaka sizinle erdim.

Bende-i peder-i büzürgvârımız sırr-ı lisanü'l ayn aynü'l-insan min haysül ekmeliyye mefsûd ve cevâdına Seyyidinâ Hâkî kuddise sirrehü'l-âli efendimiz sultânımızdır. Onun derd-i rûhânîyetinin perverde-i bezminden bir an hâlî olamam. Ne çare ki her an tahtgâh-ı saltanatlarına varamam. Nâdiren varsabilsem de, kendilerini bulamam. Eğer görsem nîm-nazarla mazhar-ı iltifatı olsam bir zevki huzur u tama'nînet bulurum ki âdeta kendimi bu âlemden çıkmış ve cânâna dahil olmuş bilirim.

İşte bu te'sirin icrâ-yı ahkâmından olmalıdır ki, sizi hiç unutamam. Aks-i timsâlinizi gözlerimden ve sûr-i hayâlinizi gönlümden çıkaramam. Her nerede bir çeşm-i siyâhın füsunkâr bakışını görsem yüreğim çarpar ve dîde-i kalbim size bakar. Bu zevk ile geçirdiğim günlerimi feleğe değişmem.

İşte bunların ulviyet-pesendân senden olmalı abidine arada nezd-i âlinize gelir, envâr-ı cemâl ve ahvâl-i bî-melâlinizden bî-hâd u bî-gaye feyzler alırım. Şimdi o nazar-ı kimya-eserinden dûr mu oldum ?

Ey nâme ! Git, mazhar-ı füyûzât-ı âlemîyan olan bir payeye kemâl-i ta'zim ve muhabbetle hâl-i pür-melâlimi Hazret-i Bahâ'ya hususen arz et. De ki : Sizin feyz-i nazarınızdan şâh- râha yol gider. Lütfen bû nazarlarını üzerimizden dirîg etmesinler. İşte ahkaru'l- vucûd şu tarzla dergâh-ı Bârî'ye arz ve ilticâ

ediyorum ve diyorum ki : Ey Hüdâ ! Nazar-ı iltifât-ı yârdan sâkıttım. Fakat hâlâ ümitdâr-ı lutfum. Aczimi muhabbetine bu ar u varımı sana ve seni sevenlerin rahına sarfeden bir kulun değil miyim ?

Elbette bir gün olur, mazhar-ı iltifâtın ve nâil-i mükâfâtın olurum. Lutfet, kerem et, beni o zümre-i dil-firîbden ayırma."

15 Rebû'l-evvel 1347 (M. 1928)

(İsmail Hakkı) Toprak

2*

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berekâtühü

3-4 R. evvel 1947 tarihli mektubunuzu bu günde ... ihbarnamesini ve Safa'nın karneyle mektubun aldım memnun oldum. Terzi Ömer Efendi torbaya dikilmiş değil, gerek mümaileyh gerek oralarda bulunanların hepsi canımıza yâreler urmuşlardır. Bu yârelerin iltiyâmına yine can ile mukabele etmekten başka çâre yoktur.

Dîdeden oldunsa nihân

Dilde sen ey cân-ı cihân

Cândan ırağ olma hemân

Ey gül gülzâra buyur

Kapından ben gidersem mihrin ey hânesinden gitmez

Ayağın toprağı Hakkı gönül sevdanı terketmez

gibi bu yollarda çok sözler söylemişler gerçi bizde bu sözlerin fâili olmağa meratibi haiz değiliz. Lâkin sizlerden gördüğümüz hubb ümuvâlât gönlümüzü meczub ve meftun etmiştir. Şu halde muhabbet âleminde uzaklık yoktur her an beraberiz. Tahir Efendi iyidir, aralıkta yanımıza uğrar. Peder ve validesine koku, yazması için arkadaşlarla kendisine haber gönderdim. Meşguliyeti her vakit görüşmeye müsait değildir.

Eski harfleri bilmediği için Safa'nın kart ve mektubuna cevap yazamadım. Selam ve dualarımızı tebliğ edersiniz. Pederiyle muhaberemiz mevcuttur. Hüsnü de orta okula devam etmektedir. Haruniyeli Murtaza'nın da selamına memnun oldum. Bu kadarla iktifa, çok selam ve dua ederiz.

Vallahül muvaffaku vel mürşid

27 Zilhicce 1366

12 Kasım 1947

İsmail Hakkı Toprak İhramcioğlu

Sivas

Askeri Okulda terzi Said Efendiden bir mektup aldım. Kendisi için burada münasip bir iş yoktur. Hizmete devam etsin. Safa'ya söylediklerimizi tebliğ et.

3*

Kardeşlerim

Her işte melaike de şeytan da müessirdir. Adamına göre bazı kimse melâikeden ilham ve bazı şahıs şeytandan vesvese alır. Biz ise muvazene ile yola gideriz. Her kim melâikeye mukarin olursa işlerinde ilham, şeytana yaklaşırsa vesveseden istilzam alır. Ez cümle bu emr-i hayra gelelim. Enişterleri Adil Bey genç bir nâhiye müdürü. Bazen muvazene-i şer'iyeyi tutar ve bazen de tahlif eder. Arada hukuk var; bunların hâline nazaret ve icab eden noktaları kendilerine anlatarak her halde doğru yola gitmelerini işaret ederdik. Bir aralık Deliilyas nahiyesinde muahharen de Kayaönü nahiyelerinde bulundular. Sivas'a geldikçe bize misafir olurlar. Yekdiğerine ikram ve beynel âile hak üzre geçinmelerine ihtimam göstermekliğimize rağmen ... hastalıktan baş alamazlar da, son zamanlarda Adil Beyin Ankara'ya tayin ve orada iaşe güç olduğundan ve senin Kuzucu... nahiyesi müdürlüğüne kavil etmişti. (Tren yolculuğu ile alakalı devam eden mektubun bu kısmı verilmiştir.)

26/27 Ocak 1945

İsmail Hakkı Toprak İhramcioğlu

4**

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berekâtühü

Çok günahım var ta'dâd olunmaz fakat bunlardan birinci küçük Mehmed'in oğlunun teehhül meselesi.

İkinci Hacı Şihab'ın işi.

Küçük Mehmed'in gelininin ve oğlunun ne halde olduklarının, o Nahiye Müdürü Adil'in hali ve keyfiyeti anlaşılacak bildirilmesi.

Hacı Şihab'a gelince hâla halâs olup gelemedi. Arsalarını satamadılar.

Otel ve zararden borçlarını ödeyecekler. Başka bir borçları daha var imiş onu bitirmiş, bundan sonra bize verecekler, daima takip etmekteyim. İnşallah intac ve iş'ar ederim.

Hafız İbrahim geldi ve gitti. Meşguliyetli zaman idi. Şimdi Ulu camii bir taraf İmam hatip mektebi ve diğer iki camii daha yaptırmakla meşgulüm. Bu kadarla iktifa ve cümleten cümlelerinize çok selâm ve dua ederiz.

Şu küçüğün mahdumu ve akrabaları ne haldeler, acele bildirilmesi matlubdur.

21.11.1960

İsmail Toprak İhrâmi

5*

Sivas - 6 Mart 942

Kardaşlarım

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berekâtühü

Maddi muhâbereye bir icab bulamadığımızdan sükût ile vakit geçirmekte iken Şeyh Ali Efendi'nin validenize yazdığı mektupla sıhhatimizi sorduğundan ve Berber Bekir Efendi bugün 20 Şubat 942 tarihli bir mektubunuzu göstererek anda hasret ve iştiyakdan bahsedildiğinde şefkatimiz tahrik edilmiş, (...) bir veche zîr ahvalimizin derci icab etmiştir. Buradaki hâlimiz bildiğiniz gibidir. Ancak geçen muharrem 9.10. 11 günlerinde bir oruca niyyet edilmiş ve o gün enbiyâya çok büyük ikramlar edildiği ma'lûm bunlardan bize de hasbel verâse olmalıdır ki, orucumuzu mevlüdün-nebi sallallahü aleyhi veselleme kadar ulaştırmak hâli zuhur ederek bir lutf-ı ilâhiyyeye mazhar olduğumuzdan bu emre validenizle Şefika da bir keffâret niyyetiyle iştirâk eylediğinden her gece beraber sahur yemekleri ve çaylı âlemleri yapılmakta ve dostların da zikri edilmektedir. Gündüzleri ise yavruların her

birisi bir suretle bizi eğlendirmekte ve eltâf-ı ilahiyeden teşekküründen acimizden başka bir halimiz bulunmamaktadır. Bu kadarla iktifâ ve teveccühâtınız istibkâ olunur.

Vesselâmü aleyküm ve alâ mine'd-dînüküm

İsmail Toprak

Bu mektubumuzun ba'del mutâlaa Darende'ye gönderilmesi ve bir de bizim Hastazâde Hilmi farikasındaki ağaçları budatmak üzere bir ay kadar istihdâm olunmak üzere bir adama ihtiyacı hasıldır. Ve bazen Güründen gelenler (...) için bir münasip adam olursa ücreti kat'ı gönderilmesinin yazılmasını ettik de oraca bi'l-mukâbil neticenin buraya da bildirilmesinin tahriri bâzil etmeye oldu.

İsmail Toprak

6*

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berekâtühü

Selâm ve selâmet ittisâmınızı aldım. Sînenize bin selâmet ... çok letafet ve meymenedeki cinsi mürüvvet karihamı tenvir eyledi. Rahatsızlığınız ma'lum olup islâkda da vaki' ve memnuniyetle karşılandığı için artık orası halinize terk olunmasına ve terfi' derecatınız eltâf-ı ilâhiyyeden muntazır bulunmuştur.

"Eşeddü'l-belâi âle'l-enbiyâi sümme'l-evliyâu kâlâ mesel" ilâ âhîrihî ma'lumunuzdur. Hatta bunlar belâ tarzında değıl lutf olarak kabul edilmiştir. İşte şu sûretle halinize çok şükürlerde bulunmanızı

mahbûbdan geleni hûb görmenizi beyân eder, ve bir miktar da nar kabuğu kaynatıp içmenizi ilâveten tezekkür eyler cümle yârâna ve akreblerime duâlarla hatm-i güftâr eylerim.

Vallâhü'l-muvaffaku ve'l-mürşid

İsmail Toprak

7**

Kardaşım

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berekâtühü

Sizinle muazzam işlerle karşılaştığımızın birisi de bu kerre de hasta olarak buraya gelen Ömer Bozdoğan hasta olarak buraya gelmişti. Hastahanedede tedavisine tevessül olunmuş ve nihayet şifayâb olmayarak dünkü çarşamba günü irtihal-i dâr-ı bekâ etmiştir.

Merâsim-i defni bir cem'iyet ile îfâ ve şimdi de Kur'an-ı kerim hatmi (...) ruhuna ihdâ edilmiştir. Evvelki gelişinde de hasta idi.

Avratın babalarına gideceğini söylemiş ve gitmiş idi. Bu kerre de yine hasta olarak geldi ve nihayet vefat etti. Anasına ve babasına ve kardaşlarına vesâir taallukâtına cümle hayırlı ömürler ihsân ve merhumu mazhar-ı gufrân buyursun. Âmin. Hastalığında doktor ile mülâkât ve ciğerlerinden müteesir olup kalbi dahi mehcûr olarak ma'lûmât etmiştir.

Asıl hastalık İstanbul'da başlamış ve arkadışının hemşiresini almak arzu etmiş, muvaffak olamayarak bu nihâyeti bulmuştur.

Ve minallâhi't-tevfik

Elbisesi muhtâca verileceği ve kendisinin nakit mevcudu bulunmadığı (...) bildiririz

6.8.1959

İsmail Toprak

8*

Kardeşim Hacı Ahmed Efendi,

Gidip gelenlerden haberinizi aldığımız için geçenlerde buraya gelen ve bir hafta kadar kalan Darendeli Hacı Hamza size bir mektup yazmış. Bu seneki sefere iştirak edip etmeyeceğinizi sormuşsunuz. Kozlu Beye de bir muhaberemiz var. Hacı Hamza, Hacı Ömer gitmek istiyorsa hatta Gözüküçük Hacı Mustafa'nın pederinin vasiyeti üzere vekil gitmek isterdim. Mûmâileyh bu sene 28 bin liraya bir motor

alıp oğlan evermek, kız gelin etmek gibi masrafları zuhur ettiğinden vekil göndereceğiz. Haber alan Hacı mer bizim gitmemize razı olmuş ve bin lira kadar yardım edeceklerinden bhis bir mektup yazmıştı.Sıra ortakları Hasan'ın öldüğünden henüz halledemedik.

Vlideniz için de bir bedel haberi var ise de onu da halledemedik. Ma'mafih ikimizin pasaportunu çıkardık. İki hafta zarfında aşı mu'melesi intac edilecek. Bakalım Mevlm n'eyler, n'eylerse güzel eyler.

Vlideniz için bir zuhrt olursa febih. Olmazsa onu bu sene te'hir etmek ve bizim iştirak edecek arkadaşlarla gitmemiz zarrdir.

Siz ne hldesiniz ? Ticar işlerinize sekte getirilmemek suretiyle iştirak ederseniz memnun oluruz. şayet ufak bir rıza olsa hoşumuza gitmez.

İnşallahu Teâlâ cümlenize veklet edeceğim. Biliniz bizim Hafız Hakkı Efendi oğlu (Hâkî Ürgüp) namına bir komisyon dükkanı adı. Kendisi bakacak. Erzinli Mustafa Efendi vesâir arkadaşlardan kamyon vesâire işleri olursa ona grdrsnler. itil Hanı'nda bizim eski yerimizdedir. Cümle yârâna selâm ve duâlarla hatm-i kelâm ve minallâhi't-tefvk.

5 Ağustos 1950

İsmail Toprak

Bu mektubu yazdım Postaya vereceğim sırada 3. 8. 1950 tarihli mektuplar vâsıl ve mnderectına ma'lûmât hâsıl oldu.Kozlu'dan da aynı tarzda bir mektup aldım. Onlar da Hacı merle Hacı Hamza bu sene iştirak etmeyecek Hacı mer'in ortağı Hasan kendisinin gibi aralarında dedikodu var. Hasan'ın hakkı olup hepsinin birden Kozlu'dan infikkları ca'iz olmayacağından Hacı mer ve Hacı Hamza'nın sene-i atiyeye ta'lk münâsib gördüğüne dair cevap verilecektir. Mmileyhe bizim vekil gitmekten ise bin lira kadar yardımlarından bahs etmiş oldukları vki' ve vlidemize de bir vekil tedriki mümkün gibi göründüğünden her ikimize ait pasaport çıkarılacak, aşı tezkirelerimiz de alınmıştır. Valideniz Niksar ve Reşadiye'den vekil muhberesi vardır. Bu kere de Cihan Ticaret'den merhum Koyuncu Memici mahdumu Murtaza Güleç Bey buraya geldi. Yerine bir vekil aradıklarından bahisle bizim için Hicaz'daki bir adres Hacı Osman Güleç'e telgraf yazdı. Doktor Fatin Gülmez öylece mrc'at edecek. Mnsib ise siz de bir zahmet edip işi intc ediniz. Hüseyin Emmi hazırlansın. Bu kadarla iktifâ ve çok selâm ve du olunur.

5 Ağustos 1950

İsmail Toprak

9*

Kardeşlerim

Dünkü gün ki mektubunuzu aldım Bugün Hafız tarafına gzer edeceğimden alelacele bu varakayı yazıyorum. Mehmet Ağa'nın işi iyi olmuş, artık kendisinin tedavisine baksın. Cenab-ı Teâla Mehmed'e akıl ihsan etsin. Artık validesinin yanında kalır.

(Allahu) Teâla vetekaddes işlerimizde intizâm ihsân buyursun. Amin.

13.11.1950

Darendeliler gelsin hizmet ederler.

İsmail Toprak

10**

Oğlum

Mektubunu aldım, memnun oldum. Ve (...) pederinize gönderdim. Belki size de yazarlar. Cenab-ı Hakk'a emanet ve hayırlısıyla hizmet-i kudsiyyenin ikmâlini temenni ederiz.

Ve minallahi't-tevfik

27.12.1956

İsmail Toprak

11***

1 Mayıs 1942

Kardeşlerim

Ahvâlimizi geçen bildirmişdim. Ağa Hacılar bir mektup yetişdirecek idim. Muvafakat hâsıl oldu. Gürün işinden berâet ettiğimizi alelacele yazmak icâb ettiğinden bu varakayı Hüsnü'ye yetiştirmek istedim. Bi'l-muzâfe Dârende'ye de ma'lûmât i'tâsına mercûdur. Ahvâlimizi Ağa Hacılar ve Nazif Bey beyan edeceği vechile şâyânı iş'âr bir şey yoktur. Rahle makbûle geçti. Muharrem Efendi daha çok kalacak mı? Cümleten selâm ve duâ ile hatm-i kelâm ederim.

İsmail Toprak

12*

Kardeşlerim

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berekâtühü

Gidip gelenlerden selâmet ve saâdet haberlerinizi aldık, memnun olmaktadır. Cengiz Mehmet Efendiden uzun bir mektup aldım. Tabii dâimâ sorup suâl etmekteyiz. Me'yûs olmasın, muhabetten suâl oldu hâliyle.

“Mine'l-kalbi ile'l-kalbi sebîlâ”

Bu kadarla iktifa ara sıra sıhhat ve âfiyet haberlerinizi eksik etmemenizi ricâ ederiz.

Ve minallahi't-tevfik

16. Nisan.1950

İsmail Toprak İhrami

13**

Kardeşim

Ahvâlinizi sorarken bir kazâya ma'rûz kaldığınızı Fevzi Efendi söyledi. Mahbûbdan gelen mahbûbdur, böyle biraz güç olması daha hûbdur, der isem de kendimin buna tâbi' olup olmadığını bilemiyorum.

Bize sabret dediler, biz de şükrettiğimiz cevabını verdik.

Ve minallahi't-tevfik

5.1.1963

İsmail Toprak İhrami

14***

Kardeşim Hacı Bicik

Ömer Bozdoğan dört gün evvel buraya geldi.- Sükût, nereden neye geldin -

cevap yok.

Güç hâl ile yavaşça Kayseri'den dedi.

Bu çocuk tedâviye muhtâcdır. Kaç yere başvurduk. Bir şey edemedik. İstanbul'a gitse yalnız başına ne olacak. Anasına babasına teslim ediniz. Bu hususta çok sevdiğimiz akrabadan Bedreddin Efendiyi tenvîr ettik. Ve size gönderdik, artık ötesi size aittir. Şimdiye kadar bir vazifesizlik yapmadık. Bize de yazık kendisine de çok yazık. İstanbul'daki kardeşinin mektubunu size gönderiyorum. Velhâsıl zahmet size ama ne yapalım.

Geçenlerde bi'l-icâb size bir mektup göndermiştim. Yani emri vaki karşısında kaldım. O Abdurrahman da hasta idi. On beş gün kadar evvel buraya geldi, hamd olsun tedâvi olmuş, iyi gördük. Her hususta muhâbere edelim. Bu kadarla iktifâ ve çok selam ve duâ ederiz.

Ve minallahi't-tevfik

8.2.1956

İsmail Toprak

15*

Kardeşim,

Bazı kazalar geçirildiği anlaşıldı. Öteden beri kazaya rızâ belâya sabır âdetimizdir. Her hususta beraber olduğumuzu beyân ve hulûliyle cümle âlemi tenvîr eden Ramazân-ı Şerîf hürmetine eltâf-ı ilahîyeden lütuflar tazarru' ve intizâr eyleriz.

4 Ramazânü'l- Mübârek 1382 (M. 1962)

İsmail Toprak İhrâmî

16**

Kardeşim Mehmet Ali Efendi

Cihân ed berâdır temenni bî-kes

Dil ender cihân âferîn bend pes

Bu beyit Feridun Şâh'ın tahtının eyvânına yazılmış. Anın için rütebâ kimseye bâkî değildir. Bu nokta işittiğimiz sahih ise mevlâ rahmet ve cümlenize ömrü tezyîd ve saâdet ihsân buyursun. Hasan Ağaya hâlâ duyuramadık, Şevki Çavuş duydu ise bu varakanın bir sûretinin Musa eliyle irsâli ricâ ve çok selam dua olunur.

27.12.1953

İsmail Toprak

17*

Kardeşlerim,

Selâm ve duâdan sonra. Bu arkadaş oraca fıstık mübâya'a edecekmîş, parası mevcûd, yalnız hâricen yardımınız matlûbdur. Ves-selâmu aleyküm ve alâ men ittebe'a ehlen.

2.11. Sene 1962

İsmail Toprak İhrâmî

18**

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berekâtühü

Geçen hafta muhtasar bir ma'lûmât vermişdim. Bugünkü hâsıl ettiğim ma'lûmât Câmii Kebîr'in kible cihetindeki büyük arsayı parselletmek nisbetinize oldukları anlaşılmış, satanlarının hayırdâr olup ve inşaallahu Teâla işimiz görülecektir. Bu kadarla iktifâ ve çok selâm ve duâ olunur.

Ve minallahi't-tevfik

21.5.1959

İsmail Toprak

19***

Adana'da Saathâne civârında Dârendeli Aşuroğlu Osman (...) Halaçoğlu Yusuf Ziyâ Efendi

Osmaniye'de Dârendeli Hâfız İbrahim veyahut Veysel Efendiler

Toprakkale'de Erzinli bakkal Mustafa Efendi

Hâmili varaka Osman Efendi Cencinlidir. Memleketin (...) ihtiyâcı için buraya buğday sevk edecektir. (...) Muâvenet ve muhâceret lâzime icrâsına muhitinizin (...) vesile oldu

İsmail Toprak

20*

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berekâtühü

Sâlimen Şam'a geldik. 7 Nisan 1964 Çarşamba günü tayyâre ile Cidde'ye hareket edilecektir. Çok selam ve duâlar olunur.

Ve minallâhi't-tevfik 5 Nisan 1964

İsmail Toprak

ve Hacı Arkadaşları

21**

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berekâtühü

Çoktan beri haberleşemediğimizden bu kerre Osman Efendinin o lutfu müteveccihen hareketini vesîle ittihâz eylediğinden bu varaka ile beyân-ı hâli mübâdi kılındı. Ahvâlinizi Osman Efendiden anlayarak

rahat oluşunuza ve sizin rahat haberlerinizi yine Osman Efendi ile gözleriz. Mehmet Efendinin ineğini de güzün oraya göndermişlerdi. Tabii gerek bunun için gerek Osman Efendinin ve refikalarının .. hizmeti makbûle geçmiştir. Yine muâvenet-i lâzîmede bulunarak memnun olduk. İşlerinin teşriye edilmesi matlubumuzdur. Cümleten selâm ve duâlarla hatm-i kelâm ederiz kardeşlerim.

İsmail Toprak

22***

Kardeşlerim,

Muvâsılat haberlerinizi müş'ir mektubunuz ve postadan emanetiniz vâsıl ve derecesiz memnûniyet hâsıl olmuştur. Hacı Ömer ve Hacı Hamza da bu sene Kuyruklu Yıldız'ın üzerinize doğduğunu ve birçok da lâtifeler derc ile devâm-ı muhâbereyi istibkâ etmektedir. Hacı Ali Baraka da aynı tarzda muhâbere açmışlar. Mehmed Ali ve Ali Osman ve Hacı Cemil Râ'î ve Şekerci Hamdi Efendilerle sâireden memnûniyetlerimizi (izhâr) ve Kilis'deki hareketimizi tekrar ettirmişler ve bu iş hakikaten kış ortasında hatıra gelmedik bir sefer olmuş ve bir gün Hakk ve Celî mahlûkât memnun olmuşlardır. Bu kadarla iktifâ ve çok selâm ve duâ eyleriz.

5 Mart 1952

İsmail Toprak

23*

EsSelâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berekâtühü

Size geçen gün bir haber göndermiş ve mahkeme işinin ehemmiyeti olduğunu hâricden muhâlif havâdis işidip müteessir olmamanızı derc etmiş idim. Yüzde yüz mahkememizce nef'ine uğrayıp ve bi't-tecrûbe inşâallâhü Teâlâ berâatle hâtime verilecektir. Yeğen Hamza Bey gerçi bir hizmet etmemiş ise de kardeşlerinin asker olduğuna ve ihtiyâcından bahisle bir mektup yazmış. Bu sene (...) daha işlemeye başlamadığından is'af mudara etmeye taalluk edilmiştir. Şu sûretle yazdığı nezaketli mektubuna memnun oldum. Bu sûretle malûmât verilmesin ve diğer akrabânın mahkeme işinden mütehasis olmamaları için lisân-ı mûnâsiple anlatılmasını ricâ ederim.

Hak şerleri hayr eyler

Zannetme ki gayr eyler

Ârif anı seyreyler

Görelim Mevlâ neyler

Neylerse güzel eyler

Es-Selâmü aleyküm ve ala mine't-tebliği'l-Hüdâ

İsmail Toprak

24**

Kardeşim Mehmed Ali Efendi,

Göndermiş olduğunuz 300 lira Hasan Ağadan alınmış, çok ihtiyaçlı bir zamana tesâdüf ettiğinden derecesiz memnûniyet hâsıl olmuştur. Cümlelerinizi Cenâb-ı Hakk'a emânet ve hulûliyle müşerref olduğumuz îd-i sa'îd-i Fitr'anızı tebrik ederiz. Ve mina'llâhi't-tevfîk. Selâm ve duâlar...

24. 5. 1954

İsmail Toprak

25*

Kardeşlerim,

Es-selâmü aleyküm ve alâ men ledeyküm. Mehmed Ağanın mektubunu aldım. Mehmed, Raife'yi boşamak istemiş. Bî-çâre kadın nerede kalacak ? Ne yapalım ? Hüsn-i niyyet ederek belâya tutulduk. Orada Hafız İbrahim Efendi ve Mehmed Ağa içinüz müzâkere ve hangi cihet münâsib ise ona göre hareket ediniz.

Delil Efendiye vekil vesâire iki bin lira tedârik edildi. Biz de niyyet etdik. Hele Hacı Ahmed meselesi kalsın. İleride icâb ederse muhabere ve icâbına göre hareket ederiz. Şimdilik bu kadarla iktifâ ve cümlemiz cümnenize çok selâm ve duâ ederiz. Ve minallâhi't-tevfik.

27 Haziran, Sene 1951

İsmail Toprak

Adres: İhramcıoğlu İsmail Toprak

Örtülüpınar Mahallesi

Taşlı Sokak Numara : 21 Sivas.

26**

Kardeşim Mehmed Ali Efendi,

Es-selâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtuh. Biraderimiz Hasan Çavuş tavassutuyla irsâl olunan emânet vâsıl ve memnûniyet-i vefîr ve hâsıl olan hak olsun. Cümleten sıhhatdeyiz. Mûcib-i keder bir hâlimiz yoktur. Ramazân-ı şerîf ve îd-i sa'îdinizi tebrîk ve çok duâ ederiz. Ve minallâhi't-tevfik.

29 Ramazanu'l-Mübarek 1375 (M. 1955)

İsmail Toprak

27***

Kardeşim Hacı Bicik,

Muhâberemiz uzadı. İşimiz rûhla neticelendi, taksîrâtımız bulundu. İnşallâh âkibet hayr olacaktır. Bu haberle iktifâ ve cümleten cümnenize çok selâm ve duâ eyleriz. Ve minallâhi't-tevfik.

5. 6 - 2 Sene 1960

İsmail Toprak

28*

Es-Selâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berekâtühü

Mektup vefâ mahsub dil-nüvâzlarını aldım. Çok memnûn oldum. İnşallahü Teâla gerçi soğana zarar etmez. Ve havaların yardımı çok telefâta mahal bırakmadığını erbâb-ı ukûl inkâr etmezse de bizi düşünecekleri başkaca bâis sürûr u şâdî olmuş ve çok büyük yer tutmuştur. Şakir Beyin kerîmesi Hanım, Ahmet Beyin mahdûmu (.....) bir an evvel fi'le çıkarılması matlub ve neticesi tarîki haklarında mes'ûd ve mübârek olacağını is'âf-ı ilâhîden me'mûldür. Bu kadarla iktifâ ve devamı muhabbetlerinizi ve hüsnü hâl ve hareketlerinizi bârekâhu sübhaniyeden tazarru' ve istirham eyleriz.

Ve minallâhi't-tevfik va'llâhü'l-muvvaffaku ve'l-mürşîd

19/20 Nisan 941

İsmail Toprak

29**

Muhterem Efendi Hazretlerinin bir mektup sûretidir

Hayâl-i yâr ile her dem benim rüyâlarım vardır

Kemend-i bûy-ı zülfünden uzun sevdâlarım vardır

Kardeşlerim

Dâhil ve hâriçten bunca hücûmlara rağmen mücâhede yolunda bulunmak me'yûs olmamak icâb eder. Kabz ve basît ikisi birer kanat olduğu ve sâlikin onlarla ikmâl-i hâl ve makâm eylediği ve birçok zevâtın zâhir ve bâtın birçok iptilâlara göğüs gerdikleri meşhûrdur. Siz de muhabbet ve muhalasat yolunda devâm her biriniz büyük azm ve ihtimâm edersiniz. Vuku'at âleminden mükedder olmamak lâzım.

Çünkü bu cihân muvakkat bir zıldan ibârettir. Âlem-i ukbâ ise ebedîdir.

Dünyânın fânî olduğunu yakînen bilenler, nîk ü bedine aldanmazlar ... öyle olmak lâzım. Tâlib-i zât-ı ehadiyet gerektir ki değil bu fenânın îyşs ve nûşs ızzü ve câhı hatta bi'l-cümle müşâhedât ve tecelliyâttan geçüp "Lâ" tahtında idhâl eyleye ki; anın kâffesi zılâlen müstesnâdır.

Yani esmâ ve sıfat ârifin melhuzu olmaya. Ancak zikr-i kesîr ve mürakabat, dil hayr ile meşgûl ola. Herkesi hâline göre hoş görüp, insan kendi yakınlığını te'mine çalışmağı âdet etmelidir.

Ves'selamü alâ mine't-tebliğı'l-Hüdâ

İsmail Hakkı Toprak Karibullahi İhrami

30*

29 Zilka'de 1383

12 Nisan 1964

Ve minallâhi't-tevfik

11 Nisan 1964 Cumartesi akşam Mekke-i Mükerrreme'ye müvâsılat eyledik. Tavaf ve sa'ydan sonra ihramdan çıktık. İstirahat ve beytullâhı ziyâret (ettik.) Ve cümlenize selâm ve duâlar eylemekteyiz. Hâne halkına Hâlis'e, Kemâl'e, Hayriye'ye, Mevlûde'ye validenizin akrabâlarına, anasına babanız hep vekil tedârik edilmektedir. Kuds-i Şerif'e azimet ve ziyaretimiz ikmâl edilmiştir.

El-Hac İsmail Toprak İhrâmi

BİRİNCİ BÖLÜM

A. HAYATINDAN KESİTLER

Peygamber Sevgisi

Sünnet-i Resulullâh'a sıkı bir şekilde bağlı, ef'âl-i Resûl'ü işlemeye daima gayret gösterirdi. Muhabbet ve hürmetinden dolayı Resulullâh'ın adını abdestsiz anmamaya çalışırdı. Bir gün ihvanlardan birisine adını sorar, o da cevap olarak "İsmim Muhammed efendim" diye cevap verince İsmail Toprak Efendi; "Allâh'ını seversen sus, abdestimizi tazeleyelim ondan sonra adınızı söylersiniz" buyurarak, Peygamber Efendimizin ismine olan hürmetini izhar etmiştir. (BAK)

Ehl-i Beyt'i çok sever, " Onlar bizim ser-tâcımız" derdi. (ALTUNTAŞ, s.2 7- 30) Onlara devamlı hürmet etmiş ve hürmet etmeyi tavsiye etmiştir. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendinin babası Hatîb Hasan Efendiyi anarken; "Hatîb Hasan Efendi Kaddesellâhu sırrehü'l-bâki kardeşimiz" derlerdi.(BAK)

Oğlu Mehmet Kâzım Toprak'a babası sorulduğunda, "Onun her hâli Resulullâh'tı." şeklinde tavsif etmiştir. (ALTUNTAŞ, s. 121)

Yâre Yâdigâr isimli Mevlid-i Şerîfi kaleme alması bu sevginin en büyük işaretidir.

Kur'ân'a Hürmeti

Bizzat Kur'ân okumayı sevdiği gibi okunmasını da çok isterdi. Bu sebepten, hafızlara çok hürmet ederdi. Hafızlar gelince ayağa kalkıp karşılar, onları baş köşeye alırdı. Özellikle görev amacıyla bir camide veya bir köyde imam olmak isteyen hafızlara ve hoca efendilere yardımcı olur, onlara imkân nisbetinde yardım ederdi. Bir defasında Konya'dan Sivas'a Ramazan müddetince imam olmak üzere vazifeye talip bir hafız gelir. Ücretini İsmail Hakkı Toprak Efendi kendisi bizzat vererek evinde Ramazan müddetince ihvanlara teravîh kıldırmasına müsaade ederler. Ancak Sivaslı bazı hafızların, "bu kadar kavi hafız varken ihramcızâde neden bu hafıza ehemmiyet veriyor?" sualine binaen, İsmail Hakkı Toprak Efendi; "Kardeşlerim, bu hafızımız Mevlânâ'nın memleketi Konya'dan gelmiştir. Biz bu kardeşimize yardımcı olmazsak Mevlânâ bize gücenmez mi?" diyerek latif ve manidâr cevap vermişlerdi. Hafız yetişti-rilmesi maksadıyla Sivas Ulu Camii'nde yatılı Kur'an kursu açılmasına vesile olmuştur. Ayrıca Sivas İmam Hatip Lisesi'nin kurucularındandır. (BAK)

Kur'an âyetlerine gayet aşina olan İhramcızâde bazı veciz anlatımlarında ayetlerden me'haz verirdi. Mustafa isimli iki arkadaşı ziyaretine gelince; "siz iki Mustafa hep beraber mi gezersiniz?" dedikten sonra, "Leminel Mustafeynil-Ahyar" (Sâd, 47) buyurur. Yanında bulunanlardan birinin söylediği Arapça metnin manasını sorması üzerine; "Sâd sûresinde; "Doğrusu onlar bizim katımızda seçkin iyi kimselerdendir" buyurulmaktadır, demişlerdir. (KAYGUSUZ)

İhramcızâde, sohbetlerinde; "Sen Allah'ı zikredince, Allah da seni zikretmesin mi ? Seni zikreden Allah olduktan sonra daha bu kul Allah'tan ne ister buyurarak; "Öyle ise siz beni (ibadetle) anın ki ben de

sizi anayım. Bana şükredin; sakın bana nankörlük etmeyin" (Bakara,152) emri ilâhîsini hatırlatmış olurdu. (YILMAZ)

Namaz

Namaz hususunda çok titiz davranırdı. "Kardeşlerim, ömrümüz memuriyette geçti, nafilerimizi bile terk etmedik." diyerek ihvanlarını ibadete teşvik ederdi. "Şeriatı olmayanın tarikatı olmaz, şeriatı gözetmek gerekir" der ve ihvanlarından isterdi. Ham sofuluğun karşısında idi. Zahirden çok işin özüne inmeyi isterdi. (ALTUNTAŞ, s. 25)

Güne teheccüd namazı ile başlar, sabah namazını daima cemaatle evinin yakınında bulunan Sofu Yusuf Camii'nde edâ ederdi. Namazdan sonra camiden ayrılmaz, bir müddet hiç kıyıdamadan oturarak günlük virdini yerine getirirdi. Bazı zamanlar işrak ve istihare namazlarını camide kılıp oradan eve geçerlerdi. (YANIK)

Beş vakit namazını daima cemaatle edâ ederdi. Özellikle öğle ve ikinci namazlarını Ulu Cami'de kılarıdı. Ulu Cami'de namazı minberin yanında kılarıdı. Namaz vakitlerinden mutlaka yarım saat önce camiye gelir, ezanı beklerdi. Kendisi bazı vakitlerde Ulu Cami'de imamlık yapardı. Evde veya vekâlede cemaatle namaz kılınacağı zaman kendileri imam olurlardı. Sabah namazının farzında genellikle imam olduğu zamanlar cehren kıraatte, birinci rekatta Fatiha'dan sonra; "A'la" sûresini, ikinci rekatta zammı sure olarak "Şems" sûresini okurlardı. Ayrıca teheccüd, istihâre, işrâk, kuşluk (duha) ve evvabin namazlarını kılar, ihvanlarına da tavsiye ederdi. Vefatı sırasında son sözlerinin "namazınızı kılın" olması, namaza verdiği önemi göstermesi bakımından önemlidir. (BAK)

Kendisi devamlı abdestli durur, ihvânlarına da abdestin âdâbına riayeti ve mümkün olduğunca abdestli olmayı tavsiye ederdi.

Sabah ve ikindiden sonra Evrâd-ı Bahaiyye'yi, günlük olarak da 41 defa Salât-ı Nâriye ile 21 defa Salât-ı Fâtihi okur, ihvanlarına da okumalarını tavsiye ederdi. (ALTUNTAŞ, s. 28)

İbadetlerin yapılmasında azimet sahibi olmayı tavsiye etmekle birlikte, aşırı gidilip insanları incitecek bir hâl alınmasına razı olmazdı. (ALTUNTAŞ, s. 80)

Mustafa Kaygusuz'dan dinlediğimiz bir hatıra şöyledir: "Sivas'ta 1949 yılında asker iken, Hüseyin isimli asker arkadaşımın çok arzu etmesi üzerine onu pîr efendimize ziyarete götürdüm. Huzuruna varınca, İhramcızâde: "Oğul, bundan sonra namazına dikkat edersin" diye buyurdular. Birliğimize döndükten sonra arkadaşım bu sözü unutup, namazlarına devam etmedi. Bir gece rüyasında heybetli bir zat ona; "Allah'ın emri olan namaz sana hatırlatıldığı halde niçin kılmıyorsun" demiş. Sabah uyanınca arkadaşım derhal namaza başladı. Ve ondan sonra ibadetlerine dikkat etti." (KAYGUSUZ)

Tarikatı

İsmail Hakkı Efendi, mensup olduğu tarikatı; " Nakşî, Hâlidî, Hâkî " şeklinde açıkladığı için bu adla tesmiye olunmuştur. (ALTUNTAŞ, s. 2)

Tarikatta zahiri hâllere itibar etmez, rüya ile meşgul olmaz, öze inmeyi, istikametin düzgün olmasını isterdi. Tarikatta istikamet düzgünlüğünün şeriatı gözetmekle mümkün olacağını söylerdi.

Bir defasında zamanın Ankara Müftüsü (Avni Doğan) İhramcızâde'nin ziyaretine gelerek; "Efendim, tarikatınız hakkında beni tenvir eder misiniz?" derler . Cevaben İsmail Efendi; "Kardeşim, şu topluluk size bir şey ifade etmi-yor mu?" dediğinde, Müftü efendi ; "Efendim ben daha sarih (açık) cevap istiyorum" der. Efendi hazretleri; "Kardeşim, bizim tarikatımız ne kadar büyürse büyüsün, ne kadar incelse incelsin, şeriaten kıl kadar ayrılmasına imkan yoktur" buyurmuşlardır. Müftü efendi tatmin olarak sohbetten ayrılmıştır.

"Şeriatte kıl kadar noksanı olanın, havada uçtuğunu görürseniz, vurup kanadını kırın. İstidraçtan başka bir şey değildir." buyururlardı.

"Saat-ı vahidedir ömr-i cihân

Saatı taate sarfeyle hemân"

(Cihanın ömrü bir saat olsa veya kalsa bile, o bir saati Allah'a kulluğa sarfeyle)

Şeriat ve tarikat hakkındaki düşüncelerini : "Şeriatı gözetmeyenin tarikatı olmaz.", "Evveli şeriat, ortası şeriat, ahiri yine şeriat." şeklinde dile getirmişlerdir. Sohbetlerinde tarikatın şeriat çerçevesinde ince bir yol olduğunu, hatta şeriatte mekruh olanın tarikatta haram olduğunu, şeriatte mübah olanın tarikatta mekruh olduğunu hatırlatır, ihvanların dinî esaslara çok riayet etmesini emrederlerdi. (YANIK)

Sohbetlerinde tarikatın temel şartını şöyle tarif edelerdi : "Kendini bilmek, kendine gelmek, kendini bulmak, kendine ermek, kendini anlamak, ne olduğunu bu âleme ne için geldiğini anlamaktır" buyururlardı. (YILMAZ)

Rabita ve Kerâmet

Rabita, daha çok Nakşî tarikatında, diğer tarikatlara nispetle bir hususiyet arz eder.

İnsanlar kendi hallerine bırakıldığı zaman sosyal çevrenin tesirinde kalıp hoşlandığı veya hoşlanmadığını zannettiği bir şöhretin peşine düşer. Maddeten ondan uzak olduğu halde, ona kendisini çok yakın hisseder. Hayatının hemen hemen her safhasında, hatta rüya âleminde bile onunla olur, ona bağlanır, onun gibi olmaya çalışır, adeta onunla aynileşmek ister. Kabiliyetli bir kimsenin kabiliyetini elde etme arzusu da yine rabita ile alakalıdır.

Tarikat disiplini yer alan pek çok özellikler, bugünkü modern psikoloji araştırmalarına oldukça bol bir malzeme niteliği taşımaktadır. Meselâ sporcunun bütün dikkatini kendi spor dalına teksif etmesi ve o sporda adeta fâni olması için kampa girmesi ve bu davranışın, başarısı için şart olması, psikolojik bir davranış ve maddî bir riyâzettir. Tarikat disiplinindeki halvet de Allâh'ta fâni olmak için ihdas edilmiş bir manevî riyâzet tarzıdır. (ERAYDIN, s.137)

Sıfatların mazharlarda tezahürleriyle müşahede edildiklerini söylenmiştir. Antrenör, bir sporcunun yaptığı spor için örnek (üsve) tir. Onun bu özellikleriyle, sporcu arasında bir bağ, bir münasebet, bir rabita vardır. Bu rabita ne derece kuvvetli ise, sporcunun kendi alanında gelişmesinde o derece kuvvetli olur. O halde rabita insanın fizikî yapısını hedefleyen bir alâka değil; bilakis o fizikte hissedilene sahip olma teşebbüsüdür. Yani müridin rabitası şeyhinin suretine değil, o vücutta sergilenen İslâmî özellikleridir. (ERAYDIN, s.137-138)

İsmail Hakkı Efendi, sorulması üzerine rabitayı şöyle tarif etmiştir: "Rabita, mürşidin eliyle müridin kalbinden geçirilip dergâh-ı izzete bağlanan haberleşme ipidir."(Necmeddin Sarioğlu, babası Mevlüt Sarioğlu'ndan naklen)

"Rabitasız insan kör ve sağır." buyururlardı. Kerâmete kıymet vermez; "Kerâmet, insanı yoldan geri koyar." derdi. (HOCAOĞLU)

Resulullah (S.A.V.) çağında kerâmetin vukua gelişinin caiz olması ile diğer çağlarda vukuunun mümkün olması birdir. Resulullah (S.A.V.) çağında kerâmetin vukua gelmesi, peygamberi tasdik etmek manasına geldiği gibi ondan sonraki asırlarda da onu tasdik etmek manasına gelir. (KELABAZI, s.107)

Peygamberlerde ortaya çıkan olağanüstü olaylara mucize denirken, benzeri durum veliler için söz konusu olunca, buna da kerâmet denir. Kerâmet, kevnî (sûri) ve manevî (hakîki) olmak üzere ikiye ayrılır. İlki, "hayz-ı rical" olarak değerlendirilir, zira bunda tabiat olaylarındaki deterministik sebep-sonuç ilişkilerini, yani adetullâhî aşan bir durum söz konusudur. Manevî kerâmet hakîki kerâmet olup, istikametten ibarettir. (CEBECİOĞLU, s.446)

Tasavvuf erbabı, her ne kadar kerâmet izharını men etmiş ise de, inançsızlara karşı gerçeğin üstünlüğünü göstermek ve istidrac ehlinin sihirlere hükümsüz olduğunu ispatlayıp müminlerin inançlarını şüphelerden uzaklaştırmak için kerâmet izharının cevazına hükmetmişlerdir. Meşrû sebepler dışında nefsin hoşlanması, iftihar, gurur vs. için yapılmak istenen kerâmet zemmedilmiştir.(ERAYDIN, s.123)

İsmail Hakkı Toprak (k.s) hazretleri, kerâmete itibar etmezlerdi ve Allah'ın ihsanı, büyüklerin duasının bir tecelliyatı olarak değerlendirir, kendini gizlerlerdi. İhramcızâde'den sayısızca kerâmetler zuhur etmiştir. Bir hadiseyi Hökkeş Yanık şöyle anlatıyor :

Bir çarşamba günü vekâlede sohbetinde oturan İhramcızâde hazretlerinin yanına yardıma muhtaç üç kişi geldi. İhramcızâde hazretleri elini oturduğu minderin altına sokarak oradan para çıkarıp üç ayrı şahsa da verip ihtiyaçlarını gördü. Öğle namazı yakın olduğu için abdeste kalktılar. Ben, merak edip, bu minderin altında para mı var düşüncesiyle minderi kaldırarak iyice araştırdım, ama para göremedim. Abdestten sonra tekrar yerine oturan pîr efendimizin yanına, bir yakını hastanede yatan ve paraya ihtiyacı olan bir zat geldi. Tekrar İhramcızâde hazretleri elini minderin altına sokup bir miktar para çıkarıp, o kişiye verdi. Ben gönlümden tereddütle kendi kendime orayı kontrol ettiğimi, para göremediğimi geçirince İhramcızâde İsmail Toprak Efendimiz; "Kardeşlerim, bir tarihte hapse düşmüştük. Mürşidim Mustafa Hâkî Efendi beni kader arkadaşımız Arap Şeyh'e emanet etti.

Hapishaneden çıkacağı zaman Arap Şeyhi'nin yanına gidip, elini öptüm. Günlerden çarşambaydı. Arap Şeyh; "Oğlum İsmail, elini nereye atarsan Allahu Teala seni boş çevirmesin, bugün günlerden çarşamba olduğu için o zatın duasıyla, Allahu Teala bizi boş çevirmez" buyurdular. Ben mahcup bir şekilde elini öpüp, tebessümlerine mazhar oldum. (YANIK)

İsmail Hakkı Toprak Efendiye bir ihvan gelerek kendisine Hızır (A.S)'ı göstermesini ister. İsmail Hakkı Efendi bir şey söylemez. Birkaç gün sonra Sivas Ulu Camii'nden Cuma namazı çıkışında yanında o ihvan bulunduğu bir anda, dışarıdaki bir zata; "Kardeşim, Cuma namazını siz nerede kıldınız ?" der. O zat da : "Kayseri Ulu Camii'nde kıldığını söyler. Bu konuşmadan sonra, yanındaki ihvan yine ısrarla Hızır (A.S)'ı görmek istediğini söyleyince, İhramcızâde; "Kardeşim, az önce konuştuğumuz zat Kayseri Ulu Camii'nde Cuma'yı kıldığını söyledi. Bir anda Cuma çıkışında, Hızır olmasa burada nasıl bulunurdu, anlamadınız mı?" buyurmuşlardır. (KAYGUSUZ)

Sivas'ta ameliyat olan ihvanlardan Kara Mustafa hastaneden çıkacağı gün rüyasında İsmail Hakkı Efendiyi görür. Rüyasında eline kalemi alıp "odun" yazmasını ister. Bir gün sonra hastaneden çıkan Kara Mustafa (Çetin) vekâle gider. İhramcızâde'nin Çermik'te olduğunu öğrenince, vekâledeki arkadaşlara Çermik'e ziyarete gideceğini odun götürmek istediğini anlatır. Oradaki bir arkadaşı Çermik'te odun çok olduğunu ihtiyaç olmayacağını söyler. Bu arada Çermik'e yoğun yağmur yağar, çadırın dışında bulunan odunlar ıslanır. Ziyarete giden Kara Mustafa'yı İsmail Hakkı Efendi ilk görüşünde; "Oğul, biz "O" deyince sizin odunu anlamamız lazımdı. Semaverde yakacak odun kalmadı niye getirmediniz." diye buyururlar. (ÇETİN)

İhramcızâde hazretleri 1945 yılında Darende'ye teşriflerinde Zaviye Mahallesi'ndeki bir sohbette, Allâh'a itaat ve ibadetten bahsederken, "Kardeşlerim, şu görmüş olduğunuz yıldızlar, sizin havsalanızın alamayacağı şekilde dünyadan çok büyük, Cenab-ı Hakk'ın yarattığı varlıklardır. Bunların üzerinde de Cenab-ı Allâh'a itaat eden mahlûkâtlar vardır. Onlar da Allah'ı zikrederler, ibadet ederler, kulluk ederler. Yalnız kıbâlları (şekilleri) bize benzemez, o ayrı bir meseledir" buyurmuşlardır. (KARAAĞAÇ)

Mürşit Sevgisi

Malum olsun ki mürşit, müride ihsan tevcihi bereketiyle mürit terakki edeceği cihetle, evvelâ tâlibin letaifine ilk zikir için teveccüh eder, şeyh kendi kalbini tâlibin karşısında tutup Cenâb-ı İlâhiye iltica ve meşâyih-i kirâmdan istimdâd ve "dîvân-ı kibârdan benim kalbime vâsıl olan envâr-ı zikir şu tâlibin kalbine erişer" diye düşünür ve duâ ile tâlibin kalbi tarafına teveccüh ve himmet buyurur. (RAİF, s. 160 - 161)

Din bütünlüğü ve Allâh'a imanda nasıl dil ile ikrar ve kalp ile tasdik gerekiyorsa, tasavvufta da manevî terbiye için mürşit gereklidir .

Mürşidsiz inan olmaz gülüm

Tasdiksiz imân olmaz gülüm

(Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, C.2, s. 6 / 158)

Altın Silsile'nin halkaları, insanlığın irşadiyle uğraşmışlardır ve daima işleri manevî irşadiyet olmuştur.

İsmail Hakkı Toprak Efendi, her sohbetinde Tokatlı Mustafa Hâki Efendiden bahseder, bütün manevî varlığın onda olduğunu söyler ve kendisini yetiştiren o zatı her fırsatta gözyaşıyla anar, hatıralarını ihvanlara naklederdi. Mürşidine olan muhabbeti onun akraba ve evlatlarına sevgi ve hürmet olarak yansımıştır. Mürşidinin akraba ve evlatlarına hürmet ettiği gibi, aynı zamanda o muhabbeti Tokat'tan gelen misafirlere de göstermiştir. Tokatlılara mürşidine hürmeten ayrı bir muamelede bulunur, onlar gelince ;

Tokat bir dağ içinde

Gülü bardağ içinde

Tokat'tan yâr sevenin

Yüreği yağ içinde

türküsünü okurdu. İhramcızâde'nin meftunlarından Gürünlü Hacı Mehmet Aktaş da bu dörtlüğü göz yaşıyla söyler, İsmail Hakkı hazretlerinin mürşidine olan muhabbetini yâd ederdi. (AKTAŞ)

Mustafa Hâki Efendinin İstanbul'a yerleşmesinin ardından İsmail Hakkı Toprak Efendi de Sivas'a dönerek Zara'nın Çarhı Tuzlası'nda memuriyete başlamıştır. Mürşid muhabbetine ayrılık ve hasret de eklenince İstanbul'a gidebilmek için çalıştığı Çarhı Tuzlası İdaresi'nden izin isteğinde bulunmuştur. Sonradan kendisi izin talebini şöyle nakletmiştir : "Biz kalp hastasıyız. İzin verilmesini rica ediyoruz, diye bir dilekçe yazdık. Bu ilk dilekçemiz cevapsız kaldı. Kalp hastalığımız şiddetlendi, acilen dilekçemin sıraya konulması diye ikinci bir dilekçe daha yazdık ve ardından izin hakkı çıktı." Bu şekilde izin alan İsmail Hakkı Efendi, Sivas'tan Samsun'a kadar yayan yürümüş, oradan hayvan nakledilen bir vapurla İstanbul'a giderek hasta olan mürşidini ziyaret etmiştir.

Sonradan kendisine bu meşakkatli yolculuğu sorulduğunda; "Ne yoruldum ne de vapurdaki ağır kokudan rahatsız oldum. Bulduğum yerin kokusu bana hoş geldi." demiştir.(ALTUNTAŞ, s.118)

Bir sohbetlerinde İhramcızâde Sivas'tan İstanbul'a mürşidi Mustafa Hâki Efendiyi ziyarete gitmesini şöyle nakletmiştir; "Kardeşim, Tokatlı pîrimizi İstanbul'da ziyaret etmek için memur olan arkadaşlarımızdan Hayri Beye beraber yolculuk edelim dedim. Ancak imkânlar ve şartlar müsait olmadı, yalnız gitmeye karar verdim. 15 mecdiyeye bir fayton tutup, yolculuğa koyuldum. Hayvan hem zayıf hem de yaşlı imiş, yolda yokuş yerlerde biz aşağı indik, yürüdük. İstanbul'a bu minval üzere

15 günde vardık. Pîrimizi ziyaret edip, yine aynı şekilde geri döndük. Sivas'a geldiğimizde Hayri Bey ziyaretimize geldi. Biz de yolculuğun meşakkatli ama iyi geçtiğini söyledik, şikayetçi olmadık. Bunun üzerine Hayri Bey çok pişman oldu ve ağladı. Bu hadiseden sonra bizi nerede görse, imkanlarımı zorlayıp sizinle yol arkadaşı olmadım, diye ağlardı. (SELİMLİ)

Ayrılık günlerinde, bir hasret ve muhabbet ifadesi olarak;

Fırsat elde iken sarmadım yârı

Beni öldürmeli dövmeli değil

türküsünü sık sık tekrar ettirir, etraftakilere bir nevi ikaz mahiyetinde kendini örnek vererek; "Fırsat var iken yarı sarmadık, hayatta iken mürşidimizin kıymetini bilemedik." buyururlardı. (YANIK)

İsmail Hakkı Efendi bir sohbetlerinde mürşidi Mustafa Haki Efendi'den bahsederek; "Pîrimizin elinden bir bardak çay içtik, biz ondan alacağımızı aldık. Almasını bilen vermesini de bilir." buyurmuşlardır. (KAYGUSUZ)

İhramcızâde, Mustafa Hâkî adını verdiği torununu, taşıdığı ada hürmeten torun sevgisinin ötesinde sevmiş, ondan hayatı boyunca alâka ve sevgisini hiçbir zaman esirgememiştir. Âdeta adı dolayısıyla ona bir nevi hürmet etmiştir.(ALTUNTAŞ, s. 80)

Mürşid ziyaretine gitmenin önemine işaret eden İsmail Hakkı hazretleri , tabii ki bu ziyaret maksadıyla yola çıkıldığında başka bütün niyetlerin bırakılmasını, yalnızca halis bir niyetle Allah rızası için mürşidin ziyaretine gidilmesini tavsiye ederlerdi. Gürün'den buğday satmak için Sivas'a gelen bir çiftçinin, buğdayı sattıktan sonra, İsmail Hakkı Efendi'yi ziyarete gelmesiyle o kişiye şu soruyu sorarlar: "Kardeşim, buraya geliş sebebiniz nedir ?" O zat cevap verir: "Ziyaretinize geldim efendim." Tekrar İhramcızâde hazretleri sorar: "Allâh'ını seversen doğru söyle kardeşim, Sivas'a ne için geldiniz?" Bu defa o zat, buğday satmak için geldiğini bu arada kendisini de ziyaret ettiğini söyleyince; "Kardeşim, herkes yolculuğunun niyetince sevap alır." buyurmuşlardır. (SELİMLİ)

Sohbet Âdâbı

Şeyh hak bir yola sülûk eden, bu yoldaki zararlı, korkulu ve tehlikeli hususları tanıdıktan sonra, vakt, menzil, hâl ve makâmlar konusunda müridi bilgi sahibi yapmak suretiyle onu irşad eden, faydalı ve zararlı olan şeyleri ona gösteren kimsedir.(KÜBRA, s.87)

Tasavvufta sohbetin çok önemli bir yeri vardır. Mürşit müridini sohbet yolu ile irşat edip kemâle erdirmeye çalışır. Sohbet esnasında manevî hâl oluşur. Mürşitlerin sohbetleri, gönüllere şifa sunan manevî bir ilaçtır. İnsan saf ve berrak bir aynaya bakmadan, yüzündeki bir lekeyi fark edemediği gibi, ahlakî olgunluğa ermiş kimselerle düşüp kalkmadan da, kusurlarını görüp düzeltemez.

İhramcızâde, sohbele çok önem verirdi. İhvânlarına : "Bizim tarikatımız sohbet üzere kurulmuştur." diyerek onlarla sohbet eder ve sohbetlere devamlarını sağlamaya çalışırdı.

Sohbetlere yaz kış devam edilirdi. Kışın sohbetler çoğunlukla Çorapçı Han'daki vekâlede bazen de devlethânede yapılırdı.

Yazları ise sohbet için Yılkırkan, Tekke Önü ve Kepenek Suyu civarına sahraya gidilirdi. (ALTUNTAŞ, s. 25)

Sahrâ, tasavvufî bir terim olarak ruhanî âlem manasına gelmektedir. (CEBECİOĞLU,s.613) Bu bakımdan İsmail Hakkı Efendi açık havada tabiatın derinliğini seyrederek hoş bir sohbet ortamı oluşturmak, aşk ve muhabbet dolu zamanlar geçirmek gayesiyle mevsim şartları müsait olduğu zamanlarda sık sık sahrâya giderlerdi.

Sohbetlerde edep ön planda tutulur, yol ve yaşta büyüklere hürmet edilip onlara her hususta öncelik tanınırdı.5 Sohbet sırasında diz üstüne oturulur, konuşmak isteyen izin isteyerek konuşur, erken ayrılmak isteyen de huzuru bozmadan sesizce ayrılırdı. (ALTUNTAŞ, s. 35 - 36)

Sohbetlerde dinî-tasavvufî ilahîler de okunur, arada sâkîlerin semaverde yaptıkları çaylar kıtlama usûlü içilir ardından tekrar sohbele gönül birliği içinde devam edilirdi.

Sohbet denilince akla çay gelir, çay içmek sohbetin ana özelliklerinden biri olarak kabul edilirdi. (ALTUNTAŞ, s. 35)

İhramcızâde İsmail Efendi bir sohbet esnasında murakabeye dalıp yaklaşık yarım saat sonra başını kaldırarak, etrafındaki ihvanları tek tek gözden geçirdikten sonra; "Kardeşlerim, o gün bu gün el eleyiz. Sizler de Ashab-ı Resulullâh'ın sohbet faziletine nail olan kimselersiniz. Bize de ihsan olarak Resulullâh'a ve Allah'a kurbîyet verildi." buyurdular. (SELİMLİ)

İhramcızâde hazretleri sohbetlerde murakabeyi sever; "Sükûtumuzu anlamayan, sohbetimizi hiç anlayamaz." der ve eklerdi; "Söz ile olsaydı bu işi herkese söylerdik." Bazen de "Uzaktan, yakından geliyorsunuz. Alamazsanız size ayıp, veremezsek bize ayıp." buyururlardı. (YILMAZ)

İsmail Hakkı Toprak Efendi, ihvanlarına daima: "Kardeşlerim, her sohbele vuslat vardır. Vuslatsız sohbet olmaz. Sohbetlerde edep ve muhabbetinize sahip olun." tavsiyelerinde bulunur, bu yüzden hiçbir zaman dedikodu için gelenler dinlenmezdi. (ALTUNTAŞ, s. 30 - 37)

Aynı sohbet anlayışını halifesi Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi dîvânındaki bir şiirinde şöyle dile getirmiştir:

Âsârına dil bağlamadan etmedi zâhir
Ol dürr-i yetîmin demini der yem-i sohbet

Her varı fedâ eylemeden kılmadı bâhir
Feyz-i nazarın tâlibine her dem-i sohbet

Her bir edebin mektebidir gir taleb eyle
Ger âkıl isen âdem eder âdemi sohbet

Ashâb-ı Nebî işlediler bu işi akdem
Bilsen ne şerefdir şeref-i akdem-i sohbet

Ma'nâda ne var cânı fedâ etme denir mi
Bir demdeki cân bahş ede câm-ı Cem-i sohbet

Mâlişgeh-i esrârına tut gûş-ı yakîni
Bin türlü ayıktan yeğ olur sersem-i sohbet

Peymânesi Kevser yeridir ravza-i Cennet
Ol niyyet ile girsen olup mahrem-i sohbet

Bîgânelik etme oturup bezm-i safâda
Allâh'dan utan sen de olup hemdem-i sohbet

Bir dem ne olur gayrıyı terk et de ana uy
Cân mülk-i Süleymân'a ola hâtem-i sohbet

Bir yokluk ile girsen erer varlığı Hakk'ın

Her şey yok olup zâhir olur a'zam-ı sohbet

Cân zevkine yet nefsi bırak tâlib-i Hakk ol

Her derdine dermânın ola merhem-i sohbet

Yâ Rabb n'ola Hulûsî-i bî-çâre vü âvâre zelfî

Hâk-i der-i dergâhın ede ekrem-i sohbet (27 -28 / 3)

Devlet ve Bayrak Sevgisi

Devlet, milletin hükûmî şahsiyet kazanması için, kurduğu bir hukukî müessesedir. Hedefi insanların mutluluğudur. Bizim anayasamız, devletin "kuvvetler ayrılığı esasıyla" yürütülmesini şart koşmuştur. O kuvvetler , yasama, yürütme ve yargı organlarıdır. (BOLAK, s.127)

Devlet, bir " vatan " denilen toprak parçası üzerinde kaim olmaktadır. Vatan sevgisi ise, bir toprağın maddî olarak sevilmesi değildir. Vatan sevgisi, milletin yaşadığı, devletin üzerinde kurulduğu toprakların tümünü mübârek ve mukaddes sayıp, uğruna ölmeye hazır olunarak, onun bütün hizmetlerinin eksiksiz yapılması demektir. (BOLAK, s.103)

Bayrak; geniş manada, "bir millet"in ifadesidir. Milletin topyekûn istiklâl, hürriyet ve asırlarca devam eden tarihinin, şerefının sembolü. Bayraksız bir millet düşünebilmek mümkün değil. Bizim bayrağımız kadar güzel bir bayrak da tasavvur etmek mümkün değil. Hepimiz biliyoruz ki, bizim bayrağımızın rengini şehitlerimizin kanı veriyor. Ay yıldız ise Türk milletinin asırlardır devam eden millî birlik ve beraberliğini temsil ediyor. "Bayrak Sevgisi" dediğimiz zaman, hepimiz şunu anlıyoruz : Önce bayrağa saygı duymak, sonra ile'l- ebed hür kalacak vatan toprakları üstünde bayrağımızın dalgalanmasını temin etmek ve onu her sabah o hür dalgalanışıyla görmek. (BOLAK, s.105-106)

İsmail Hakkı Toprak hazretleri daima devlet ricâli ile temasta bulunur ve hizmetlerde onların desteğini alarak, hem Hakk'a hem halka hem de amme hizmetlerine yardımcı olurdu. Ulu Cami'nin tamiratına başladığı yıllarda Sivas Belediye Başkanı olan Rahmi Günay'ın da destekleriyle ilgi ve hürmetini kazanmıştır. Ulu Cami'nin tamirati bittikten sonra Vakıflar Genel Müdürlüğünden gelen bir müfettiş, İhramcızâdeye acı konuşup, "Efendi, camiinin motifini bozmuşsunuz, sizi mahkemeye vereceğim." deyince, müfettişle aynı mecliste bulunan Belediye Reisi Rahmi Günay'ın hiddetli bir şekilde, "Müfettiş Bey ! Bana bak bana! Camiye köpekler kunnayıp, harabe hâldeyken, siz neredeydiniz? İsmail Efendi bu mabedi Sivas'ımıza kazandırdı." demesi üzerine müfettiş de durumu anlayışla karşılayıp özür dilemiştir.(BAK)

1960 ihtilalinden sonra Sivas Valisi olarak aynı zamanda Belediye Başkanlığını da yürüten Vali Mehmet Varinli ile memleket hizmetlerinde el ele veren İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin bir hatırası şöyledir :

Sivas'ta kendi adına bir camii yaptırılması şartıyla İhramcızâde'nin başkanı bulunduğu Hayırseverler Derneğine 20 dönümlük bir arsa bağışlayan bir hanımın arzusu istikametince dernek vasıtasıyla Dikimevi civarında bir camii yaptırılıp, ismi de Zehra Hanım Camii'i konur. Bilâhere bir avukat ile evlenen Zehra Hanım, yeni kocasının da tazyikiyle eski bağışlamış olduğu arsanın çok para edeceğini düşünerek, yapmış olduğu bağıştan vazgeçip, hatta İhramcızâde hakkında da bazı gereksiz sözler sarfederek arsanın tekrar kendine verilmesini sağlar. İsmail Hakkı Toprak Efendinin dernek hizmetlerine engel teşkiliyle ve kendilerini meşgul eden bu hadiseyi dışarıdan duyan Vali Mehmet Varinli Belediye Başkanı olması hasebiyle adı geçen 20 dönümlük arsayı haksız tutumdan dolayı Belediye meclisi maharetiyle kıymet takdir komisyonu vasıtasıyla 27.000 liraya Belediye adına istimlak eder. Ve İsmail Hakkı Toprak Efendiye, "Benim hasretini çektiğim, gerçek din adamı sizsiniz. Size yapılan bu haksız davranışa gönlüm razı olmadı, bu arsanın yine Sivas'a bir hizmet olarak dönmesini amaçladık." der. Bu yakınlaşmadan sonra yine valinin destekleriyle Ulu Cami'nin etrafının açılması sağlanmıştır. Ve İhramcızâde'nin girişimiyle Sivas tarihî Kale Camii yanındaki "Yalçın Sineması"nın buradan valinin talimatıyla kaldırılması sağlanmıştır. (BAK)

Hiçbir zaman devletinin aleyhinde olmamış, daima kanunlara uymuş, bu hâliyle de çevresine örnek olmuştur.

İsmail Hakkı Toprak, bir sohbetlerinde şöyle buyurmuşlardır : "Kardeşlerim, bizim siyasetle alâkamız yoktur. Cumhuriyetin ilanından sonra tekke ve zaviyeler kapatılıyordu, bize dediler ki : "İsmail Efendi siz şeyhsiniz. Tekke ve zaviyeler kapatılıyor, siz irşat faaliyetlerinize devam edecek misiniz?" Biz de, "Evet, gökkubenin altı bizim tekkemiz. Ay, güneş ve yıldızlar tekkemizin kandilleridir." dedik. Siyasetle uğraşıp uğraşmayacağımızı sordular. Biz de, siyasetle asla uğraşmayacağımızı söyledik, siyasetle uğraşmayacağımıza dair imza verdik. Kardeşlerim, zahirde senet verdik, ervâh-ı ezelde de söz verdik. Bizim siyasetle alâkamız yoktur. Benim bir reyim var. Kime verirsem vereyim, başkasını ilgilendirmez. Her kim ki 'İsmail Efendi oyunu filan partiye veriyor' diye konuşursa bizim semtimize uğramasın, onunla bizim alâkamız kesilmiştir." buyurmuşlardır. (BAK)

Hac sırasında şapkalı şeyh gelmiş diye alay eden bir gruba karşı, "Benim şapkamı getirin, benim bayrağım gibi bayrak, benim devletim gibi devlet yoktur." diyerek, devletine bağlılığını, bayrak sevgisini ve kanunlara saygısını dile getirmiştir. (ALTUNTAŞ, s. 81)

Bir sohbetlerinde, " Dünyada Türkiye selâmet, Türkiye'de de Sivas selâmet" buyurmuşlardır. (BAK)

Hoşgörüsü

Engin hoşgörüsüyle çevresine örnek olur, kendisine başkasını şikâyete geleni, "Kardeşim, o zat Allâh'ın kulluğundan da mı çıktı?" diyerek, sosyal hayatın ahenginin müsamaha ve hoşgörü ile

mümkün olacağını telkin ederdi. (ALTUNTAŞ, s. 80) Muhabbet gözüyle bakmayı tavsiye eder, "Muhabbet gözüyle bakan noksan görmez." derdi. (ALTUNTAŞ, s. 68)

Sigara içilmesini, maddî manevî zararları ve israf olması dolayısıyla hoşgörmez, içenler için : "Ya bizi terk eder ya da sigarayı terk eder." derdi. (ALTUNTAŞ, s. 80)

Bir gün Sivas Ulu Camii'ne arkadaşlarıyla namaza giderken önlerine çıkan meczup bir şahsın, "Bu milleti arkana düşürüp nereye gidiyorsunuz?" demesini hoşgörüle karşılayarak cebine 100 lira harçlık koyar. Bunun üzerine o meczup, "Hamam yetmiş lira siz niye yüz lira verdiniz." der. Bu anda yanında bulunanlara hitaben İhramcızâde: "Böyle bir şey ile karşılaşsanız, işini görür müsünüz, yoksa tersler misiniz?" buyurarak, daima hoşgörülü olmayı tavsiye etmiştir. (YILMAZ)

Sabır

Sabır, ruhun bir melekesidir, güzel bir huydur. Tahammülü zor ve nefse ağır gelen şeylere katlanmak ancak sabır ile olur. Bir hakkı müdafa ve muhafaza etmek için gösterilen sebat, sabretmekle mümkündür. Bütün faziletlerin anası, hayatta muvaffak olmanın ve kemâle ermenin sırrı sabırdadır. Sabır her faziletin üstünde değer taşır. Kur'an-ı Kerim'de, "Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir." (Bakara, 2 / 153) buyurulmaktadır. Peygamber Efendimiz, "Sabırın kemâli, musîbetin birinci darbesi sırasında (tahammül edebilmek) dir." (Buhari, C. IV, s. 369) hadisiyle bir felaketle ilk karşılaştığı zamanki sabırın önemini vurgulamıştır. Yine Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyuruyor : "Mü'minin işi teaccübe şâyândır. Zira işinin hepsi onun için hayırlıdır. Bu meziyet yalnız mü'mine mahsustur. Zira o sevinince şükreder. Bu ise onun için hayırlıdır. Başına belâ gelirse sabreder. Bu da onun için hayırlıdır." (MUHYİDDÎN-Î NEVEVÎ, C. 1, s. 54) Her yönüyle hayırlı olduğuna inandığımız sabır, Peygamber Efendimizin tavsiye ettiği ve büyük velilerin tatbik ettiği güzel bir haslettir.

İsmail Hakkı Efendinin sabır ve kazaya teslimiyetini göstermesi bakımından aile efradıyla alâkalı şu iki rivayet oldukça mânidardır :

Oğlu Kemal Toprak: "Baba seni biz evliya ettik. Ben ettim sabrettin, annem etti sabrettin, Allah sana bu makamı bahşetti." demiştir. (ALTUNTAŞ, s.111)

Oğlu Kemal Toprak, bir tren kazası sonucunda vefat etmiş, paramparça olan vücudu bir çuvala toplanarak defnedilmiş. İsmail Hakkı Toprak Efendi, kazayı sabır ve teslimiyetle karşılamış, "Oğlumun vefatında Allâh'a bana sabır verdiği için şükrediyorum." demiştir. (ALTUNTAŞ, s.112)

İhramcızâde bir sohbetinde izinsiz olarak bir şahsın ilahi okuması üzerine yanında bulunanlardan Kara Mustafa (Çetin) ve Mustafa Kaygusuz'a dönüp, duvarda asılı olan bir levhayı göstererek "Kardeşim, belki siz okuyamazsınız, şu levhada 'Men sabere zafere' yani 'Sabreden zafere ulaşır' yazılıdır. Sabırlı olmak gerekir." buyurmuşlardır. (KAYGUSUZ)

Misafirperverliği

Yemek yerken misafir olmasını ister, yalnız yemeyi sevmezdi. Dışardan gelen misafirleriyle bizzat ilgilenmeye çalışır, onların barınma, yeme-içme ve banyo gibi ihtiyaçlarının üzerinde ihtimamla dururdu. Misafirlerini hamama göndermek âdeti idi. (ALTUNTAŞ, s. 24 - 29)

Misafirlere daima ilgi gösterir, tren garından karşılanacakları aldırır, uğurlanacakları yine ya bizzat veya bir arkadaş vasıtasıyla gönderirdi. Bazen;

"Giden yolcu dayan dur

Halim sana beyandur

Gelişine can kurban

Gidişin ne yamandur"

dörtlüğünü okur, bazen de; "Gelen gelsin saadette, giden gitsin selamette." buyururlardı.

Misafirin üç hakkı var, o da; "istirahat ettiririz, karnını doyururuz bir de hamama göndeririz." buyururlardı.

Bir sohbetlerinde de; "Kardeşlerim, günde buraya otuz kişi gelir. Bunlardan onu bizi tetkik için. Onu, yemek-içmek için. Diğer onundan sekizinin dünya işi var, ikisi ise Allâh rızası için ziyarete gelir." buyurdular.

Misafire hizmet hususunda, "Hizmeti minnet bil, minneti hizmet bilme." buyururlardı. (YILMAZ)

Yardımseverliği

İhtiyaç içinde bulunanlara ayırım yapmaksızın imkânlar çerçevesinde yardım yapmayı bir vazife bilirdi. Yardımseverliği ile de çevresine örnek olur, özellikle kendisine yardım edenleri unutmaz, onlara fazlasıyla yardım etmeye çalışırdı. (ALTUNTAŞ, s.30)

Bir sohbet esnasında vekâlede oturan bir misafir, İsmail Hakkı Toprak Efendinin yanında çok cömert olduğunu, camii yaptırdığını, köprü, çeşme gibi hayır işleri ile uğraştığını anlatır. Tam bu esnada dışardan gelen bir zat ihtiyacı olduğunu söyleyerek bir çuval un parası ister. İhramcızâde hazretleri kendi cebinden 10 lira verdikten sonra, yanındaki şahsa dönerek, "Mâdem ki hayrı seviyorsunuz, bu ihtiyacı olan kardeşimize 5 lira da siz verin." teklifinde bulunur. O zat parası olmadığını beyan ederek yardımdan imtina eder. Bu duruma hiddetlenen İsmail Hakkı Efendi, "Niye yalan söylüyorsun, kardeşim." buyururlar. Böylece büyüklerin huzurunda yanlış ve asılsız bir şey söylemenin edep dışı olduğu meydana çıkar. (YILMAZ)

Yardımlaşmanın toplumsal hayattaki önemini bilen İsmail Hakkı Efendi bu hususta da daima öncülük etmiştir. Binmesi için önünde duran faytonları reddetmez, "Onların da çoluk çocuğu var, onlar da nasiplensin." diye binerdi. (ALTUNTAŞ, s. 119)

Anne Sevgisi

"Annem bizi sever iyi olmamızı isterdi." diyen İsmail Hakkı Toprak Efendi, annesi Ayşe Hanımın kendisi için söylediği şu dörtlüğü okur;

"İsmail'im azam sensin

Gül yüzlü tazem sensin

Dört kitabın hakkı için

Gönlümde gezen sensin" ve ardından hasretle ağlardı... (ALTUNTAŞ, s. 111 - 112)

Bir gün annesine "Babama söyle de bana sarık alsın." der. Annesi de; "Oğlum sen sarık ol, âlem seni başında taşıyın." buyurur. Bir başka gün ise, "Babama söyle bana koku alsın." demesi üzerine, "Oğlum sen koku ol, bütün âleme tüt." buyuran annelerinin bu güzel sözlerini ihvanlara anlatan İsmail Hakkı Efendi annesinin "Oğlum mazhariyyetin büyük." sözlerini çocukken söylediğini naklederlerdi. (YILMAZ)

Darende Sevgisi

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi, Darendelileri çok sever ve "Darendeliler, Somuncu Baba'nın ruhaniyetinden istifade etmiş yumuşak kalpli ve anlayışlı insanlardır." buyurmuşlardır. (YILMAZ)

İhramcızâde İsmail Hakkı Efendinin ziyaretine giden Darendeli iki asker, kapının kapalı bulunması sebebiyle rahatsız ederiz düşüncesiyle zili çalmayıp, belki kapı açılır diye beklerler. Bu arada içeride sofrada bulunan Efendi Hazretleri yanındakilerden birine; "İki Darendeli çavuş geliyor, Darende bizim kible cihetimizde, Darende'yi de Darendelileri de çok severiz, kapıyı açın." buyurmaları üzerine kapı açılır ve askerler içeri girerler. O sohbeta biraz sonra Es-seyyid Osman Hulûsi Efendi de iştirak eder. Hulûsi Efendi, mürşidi İsmail Hakkı hazretlerinin huzurunda çok edepli bir şekilde çay dağıtıp hizmet ederler. (KAYGUSUZ)

Sahrada sohbet esnasında otururken İhramcızâde İsmail Efendi; "İnsan âlim olur, vâiz olur, hoca olur fakat Darendeli olamaz. Ah Darendeliler, Darendeliler. N'olaydı Darende'nin suyundan bir katre, toprağından bir zerre olaydım. Darende çok evliya ve kamil yetiştirmiş, gelmiş geçmiş, el-yevm hayattadırlar da. Biz de Darendeliyiz kardaşım." buyurmuşlardır. (BAK) Bu kelam ile Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi'ye verdikleri değeri ve kıymeti ifade etmişlerdir.

Yine İsmail Hakkı Efendi bir sohbetlerinde; "Bizim tarikatımızı memlekete Darendeliler yaydı, bütün dünyaya da Darendeliler yayacaktır." buyurmuşlardır.(KARAAĞAÇ, A. RIZA) İhramcızâde'nin bu kelamı zamanla tahakkuk etmiş, yetiştirmiş olduğu Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi vasıtasıyla tasavvufî anlayışı ve hizmeti devam ettirilmiştir. Elinizde bulunan bu eser de o kelamın bir tezahürüdür. İnanıyoruz ki Darende bu güzel sözün ve sevginin asırlar ötesine yansımalarını bundan sonra da devam ettirecektir.

Tabiatı

Devamlı murakabe, tefekkür ve istiğrak hâlinde idi. (ALTUNTAŞ, s. 30) Sakin, sabırlı bir tabiata sahipti. (ALTUNTAŞ, s. 7) Az, öz ve mânidâr konuşurdu. Konuşmasına: "Kardeşlerim." diyerek başlar, önemli bir kelâmı üç defa tekrar ederdi. (ALTUNTAŞ, s. 29)

Sohbetlerden sonra "Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az." atasözünü hatırlatırlardı. Bazen de, "Nefsimiz düşmanımız, ruhumuz dostumuzdur ki asla bizden ayrılmaz. Ölüm ahir olmayınca." buyururlardı. (YILMAZ)

Yaşayışı

Mütevazı bir hayat sürer, kanunlara uyar, siyasetle ilgilenmezdi.

Ev işlerinde hanımına yardım eder, eşlerine iyi davrananları severdi. Bu hâlde kılıbıklık diyenlere kızardı.

Yolda hızlı gider ve تنها yerleri seçerdi. Yolda elinin öpülmesini istemezdi.

Bazı zamanlar hastahane ziyaretine giderdi. Yaşayışıyla da ihvanlarına örnek olur, onları birer güzel ahlâk numuneleri olarak yetiştirmeye çalışırdı. (ALTUNTAŞ, s. 25 - 30)

Bir defasında Darende'de bulunan ihvanlardan Kara Mustafa (Çetin) Darende'ye mahsus yiyeceklerden, kayısıdan yapılan bir kavanoz Pelverde'yi (kayısı ezmesini) Sivas'ta asker olan Mustafa Kaygusuz ile hediye olarak gönderir. Mustafa Kaygusuz, bavulundaki kuru kayısı yanında bulunan kavanozu alarak emaneti yerine ulaştırmak maksadıyla İhramcızâde'ye götürür. Emaneti alan İhramcızâde biraz sonra Asker Mustafa'nın avucuna bir şey koyup, elini kapatır. Huzurda edeben elindeki şeye bakamayan Asker Mustafa dışarı çıkınca merak ettiği ve önceden cebine koyduğu şeye bakar ki, bir adet kuru kayısı. İhramcızâde kendine gönderilen hediyeyi kabul etmiştir, ancak ona yapışıp gelen kuru kayısıyı sahibine geri iade etmiştir. Bunu bir doğruluk ve dürüstlük dersi olarak kabul eden Mustafa'nın ikinci ziyaretinde İsmail Efendi sohbet sırasında şöyle buyurur: "Biz kılı kırk yarararız. Bizden önceki büyüklerimizin yaptığı gibi yapıyoruz." demişlerdir. (KAYGUSUZ)

Bir sohbet esnasında ihvanlardan biri, "Efendim Allâh razı olsun, huzurunuz gelip gidiyoruz, istifade ediyoruz." der. İhramcızâde; "Peki oğlum ne öğrendiniz." diye sorarlar. O kişi de, "Doğru olun, dürüst olun." bu iki sözü öğrendim deyince, İsmail Hakkı Toprak Efendi, "Bu sözü yaşayabilirsen sana yeter." buyurdular. (YILMAZ)

Giyimi

Mu'tedil giyinir, elbiselerinin ütülü olmasını isterdi. Başına kasket takardı. Sakal uzatanların toplatmalarını, kesenlerin her gün traş olmalarını tavsiye ederdi.

Cemaat içinde taylasan ve sarık ile dikkat çekmekten hoşlanmaz, ihvanına sade giyinmeyi tavsiye ederdi.(ALTUNTAŞ, s. 29 - 30)

Kendileri yazın takım elbise, kışın üzerine pardösü giyerlerdi. Genellikle kurşunî renkleri tercih ederdi.

Temizliği

Gerek iç, gerekse dış temizliğe çok önem verirdi. Özellikle cuma günleri ihvânları ile hamama gider, Cuma'ya hazırlık yaparlardı. (ALTUNTAŞ, s. 25)

İhvânlarının erken veya geç saatlerde hamama yalnız gitmelerine razı olmaz, hamamda avret yeri açılmadan oturulmasının edep olduğunu söyler, uyulmasını isterdi. (ALTUNTAŞ, s. 29,111)

Okuduğu Eserler

Dinî - tasavvufî mahiyetli eserleri okumayı severdi. Türk edebiyatından Mesnevî, Yunus Emre Dîvânı, Yazıcıoğlu Mehmed'in Muhammediyye'si, Fuzûlî Dîvânı, Niyâzî-i Mısırî Dîvânı, Dîvân-ı Sûzî ile Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın eserleri; Doğu edebiyatından da Hafız Dîvân'ı, Sâdî'nin Bostan ve Gülistân'ı ile Reşahat severek okuduğu eserlerdendir. (ALTUNTAŞ, s. 25, KIZILTOPRAK, s. 12)

Bu eserler içinde Niyâzî-i Mısırî Dîvânı ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bugün pek fazla kullanılmayan vekâlede Niyâzî-i Mısırî Dîvânı hâlâ başköşede bulunmaktadır.

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendinin şiirlerini çok seven İsmail Hakkı Efendi çoğu zaman onun şiirlerini okuturdu. O zaman Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eser basılı olmadığı için defterlerden okunurdu. Buna çok memnun olan İhramcızâde, "Bu sözler Allâh ve Resûl'üne söylenmiş sözlerdir. Ancak yol bizden geçtiği için bize söylenmiştir. Fenâfi'l-ihvân olduysanız, bu sözler ihvana, Fenâfi's-şeyh olduysanız bu sözler şeyhe, fenafi'r-resûl olduysanız bu sözler Resûlu'llâh'a, bekâbi'llâh olduysanız bu sözler Allâh'a söylenmiştir" buyururlardı. (YILMAZ)

Sivaslı Müftü Mevlüt Sarıoğlu : "Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, İsmail Hakkı Efendimizin zamanında matbu kitap olarak bulunsaydı, Pîr Efendimiz her zaman bunu okuturdu" tespitinde bulunmuşlardır. (YILMAZ)

Sevdiği Şiirler

Dinî-tasavvufî şiirleri severek okur, sohbetlerde okunmasına müsaade ederdi. En çok sevdiği şiirler şöyle tespit edilmiştir :

1

Cânım kurban olsun senin yoluna
Adı güzel kendi güzel Muhammed
Şefâat eylesin kemter kuluna
Adı güzel kendi güzel Muhammed

Mü'min olanların çoktur cefâsı
Âhirette olur zevk u safâsı
On sekiz bin âlemin Mustafâ'sı
Adı güzel kendi güzel Muhammed

Yedi kat gökleri seyrân eyleyen
Kürsî'nin üstünde cevlân eyleyen
Mi'râc'ında ümmetini dileyen
Adı güzel kendi güzel Muhammed

Dört Çâr-yâr onun gökçek yâridir
Onu seven günahlardan berîdir
On sekiz bin âlemin sultânıdır
Adı güzel kendi güzel Muhammed

Sen hak Peygamber'sin şeksiz gümansız
Sana uymayanlar gider îmansız
Âşık Yûnus n'eyler dünyâyı sensiz
Adı güzel kendi güzel Muhammed (GÖKDEMİR, s. 56)

2

Severem ben seni cândan içerü
Yolum ötmez bu erkândan içerü

Nere varur ısam gönlüm tolusun
Seni kanda koyam bundan içerü

Beni sorman bana bende degülem
Sûretim boş gezer tondan içerü

Beni benden alana irmez elüm
Kadem kim basa sultândan içerü

Tecellîden nasîb irdi kimine
Kiminün maksûdı bundan içerü

Kime dokundisa ol dost nazarı
Anun şu'lesi var kândan içerü

Senün ışkun beni benden alıpdur

Ne ŧîrîn derd bu dermândan içerü

ŧerî'at - Tarîkat yoldur varana

Hakîkat - Ma'rifet andan içerü

Süleymân kuŧ dili bilür didiler

Süleymân var Süleymân'dan içerü

Sülûk seyr iden iŧkun erine

Niçe mezheb olur dînden içerü

Dînin terk idenün küfürdür iŧi

Bu ne küfürdür îmândan içerü

O bir dilber durur hiç yok niŧânı

Niŧân olur mı niŧândan içerü

Tâ kim Yûnus gözi tuŧ oldu dosta

Ki kaldı kapuda andan içerü (TATÇI, s.294 - 296)

3

Sevdim seni hep vârim yağmadır alan alsın

Gördüm seni efkârım yağmadır alan alsın

Aldın çü beni benden geçdim bu cân u tenden

Aklım dahi her vârim yağmadır alan alsın

Ben varlığımı atdım dost varlığına yetdim

Her usluya bazârım yağmadır alan alsın

Geçdim ben âd u sandan çıktım ben o dükkândan

Hep irz ile vakârım yağmadır alan alsın

Geldi dile dildârım buldum gül ü gülzârım

Şimdiden gerü hep vârim yağmadır alan alsın

Sen gâib ü hâzırsın her hâlîme nâzırsın

Ahvâl ile etvârım yağmadır alan alsın

Çün buldu gönül yârım terk eyledim ağyârım

Îmân ile zünnârım yağmadır alan alsın

Mısrîye vücûb imkân bir oldu kamu a'yân

Tâat ile ezkârım yağmadır alan alsın (BİLGİNER, s. 185, KARA, s. 85)

4

Dermân arardım derdime derdim bana dermân imiş

Bürhân arardım aslıma aslım bana bürhân imiş

Sağ u solum gözler idim dost yüzünü görsem deyü

Ben taşrada arar idim ol cân içinde cân imiş

Öyle sanırdım ayriyam dost gayrıdır ben gayriyam

Benden görüp işideni bildim ki ol cânân imiş

Savm u salât u haccile sanma biter zâhid işin

İnsan-ı kâmil olmağa lâzım olan irfân imiş

Kanden gelir yolun senin ya kande varır menzilin

Nerden gelip gittiğini anlamayan hayvân imiş

Mürşid gerektir bildire Hakkı sana hakke'l-yakîn

Mürşidi olmayanların bildikleri gümân imiş

Her mürşide dil verme kim yolunu sarpa uğratır

Mürşidi kâmil olanın gayet yolu âsân imiş

Anla hemân bir söz dürür gören anı hayrân imiş

Âlem kamu bir yüz dürür gören anı hayrân imiş

İşit Niyâzî'nin sözün bir nesne örtmez Hak yüzün

Hak'dan ayân bir nesne yok gözsüzlere pinhân imiş (KARA, s. 94)

5

Gel ey bâd-ı sabâ lutfeyle bir dem

Haber ver bize cânân illerinden

Beşâretle bizi kıl şâd u hurrem

Haber ver bize cânân illerinden

Aradım nice yıl kevn ü mekânı
Bulunmadı anın nâm u nişânı
Acep nice bulur isteyen anı
Haber ver bize cânân illerinden

Seherde açılan güllerde midir
Yâhut efgân eden dillerde midir
Akan suda esen yellerde midir
Haber ver bize cânân illerinden

Ol ilden azmedende bu cihâna
Tamuya uğrasan döner cihâna
Tesellî ver kulûb-ı âşıkâna
Haber ver bize cânân illerinden
Harîm-i kuds-i lâhûta varırsın
Sarây-ı hâss-ı cânânı görürsün
Yine azmeyleyip bunda gelirsin
Haber ver bize cânân illerinden

Nesîm-i feyz-i akdes bahr-i cûdun
Havâdisden mukaddesdir vücûdun
Cemâl-i zât-ı a'lâdır şuhûdun
Haber ver bize cânân illerinden

Eğer bir cân ise hüsnün bahâsı
Nice bin cân anın olsun fedâsı
Niyâzînin kadîmî âşînâsı

Haber ver bize cânân illerinden (BİLGİNER, s. 168 - 169)

6

Bir şehre erişti yolum dört yanı düz meydân kamu

Ana giren görmez ölüm içre âb- ı hayvân kamu

Bir hoş güzel yapısı var otuz iki kapısı var

Cümle şehirlerden ulu her yanı bağ bostân kamu

Âb u havâsı mu'tedil giren çıkamaz ay u yıl

Dağları lâle ak kızıl bağlar gül- i handân kamu

Bülbülleri nâlân ider cân u dili hayrân ider

Bahçeleri seyrân ider her köşede hûbân kamu

Eşçârda sazlar çalınur dallarda meyve salınur

Sen sunmadan ol bulunur her emrine fermân kamu

Kim Selsebilden nûş ider Rahik anı bî- hûş ider

Tesnîm ebed sarhoş eder olur içen mestân kamu

Bu dediğim Cennet değil anlara ol minnet değil

Bunun safâsı zevkine ehl- i cinân hayrân kamu

Şehr- i hakîkattir adı Hak sırrını bunda kodu

O sırra vâkıf olanı Hak eyledi mihmân kamu

Olmaz anlarda hiç fesâd buğz u hased kibr ü inâd

Cümle bilir yok asla yâd birbirine ihvân kamu

Özleri cânlardan azîz sözleri ballardan lezîz

Yok anda sen ben siz ü biz birlik ile yeksân kamu

Ol şehre mürsel gelmedi anları da'vet kılmadı

Anlar yolu yanılmadı evsâfları Kur'ân kamu

Hak mezhebi mezhepleri deryâ- yı zât meşrepleri

Hâsıl kamu matlabları kadr içredir her an kamu

Yoktur olarda ihtilâf günden iyândır bî- hilâf

Her işleri Hakka muzâf rûh eylemiş Yezdân kamu

Terk eylemişler kîl u kâl lâl olmuş anlara bu dil

Her halleri Hakka delîl hep mazhar- ı Rahmân kamu

Gerçi sana bakıp gözü sohbet eder söyler sözü

Lâkin Hakkı bulmuş özü söyleştiği Furkân kamu

Dünyâyâ anlar gelmedi geldiyse de eğlenmedi

Şeytân onları görmedi anda olar pinhân kamu

Ana girerse bir kişi gider gönülden teşvişi

Başına bu devlet kuşu konan olur sultân kamu

Hemen ki ol şehre gelür her korkudan âzâd olur

Yollarda billerde kalır dîv ü perî şeytân kamu

Dârü'l- emândır ol şehir lâkin girer yüz bin de bir

Sanma ana dâhil olur hûr u melek Rıdvân kamu

Kim ki o şehri özledi erenler izin izledi

Âdâb- ı Hakkı gözledi irşâd eder pîrân kamu

Ehlini bul ol illerin sarpın geçersin billerin

Yırtar yalnız gideni kurd u peleng arslân kamu

Ehline anlar bellüdür zîrâ bilür bir ellidür

Her birisi ahsen sıfat her müşkile bürhân kamu

Gir enbiyânın silkine bin vücûdun fülküne

Kahr eyle nefsin askerini gark eylesin tufân kamu

Var "Semme vechu'llâh"6 ı bul tâ görüne sana bu yol

Senden sana eyle sefer kim idesin seyrân kamu

Cândan riyâzât u taab çeksin anı idüp taleb

Olur riyâzâtın sonu derdlerine dermân kamu

Çek sînene dağ üzre dağ şol hasta gönlün ola sağ

Şâyet ola dağ üstü bâğ yâdlar ola yârân kamu

Cân ilidir vafetdiğim derd ile ta'rif etdiğim
Bundan inüp döküldiler bu tenlere her cân kamu

Gel tende koma cânını a'lâya çık bul kânını
Lâyık mıdır insâna kim yeri olan zindân kamu

Tut bu Niyâzînin sözün bunda açagör gözün
Bir gün gidersin ansızın görmez seni giryân kamu

Var ol hakikat şehrine ir anda Hakkın sırrına
Dolsun senin de gönlüne deryâ olup irfân kamu (BİLGİNER, s. 262 -266)

7

Ey Allâh'ım beni senden ayırma
Beni senin dîdârından ayırma

Seni sevmek benim dînim îmânım
İlâhî dîn ü îmândan ayırma

Sararuban solup döndüm hazâna
İlâhî gazeli daldan ayırma

Şeyhim güldür ben anın yaprağıyam
İlâhî yaprağım gülden ayırma

Ben ol dost bahçesinin bülbüliyem

İlâhî bülbülüm dilden ayırma

Balığın cânını suda dediler

İlâhî balığı gölden ayırma

Eşrefoğlu senin kemter kulundur

İlâhî kulu sultandan ayırma (KARA, s. 151., ELÇİN, 12)

8

Her dü âlemde tasarruf ehlidir rûh-ı velî

Deme kim bu mürdedir bunda nice dermân ola

Rûh şemşîr-i Hudâ'dır ten gılaf olmuş ana

Daha a'lâ kâr ider bir tîg ki uryân ola (ERAYDIN, s. 145)

9

Hak şerleri hayr eyler

Zannetme ki gayr eyler

Ârif anı seyr eyler

Mevlâ görelim n'eyler

N'eylerse güzel eyler

Sen Hakk'a tevekkül kıl

Tefviz et ve rahat bul

Sabreyle ve râzı ol
Mevlâ görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

Kalbin ana berk eyle
Tedbîrini terk eyle
Taktîrini derk eyle
Mevlâ görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

Bir işi murâd etme
Olduysa inâd etme
Hak'tandır o reddetme
Mevlâ görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

Deme şu niçin şöyle
Yerinedir o öyle
Bak sonuna sabreyle
Mevlâ görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

Hiç kimseye hor bakma
İncitme gönül yıkma
Sen nefesine yan çıkma
Mevlâ görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

Nâçâr kalacak yerde
Nâgâh açar ol perde
Dermân eder ol derde
Mevlâ görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

Az ye az uyu az iç
Ten mezbelesinden geç
Dil gülşenine gel göç
Mevlâ görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

Her söyleyeni dinle
Ol söyleteni anla
Hoş eyle kabûl cânla
Mevlâ görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler

V'allâhî güzel etmiş
Billâhî güzel etmiş
T'allâhî güzel etmiş
Allâh görelim n'etmiş

N'etmişse güzel etmiş (ERZURUMLU İBRAHİM HAKKI, s. 149 - 151)

Sana cânân gönül hayrân nedendir

Cemâlin gün gibi rahşân nedendir

Yanağın gül saçın sünbül dışın dūr

Dudağın la'l ile mercân nedendir

Kaşındır "kâbe kavseyni ev ednâ "**

Yüzündür sûre-i Rahmân nedendir

Dü çeşmin kevser-i ayn-ı hayâtdır

Feminden Selsebil** revân nedendir

O müjgân oku bağrım yarasına

Tokudukça olur dermân nedendir

Bu mecrûh sîneme her dem idersin

O tîg-i gamzeni uryân nedendir

Acep hoş mu gelür sana a şâhım

Bu cevr ile cefâ her ân nedendir

Değilken birine lâyıık çü benden

Bana bu lutf ile ihsân nedendir

Düşüp aşkın oduna böyle yanmak

Bu Sûzî sûz ile sûzân nedendir (Sûzî, s. 76 - 77)

11

Tutam yâr elinden tutam

Çıkam dağlara dağlara

Olam bir yaralı bülbül

İnem bağlara bağlara

Birin bilir binin bilmez***

Bu dünya kimseye kalmaz

Yâr ismini desem olmaz

Düşer dillere dillere

Emrah eydür bu günümdür

Arşa çıkan tütünümdür

Yâre gidecek günümdür

Düşem yollara yollara (SAKAOĞLU, s. 124, ELÇİN, s. 117)

12

Emânet etmişsin geldi selâmın

Şevketli sultânım aleyküm selâm

Aldı ta'zîm ile bu ben gulâmın

Ey şâh-ı hûbânım aleyküm selâm

Umarım efendim mürüvvet senden

Uğruna geçmişim cân ile tenden
Demişsin gedma selâm it benden
Berhdr ol cânım aleyküm selâm

Geirdin boynuma aşkın kemendin
Bildim ki efendim benden usandın
Yeter karar oldu bu derd  gamın
Derdime dermânım aleyküm selâm

Bilmezim bu dil-i b-re n'etsn
Hicr  firkınla ya kande gitsün
Selâm eylemişsin Hak selâm etsn
Sana ey cnnım aleyküm selâm

Aziz iltifâtın ryegn ettin
teş-i sînemi gülistân ettin
Mahzun Gevherî'yi şdumn ettin
Ey gonca dehnım aleyküm selâm (ELÇİN, s. 54 - 55)

13

Ne zaman ki Han Aslı'mdan ayrıldım
Beni ldrmeli dğmeli değil
Geçti fırsat elde iken kaçırdım
Beni ldrmeli dğmeli değil

Elimden aldirdim gözü elâyı
Anın için terk eyledim sılayı
Başıma almışam bunca belâyı
Beni öldürmeli döğmeli değil

Yedi yıldır hatırını sormadım
Geçti ömrüm bir murâda ermedim
Fırsat elde iken demler sürmedim *
Beni öldürmeli döğmeli değil

Ben Kerem'im aşk dolusun içirdim
Bu sevdâyı ben başımdan geçirdim
Hayf Han Aslı'mı elden uçurdum
Beni öldürmeli döğmeli değil (KEREM, İsmail Demir'den naklen)

14

Yârın efkârından yârın gamından
Bana bir acaip hâl oldu bugün
Benim bir derdimi bine yetirdin
Yandı ciğerciğim kül oldu bugün

Turnanın kanadı bir karış telden
Çekelim ayrılık ne gelir elden

Garip bülbül gibi ayrıldım glden
Bülbülüm glmden dr oldum bugün

Aktı gözüm yaşı oldu bir ırmak
Bize haram oldu bu elde durmak
Ne müşkil derd imiş yârdan ayrılmak
Gecemle gündüzüm bir oldu bugün

Öksüz Kerem der ki ya ben n'ideyim
Eşime dostuma haber edeyim
Başım alıp diyâr diyâr gideyim
Bilmediğim dağlar yol oldu bugün (KEREM, Duran Bak'dan naklen)

15

Eski sebaktan geçüben
Gel evir evrak dediler
Rihlet-i bn gitti sed
Dinle ey ahmak dediler

Menzilini buldu bulan
Var yr sen öyle dolan
Gördü seni rif olan
Kupkuru kavlak dediler

Vah sana vah başına taş
Dünya için bu ne telaş

Hak yoluna cân ile baş
Vermedi korkak dediler

Dünyayı bir yana koyup
Hâl-i kanaatle doyup
Varlığını cümle soyup
Kalmalı çıplak dediler

Doğru yürü Hak yoluna
Rahm eder Allah kuluna
Kul reh-i Hak'ta buluna
İşte bu ahlâk dediler

Ben dedim ey âl-i himem
Bizde kamu cürm ü elem
Eyle bize lutf u kerem
Bu söze hak hak dediler

Gerçi behaimce yemiş
Laklakayı çokça demiş
"Men aref"i bellememiş
Mâyesi bî-pâk dediler

Bunda seni bilmez isen
Aşka boyun vermez isen
Ölmeden ön ölmez isen
Ölse de hortlak dediler

Sende nedir bu semelik

Satma bana gel dedelik

Sırtına kırk elli çelik

Urmalı mutlak dediler

Sıdk ile gûş eyle cevap

İşte budur râh-ı sevap

Mahlasımız oldu Turâb

Âhiri toprak dediler (Elbistanlı Turabî Baba, Duran Bak'dan naklen)

16

Sultânım pâyına yüzüm süreyim

Âşıkâ Bağdat'tır yolların senin

Hasretim ben sana kande göreyim

Ne taraftan aşar bellerin senin

Cami-i Kebîr'de namaz kıalarsın

Yüz urup mihraba dilek dilersin

Göz yaşıyla gönlümüzü sularsın

Akar âb-ı Kevser sellerin senin

Tarîk-i Nakşî'den giyinmişsin taç

Bu yol seni etmez kimseye muhtaç

Her vakt-i seherde eylersin miraç

Hak ile hak söyler dillerin senin

Ne güzel yaratmış ol Bâri Hüdâ

Bir cânım anı eylerim fedâ

Birsin bin çiçekten alırsın gıda

Âlemin lebinde balların senin

Sefil Ali'm yar aşkı var özümde

Dünyayı verseler yoktur gözümde

Emanetullâhı versem dizinde

Tutsa salacamdıan ellerin senin (Elbistanlı Âşık Sefil Ali, Duran Bak'dan naklen)

17

Dost dost diye nicesine sarıldım

Benim sâdık yârim kara topraktır

Beyhûde dolandım boşa yoruldum

Benim sâdık yârim kara topraktır

Nice güzellere bağlandım kaldım

Ne bir vefâ gördüm ne fayda buldum

Her türlü isteğim topraktan aldım

Benim sâdık yârim kara topraktır

Koyun verdi kuzu verdi süt verdi

Yemek verdi ekmek verdi et verdi

Kazma ile döğmeyince kıt verdi

Benim sâdık yârim kara topraktır

Âdemden bu deme neslim getirdi

Bana türlü türlü meyve yedirdi

Her gün beni tepesinde götürdü

Benim sâdık yârim kara topraktır

Karnın yardım kazmayınan belinen

Yüzün yırttım tırnağınan elinen

Yine beni karşıladı gülünen

Benim sâdık yârim kara topraktır

İşkence yaptıkça bana gülerdi

Bunda yalan yoktur herkes de gördü

Bir çekirdek verdim dört bostan verdi

Benim sâdık yârim kara topraktır

Bütün kusurumu toprak gizliyor

Merhem çalıp yaralarım düzlüyor

Kolun açmış yollarımı gözlüyor

Benim sâdık yârim kara topraktır

Her kim ki olursa bu sırra mazhar

Dünyaya bırakır ölmez bir eser

Gün gelir Veysel'i bağrına basar

Benim sâdık yârim kara topraktır (BAKIRCIOĞLU, s. 102 - 103)

N'ideydim âlemi âlemde hayrânın olaydım yâr
N'ideydim âdemi âdemde kurbânın olaydım yâr

N'ideydim hûr u gılmânı n'ideydim bâğ-ı Rıdvânı
N'ideydim başka seyrânı sana seyrân olaydım yâr

N'ideydim devlet-i câhı n'ideydim izzet-i şâhı
N'ideydim mihr ile mâhı sana mihmân olaydım yâr

N'ideydim yâr u ağyârı n'ideydim bülbül-i zârı
N'ideydim gül ü gülzârı sana giryân olaydım yâr

N'ideydim yârın olsaydım n'ideydim varın olsaydım
N'ideydim zârın olsaydım sana nâlân olaydım yâr

N'ideydim zülfü leylâyı n'ideydim çeşmi şehlâyı
N'ideydim başka sevdâyı sana sûzân olaydım yâr

N'ideydim şânına lâyık Hulûsî'n olmasa âşık
N'ideydim olmayı ayık sana mestân olaydım yâr (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî , s. 46)

19

Kûşe-i vahdetimiz halvetimiz yâr iledir
Sarmışız sînemize vuslatımız yâr iledir

Sorma zâhidlere bilmez "len terânî"* sırrın

Tûr-ı Eymen'de nihân sohbetimiz yâr iledir

Okuduk Mushaf-ı hüsnündeki "ev ednâ" **yı

Ol sebebden nazar-ı rü'yetimiz yâr iledir

Dağılıp varlığımız cümle tarîk-ı aşkda

Pây-mâl oldu olan rif'atımız yâr iledir

Nere baksa görünen dost yüzüdür dîdemize

Vechin âşüftesiyiz hayretimiz yâr iledir

Kapısı kulluğudur başda saâdet tâcı

Bir hakîr bendesiyiz izzetimiz yâr iledir

Nazar-ı himmetidir yoksa Hulûsî anın

Biz kimiz bu lutf-ı bî-minnetimiz yâr iledir (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 91 - 92)

20

Ben bir kuş olsam uçsam varsam yârın kûyuna

Kanatlarım üzülse düşüp o ilde kalsam

Yüz sürerek toprağa eşiğine baş koyup

Dost kapıdan çıkınca yüzüm ayağa salsam

Sorsa yârım hâlimi silip eşk-i âlimi

Kendi özüm unutup ana hayrete dalsam

Âşıkım dese o dem sâdıkım dese o dem

Ayağının altına yüz urup toprak olsam

Dese Hulûsî ki yâr sen bana ben sana yâr

Varım olup târumâr ben dahi kurbân olsam (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 212)

21

Hâtır şen olmuş ol n'idem

Dil gülşen olmuş ol n'idem

Yârsız geçerse bir demim

Cânsız ten olmuş ol n'idem

Halvet deme şol halvete

Olmuş izâfet kesrete

Vahdet deme şol vahdete

Hep sen ben olmuş ol n'idem

Dost gayrını yâd etse dil

Bir deme dil adını sil

Bir yârdan özgeye gönül

Kim mesken olmuş ol n'idem

Varlık libâsın soymaya

Hem âr u ırzı koymaya

Bir pîre cândan uymaya

Hâs ma'den olmuş ol n'idem

Fer'inden asla yetmemiş

İcmâlî fasla yetmemiş

Dil mezraında yetmemiş

Bir harman olmuş ol n'idem

Sahrâda Kays-ı zî-fünûn

Aşk derdine olmuş zebûn

Yardıçça Ferhâd Bî-sütûn

Hep şîven olmuş ol n'idem

Âşık merd oğlu merd gerek

Cân ten ser-â-pâ derd gerek

Dost zülfüne dil bend gerek

Ter dâmen olmuş ol n'idem

Yâr derdi olmayan beden

Rûhsuz gezer giymiş kefen

Cân mürgüne urmuş resen

Bir reh-zen olmuş ol n'idem

Saçdın Hulûsî bir güher

Toplar anı ehl-i hüner

Cân sevdiğinden bî-haber

Ten yek ten olmuş ol n'idem (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 212 - 214)

Bülbül-i âşüfte miyim sen gül-i handâna göre
Bilmem acep beste miyim kâkül-i reyhâna göre

Derdim anın mest gözünün cân ile kurbânı olam
Cân sana lâyük ola mı hançer-i müjgâna göre

Zülfüne dil bağlayalı fark edemem seni beni
Kim çöze dîvânesini uslana dîvâne göre

Derdim açarsın yüzünü herkese ammâ güzelim
Her göz anı gördü senin ettiğin ihsâna göre

Her dil-i dîvâne senin bağladı zülf-i resenin
Bağladığın kurtulamaz zülf-i perişâna göre

Hulûsî'ye şânın eğer olmasa ihsânın eğer
Kulluğa şâyeste değil sen şeh-i hûbâna göre (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 273)

23

Her demde sürülmez bu devrân-ı Resûlu'llâh
Her demde kurulmaz bu dîvân-ı Resûlu'llâh

Her dîdeye yüz açmaz her göz o yüze kaçmaz
Her merhaleden geçmez kervân-ı Resûlu'llâh

Bin yıllık ömür değmez bir lahzasını anın

Her cânâ nasîb olmaz ihsân-ı Resûlu'llâh

Deryâ-yı maârifden dürr al dil-i ârifden

Pür-hikmet-i sârifden der kân-ı Resûlu'llâh

Erkân-ı Karîbu'llâh bürhân-ı Karîbu'llâh

Her şân-ı Karîbu'llâh hep şân-ı Resûlu'llâh

Kulluk gele şânına gevher dola kânına

Ere dil ü cânına dermân-ı Resûlu'llâh

Her emre itâatda her vech ile tâatda

Meydân-ı sadâkatda merdân-ı Resûlu'llâh

Hulûsî ne devletdir bin lutf u inâyetdir

Olmak ne saâdetdir kurbân-ı Resûlu'llâh (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 294 - 295)

24

Âdem tabiatlı melek sîmâlı

Şâh olursan sana gedâ bulunur

Her kim güler yüzlü hem dili tatlı

İşte anda lutf-ı Hudâ bulunur

Pehlivanlık edip nefsin yıkarsan

Îmanın nûrundan şem'a yakarsan
Mûsâ gibi Tûr dağına çıkarsan
Sana Hak dilinden nidâ bulunur

Kâl ü belâ ikrârını güdersen
Onda olan borcu bunda ödersen
İsmail gibi cânın kurbân edersen
Sana gökten inen kurbân bulunur

Hakk'a tâlip isen hizmet et pîre
İkiyi terk edip eregör bire
Hâk edip yüzünü süregör yere
Cândan vazgeçince cânân bulunur

Eğer ki başında aklın var ise
Hak yoluna sarf et malın var ise
Geceler subha dek derdin var ise
Bülbül gibi zâr et gülzâr bulunur

Başında var ise sa'âdet tacı
Ka'be'ye varmadan olunmaz hacı
Olmak istiyorsan gürûh-ı nâcî
Her derde sabreyle dermân bulunur

Hakikat şehrinin dışında durdun
Şen Veli der bunda ne haber sordun
Denizde mermer taş içinde kurdun

Ağzında yeşil ot gıda bulunur (ŞEN, s. 39)

25

Tasavvuf yâr olup bâr olmamak

Gül-i gülzâr olup hâr olmamak

Nasihatları

Kardeşlerim,

Bu dünya fânîdir, ahiretin bir tarlasıdır.

30 Ramazan-ı şerîf 300 güne bedeldir. 6 gün de şevvâl-i şerîf 60 güne bedeldir. 1 sene de 360 gündür. Bununla beraber tutarsak 1 sene gecesi kâim gündüzün sâim olmuş oluruz. Biz Şevvâl-i şerîfin 9'unda oruca başlarız, 15'in bayram ederiz.

Sen seni sevdiğinle bil, o seninledir.

Kardeşlerim,

Ruhlar ezeli evahda böylece bir arada bir olmuşlar Burada da bir olduk. Biriz, beraberiz. Her peygamberin ve her evliyânın bir Tûr yeri vardır. Herkes ister Mekke ve Medine'ye gidip orada kalmayı, biz de istiyoruz ama sizleri bırakıp da gidemiyoruz. Biz Mekke, Medine burayı yaptık. Biz Cennet'e gitsek bile siz vazifenizi yaptıkça sizin hiç birinizi almadan gidersek Cennet bize haram olsun. Biz sizi bırakmayız, siz vazifenizi yaptıkça. Hadis-i Kudsî "Men arefe nefsehu fekat arefe rabbehu." nefsinin bilen Rabb'ini de bilir ezeli evahda.

İşte böylece ruhlar bir arada görüşmüşler burada da görüşüyoruz.

Ehlu'llâh derler, işte Allah'ın ehliniz. Bizi Allah için ziyarete uzaktan yakından geliyorsunuz. Tarikatımız Halidî Hâkî Nakşibendî'dir. Evveli şeriat ortası tarikat ve ahiri şeriattır. Bizim de şeyhimiz Hacı Mustafa Hâkî kaddesallâhu sırrıhu'l-azîz hazretleridir. Biz de sizin gibi Allah için ziyaretlerine gider gelirdik. Türbe-i saadetleri İstanbul'da Fatih-i şerîfededir. Yine gidip geliyoruz. Biriz beraberiz işte böylece. Allah'ın ehliniz, Allah diyene ehlu'llâh derler ne yazık ki çalışamıyoruz.

" Temûtüne kemâ te'îşûne ve tub'asûne kemâ te'îşûne " buyurulmuştur.

Dünyada hangi sıfatta ve ne amel üzerine iseniz o halde vefat edersiniz ve hangi sıfat üzere vefat ederseniz o sıfat üzere haşr olursunuz. Mü'minin kalbi daima Allah ile olmak lâzımdır. Vefatımız zamanında dahi Allah ile olalım.

Resûlu'llâh Efendimiz'e bir Arabî sordu: "Amellerin Allah huzurunda hangisi efdaldır. Onu bana talim eyle." dediğinde Resûlu'llâh Efendimiz, "Bu dünyadan çıktığımız zaman diliniz Allah ile teslîm-i ruh etmeli hatta hakkımızda mürai deyinceye kadar Allah'ı zikretmeli." kardeşlerim. Amellerin efdalı zikirdir. Fakat çalışmıyoruz. Sen, seni sevdiğinle bil, o seninledir.

Allah'a kul olmak ne zor, tarikat-ı âliye içinde insan olmak da ne zor, dışı insan içi hayvan olmak da ne zor kardeşler içinde.

Haccın şartı 3'tür. Helâl paran olacak, sıhhatin yerinde olacak, iyi bir arkadaşın olacak, beraber gideceksiniz.

Biz Mekke, Medine burasını yaptık.

Kardeşlerim,

İnsan dünyada bir yolcu gibi veya bir misafir gibi yahut da bir kiracı gibi olmalı. Yolcu veya misafirin nesi olur? Konar, göçer o kadar.

Yeter ki Allah'a kul olmalı. "Pişi Yemeni der Yemeni." "Bizi sevenler Yemen'de de olsa dizimizin dibindedir. Sevmeyen ise dizimizin dibinde de olsa yine Yemen'dedir."

Ruh şemşîr-i Huda'dır. Ten gılab olmuştur ona, kılıç kindan çıkınca keskin olur. Biz hiçbir kimseye vurmaz, kendi kendine vurursa kendisi bilir. Biz dünya ve ahiret, maddî ve manevî işlerimizde biriz, beraberiz. Sen, seni sevdiğinle bil, o seninledir..

İşte her ne varsa o kadar...! (TOPRAK, 22 - 23)

Amelleriniz tartılmadan önce kendinizi hesaba çekiniz. Hakikat ve hidâyet yolundan ayrılmayınız. Cenâb-ı Hakk'a ihlâs ile ibâdet etmenizi tavsiye ederim. Allah teâlâ, dünyada hayrı da şerri de insanların tercihine bırakmıştır. Sakın a kendinizi gafletten koruyunuz. Size hoş görünse de fenalaktan, günahlardan sakınınız. Allah (cc)'ın emirlerini yerine getiriniz, çünkü emirlerin yapılmaması bir felâkettir. Ölüm yolunu kolaylaştıracak yegâne şey, sizin amellerinizdir.

Size tebliğ edilen emirlere ittibâ ediniz. Tahâret üzere yaşayınız. Takvâ olunuz. Her teşebbüsünüzde Cenab-ı Hakk'ın size yardım etmesini ve geçmiş günahlarınızı affetmesini niyaz ediniz. Tevâzu ve sabır, takvâ ve sâdk şîârınız olsun. Hesaba çekilmeden kendilerini hesaba çekenler büyük mükâfatlara nâil, bunu ihmal edenler ise büyük zararlara düçâr olurlar. (ÇOKYAŞAR, s. 160)

Her türlü musîbet ve belâlar, kişinin tekâmül sebeplerindendir. Bunlar da nefis-i emmâreden raziye ve marziyeye kadar gider. Çoğu zaman nefis-i levvâmeye uğrarlar. O zaman kul kendi günah ve hatalarıyla uğraşır. İnsanın kendi hatasını görmesi kadar güzel irfân olmaz. Bunların hepsini unutup kulluk va-zifesinde bulunmak, yani cismindeki cânı gibi, dostu (Allah'ı) cânında bulmak gerekir.

Bu dünya fânidir, ademdir, misâfirhânedir, âhiretin tarlasıdır. Âhirete hayırlı ameller götürmek lazımdır. Sen, seni sevdiğinle bil. Bir hadis-i şerîfte; " Kişi, sevdiği ile beraber haşredilecektir." buyrulmaktadır. (ÇOKYAŞAR, s. 161)

Kardeşlerim,

Her işte melâ'ike de şeytan da müessirdir. Adamına göre bazı kimse melâ'ikeden ilhâm ve bazı şahıs şeytandan vesvese alır. Biz ise muvâzene ile yola gideriz. Her kim melâ'ikeye mukârin olursa işlerinde ilhâm, şeytana yaklaşırsa vesveseden istilzâm alır. (TOPRAK, 26 / 27 Ocak 1945 tarihli mektubundan)

Kardeşlerim,

Birbirinizle bir araya geldiğiniz zaman gönüllerinizi dünya taallukatından âri kılarak hep bir ruh gibi olmaya gayret ile celb-i himmet ve ruhaniyyet eyle-meniz iktiza eder.

Bunun hilafındaki hareketler maddî ve manevî işlerinizin bozulmasına ve gönüllerinizin perişanlığına sebep olacağından, şu Ramazan-ı mağfiret- nişanından birbirinizle hubben lillâh helâllaşarak, gayet samimi ve ciddi olarak muhabbet eylemenizi eltâf-ı ilahiyeden niyaz ederim. (ALTUNTAŞ, s. 60)

Bir Münacaatı

Ey Hâlık-ı kâinat ! İlticâgâhım ancak sensin. Üzüntü ve sürûr zamanımda da sana yalvarırım. Günahlarım büyüktür, fakat senin affın ondan daha büyük değil midir ? Münacaatımı işitiyorsun. Gönümde muhabbetini eksik etme. Beni bin yıl ateşinde yaksan yine senden ümidimi kesmem . Rehberim sen olursan, hiçbir vakitte gümrah olmam. Sen bana yol göstermezsen ilelebed dalâletten kurtulamam.

Yâ İlâhi! En büyük korkum, beni kapından tard edecek olursan ne yapacağım. Senin yükselttiğini kimse alçaltamaz. Senin alçalttığını kimse yükseltemez. Hâlık sensin, hakîm ve alîm olan sensin, ilmin her şeyi kaplamıştır, rahmetin her şeye şâmildir. Felâketzedelere yardım eden, musîbetzedelerin imdâdına yetişen, kalpleri kırılanlara teselli veren sensin. Kullarına yardım için daima hazırsın. Bütün esrâr ve efkârı bilen sensin. Bütün nimetleri bahşedensin. Fakirlerin dostu sensin. Sâdıkların, tahirlerin yardımcısı sensin. Yardımını isteyenlerin hepsine yardım edersin.

Yâ Rab ! Biz âciz, fakir, nâkıs, zayıf ve fânî kullarınız. Ebedî ve ezeli olan, zengin ve kudretli olan, rahîm ve alîm olan sensin. Senin marifet ve muhabbet nûrunu arıyoruz. Muhabbet ve marifetini ihsân eyle. Günahlarımızı affeyle. (ÇOKYAŞAR, s. 160 - 161)

SALÂT-I NÂRİYE

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allâhümme salli salâten kâmileten ve sellim selâmen tâmmen âlâ seyyidinâ Muhammedinillezi tenhallü bihi'l-'ukadu ve tenfericü bihi'l-kürebu ve tukda bihi'l-havâicü ve tünâlü bihi'r-regâibü ve hüsnü'l-havâtimi ve yüsteska'l-gâmâmü bivechihî'l-kerîm ve alâ âlihi ve sahbihi fî külli lemhatin ve nefesin bi'adedi külli ma'lumin lek.

Günde 41 defa okuyoruz, siz de okuyunuz. (TOPRAK, s. 24)

B. VECİZ SÖZLER

- Tasavvuf, yok olup, sonra var olmaktır. (ALTUNTAŞ, s. 9)
- El kârda, gönül yârda olmalıdır.
- İnsan ne ararsa zannında bulur.
- Biz hüsn-i zanna memuruz.
- Her işte beraberlikten Allah razı olur ve yardım eder.
- Bir gönlüm var onu dostuma verdim.
- Muhabbeti olan hata görmez, görse de göz yumar.
- Biz sizi Allah için seviyoruz. Siz de birbirinizi Allah için sevin.
- Siz birbirinizi Allah için severseniz gayretullah zuhur eder, Allah hepinizi sever.

- Neyi seversen onunla kalırsın, ne ile meşgul isen osun.
- Her şeyin cilası ve gıdası vardır. Kalbinki ise zikirdir. Bunun kıymeti ise sonra anlaşılır.
- İnsan ruhundan ve kalbinden bir an gâfil olmamalı.
- Eden eyleyen Allah, velâ'havle velâ kuvvete illâ billâh.
- Şeriâtı gözetin. Şeriâtı gözetmeyenin tarîkatı olmaz.
- Yok olun., Yok olursanız Allah var olur.
- Yok olunur, var olunur.
- Bizim sulbümüzden gelen değil, bizim yolumuzdan giden evlâdımızdır.
- Öl söz verme, eğer söz verdin ise o sözden dönme.
- Siyaseti olmayan bir cemiyet çökmeye mahkumdur. Bizim de siyasetimiz vardır. Siyasete karışmamak da ayrı bir siyasettir.
- Bildiğin ile amel edersen, bilmediğini sana Allah bildirir.
- Bir müslümanın mâlayaniyi terk etmesi İslâmiyetin güzelliğindedir.
- Büyük kim küçük kim sonra belli olur. Bizim tarîkatımıza gelen kimse uzun yıllar çalışır ancak kendi küçüklüğünü fark eder. Yetmez mi bu fark. Çünkü kerâmet kulu Allah'tan uzaklaştırır. İnsan ahlâk-ı Muhammedî ile ahlâklanmalı, kuldan istenen budur. İnsan ile ebedî âleme gidecek kazanç da budur.

- Bir gün bize iki kimse geldi. “İsmail Efendi, sen bu şeyhliği buldun mu, çaldın mı dediler?” Ben de onlara; “Ne buldum, ne çaldım. Hîn-i sabavetimden beri kendimi bir yokluk içinde ve yok bilirim.” dedim. Onlar “Haydi İsmail Efendi, imtihanı kazandın.” dediler.
- Dünya malına tenezzül etmedim. Tenezzül etse idik hâlimiz nice olurdu.
- İhvanlık bir dağı delmek kadar zor, bir sigara kağıdını iğne ile delmek kadar kolaydır.
- Biz her gün bal yiyoruz. İstiyoruz ki, siz de bundan nasiplenin. Bize yirmi senedir balı öğrettiler şimdi onu tadıyoruz.
- Biz hâlimizi şikâyet edemeyiz, ama hikâyet edelim.
- Himmetin bir zamanı vardır.
- Deveciye komşu olan, kapısını büyük yaptırır.
- Benim ihvanım abdestsiz yemek yemez.
- İhvan bizsiz olmaz, biz de ihvansız kardeşlerim.
- Bizim tarikatımıza atan bizdendir, attıran bizden değildir.
- Kardeşlerim, sohbetlerinizde edebinize, muhabbetinize sahip olun. Her sohbette vuslat vardır. Vuslatsız sohbet olmaz.
- Kardeşlerim, insan dünyada bir yolcu gibi veya bir misafir gibi ya da bir kiracı gibi olmalı. Yolcu veya misafirin nesi olur ? Konar göçer, o kadar.

- Şöhretten kaçının, hiçbir şöhret âfetsiz olmaz.
- Sükûtumuzu anlamayan sohbetimizden bir şey anlamaz.
- Biz ihvanın ismini geç öğrenir, geç unuturuz.
- İdâre ilmini öğrenin. İnsan kızınca şeytanın malı olur.
- Bir insanı yüzüne övmek, kör bıçakla kesmek gibidir.
- İlimin başı sabırdır. Sabrın başı yokluktur. Yok olana taş değmez.
- Bizi sevenler Yemen'de de olsa dizimizin dibindedir. Sevmeyen ise dizimizin dibinde de olsa Yemen'dedir.
- Mademki âdem, her biri bir âlem.
- Herkes yanımıza nefsimizi yendik diye gelirler. Hele bir dokun bakalım, işin aslı nasıldır, o zaman görürsün.
- Sen seni sevdiğinle bil. O seninledir. (ALTUNTAŞ, s. 68 - 75)
- Bizim ihvanımızın uzaklığı yakınlığı yoktur, her an onlarla beraberiz.
- Ehlu'llahın nazar ve himmeti dağları taşları eritir ve ihyâ eder.
- Biz şaraptan dönme sirkeyiz. Bizim bir gözümüz daha vardır, onu da Cenâb-ı Hak nasip etmiş.

- Biz gidenlerle gider, gelenlerle geliriz.

- Darende, bizim ihsanımızın feyiz menbaı, tarikatımızın kapısı oldu. Hulûsi küçükten bizden istedi, biz de verdik. İşte o Hulûsi. Gidin ziyaret edin, sohbet edin; çok âşığımızdır. (ERAYDIN, s. 148 - 149)

- Kardeşlerim, uzak yollardan geliyorsunuz. Veremezsek bize ayıp, alamazsanız size ayıp. Bezirgân kalkıyor, ziller çalıyor, göç başlıyor.

- Hüsn-i zan velâyettir. Sû-i zan cinayettir. (Mehmet Şen'den naklen, Esnaf Matbaası - Sivas)

- Kardeşlerim, adam olmadık. Adam olmak ne zor imiş meğer. (SARIOĞLU, 4)

- Kardeşlerim, Allah'ın yarattığı kula hizmet etmek lâzımdır. (SARIOĞLU, s. 8)

- Yapan Allah, yaptırın Allah.

- Ne incit ne de incin. İncinmemek kolay da incitmemek zor. (KIZILTOPRAK, s. 9)

- Her türlü musibet ve belâlar, kişinin tekâmül sebeplerindedir. (ÇOKYAŞAR, s. 161)

İKİNCİ BÖLÜM

A. DÎVÂN-I HULÛSÎ-İ DÂRENDEVÎ'DE İSMAİL HAKKI TOPRAK EFENDİ

Nakşibendiyye tarikatı şeyhlerinden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (K.S.), (H. 1333 / M. 1914) yılında Malatya'nın Darende ilçesinde doğdu. Nesep olarak hem baba hem anne tarafından Hz. Muhammed (S.A.V.)'e ulaşır. 36. kuşaktan Hz. Peygamber'in ve 12. kuşaktan da Somuncu Baba

nâmiyla meşhûr Şeyh Hamîd-i Velî hazretlerinin torunudur. 14 Haziran 1990 tarihinde vefat eden Osman Hulûsi Efendinin mezarı Darende'deki Şeyh Hamîd-i Velî Camii'nin avlusundadır. (KALKIŞIM vd., s. IX)

İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin sohbetlerinde bulunan ihvanlarından birinin naklettiğine göre Darende'de Hatib Hasan Efendi, Hacı Bayram Velî'nin şeyhi Hamîd-i Velî (Somuncu Baba)'nin kabri olarak bilinen mahalde Hakk'a niyazda bulunur. O gece rüyasında kendisine mürşidin ilkbaharda Darende'ye geleceği müjdesi verilir. (ERAYDIN, s. 147)

Osman Hulûsi Efendi, babası Hasan Feyzi Efendiye yazdığı bir mektubunda bu konuyla alâkalı olarak şu bilgileri vermektedir : Darende'ye teşrif eden İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi, " Biz, Hatîb Efendi için memuren geldik." diye Hasan Feyzi Efendiyi taltîf etmiştir. Mânen evlâdı iken kardeşliğe kabul ettikleri gibi " Hatîb Efendi, İhvân-ı kirâm arasında eshâb-ı güzînin güzîdelerinden Cenâb-ı Ömer (R.A.)'e benzer." diye de tebşîr buyurmuşlardır. (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 173)

Hatîb Efendinin bu ziyaretle birlikte İhramcızâde İsmail Hakkı Efendiye intisap ettiği Osman Hulûsi Efendinin şu manzumesinden anlaşılmaktadır :

Pîrsin İslâm'da yetmiş yıl sürüp ömr-i azîz

Dâmenin tuttun Garîbu'llâh'a ettin imtisâl

Sen Garîbu'llâh Hakkı'nın gözünün nûrusun

Kim o göz nûruna hürmet eylemez bulmaz visâl (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 174)

Osman Hulûsi Efendi, bu ziyaretler vesilesiyle henüz beş yaşlarında iken babasının da mürşidi olan İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi ile tanışmıştır. İsmail Hakkı Efendi, Darende'ye teşriflerinde küçük Hulûsi'ye rastlar. "Oğlum Hacı Mustafa Efendinin evini biliyor musun?" diye sorar. "Biliyorum efendim." der. "Bizi oraya götürür müsün?" deyince de "Tabii götürürüm efendim." der ve bahçenin arasından kestirme yoldan götürürken İsmail Hakkı Efendi, "Oğlum nereden gidiyoruz?" diye sorunca " Efendim, sizi yâr yolundan götürüyorum. " diye cevap verir. Bunun üzerine Efendi Hazretleri "Oğlum Hulûsi, bu yâr yolu nedir?" diye sorduklarında, "Yâra giden en kestirme yoldur." diye hikmetli bir cevap verir. (PALAKOĞLU, s. 44.) Bu cevaptan memnun olan İsmail Hakkı Efendi, kendisine para vererek sevindirmek isteyince, Hulûsi " Hayır efendim, ben para değil himmet isterim" der. Yıllar sonra İsmail Hakkı Efendi çeşitli sohbetlerinde, " Kardeşlerim, biz Hulûsi'ye himmeti daha 5 yaşında iken vermiştik. O himmet bu himmet imiş. Himmeti o zaman aldı." beyanında bulunur. (ÖZKES, s. 59, ALTUNTAŞ, s. 119)

Seyyid olmanın verdiği asalet ve necabet yanında sîretâ Muhammedî bir ahlâka sahip olan Osman Hulûsi Efendinin suretâ da Hz. Peygamber'e benzediği, şemail itibariyle Kainatın Efendisi'nden izler taşıdığı, bazı bağlılarına Hz. Peygamber tarafından rüyalarında, " Hulûsimiz bize çok benzer." şeklindeki ifadelerle müjdelenmişti.

Abdestsiz süt vermediği söylenen vâlide-i muhteremleri Fâtıma Hanım ile,

Ey velî nimetim ey cânım baba

Ey bekâ-yı devlet-i şânım baba

Ey gamlı gönlümün gamlı neş'esi

Ey dertli cân u hem dermânım baba

Ey kanlı yaş döken gözümün nûru

Ey mahzûn gönlüme her anım baba

Neş'esi bahârı ömrümün varı

Sürûr-ı sîne-i virânım baba

Hayâlin gözümde yâdın gönlümde

Yer tutdu ey cân da mihmânım baba

Hep sâyende geçti bu âna değin

Azâde hep dem-i devrânım baba

Bir gün yine Mevlâ kavuşturursa

Cân ola vaslına kurbânım baba

diye tavsif ettikleri babaları Hasan Feyzi Efendinin mesut yuvaları, böylesine bir hilkatın sahibine ilk neşe ve ilk manevî terbiyeyi vermiş ve daha çocuk denilecek bir çağda, 1919 - 1920 senelerinde,

Darende'ye teşrif eden İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendinin, " Para mı, yoksa himmet mi istersin?" şeklindeki sorusuna tereddütsüzce, " Himmet isterim." cevabını verebilecek bir kıvam ve olgunluğa erdirmiştir. Aynı seneler Darende'ye gelen İsmail Hakkı Toprak Efendiye, "Sivaslılar bu mevsimde dutu sever." diyerek ikram ettiği dut kuruşu ile mürşidinin gönlünü fethetmiş ve ondan, "Hulûsi bir tutam kuru dutla bizim gönlümüzü almıştır." iltifatına mazhar olmuş ve çocuklukta başlayan tasavvufî atmosfer, kâmil bir mürşide intisap ile başlayan seyr ü sülûka dönmüştür. (GÜNDÜZ, s. 35)

Bu ilk karşılaşma ve ilk nazar Hulûsi Efendinin şiirlerine de yansımıştır :

Henüz tıfl iken o yâr avlamışdı gönlümü

Kaplamadan başka var kaplamışdı gönlümü (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s.41 / 369)

Cân alıcı gözlerinin aldı beni bir nazarı

Onmayıcı derd ü gama saldı beni bir nazarı

Gamze-i gaddâr okuna şive-i refât okuna

Hoş leb-i güftâr okuna çaldı beni bir nazarı

Dağladı dağlandı gönül zülfüne bağlandı gönül

Ânsızın avlandı gönül buldu beni bir nazarı

Zülfünü boynuma takıp cânımı derdine yakıp

Kirpiğini süzdü bakıp deldi beni bir nazarı

Kâkûl ü ebrûsu ile dîde-i âhûsu ile

Gamze-i câdûsu ile deldi beni bir nazarı

Gönlümü meftûn -sıfat dîdeni ceyhûn-sıfat

Hulûsî Mecnûn-sıfat kıldı beni bir nazarı (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s 330 / 29)

Bu konunun her gündeme gelişinde Hulûsi Efendi, "İşte ne olduysa orada, o anda oldu." diye bahsederdi. Maden-i has Allâh Rasûlü (S.A.V.)'nün evlâdı, kendi cinsinden olanı çekmiştir. Zaten her maden, alaşımı kabul etmediği gibi mıknaş da kendi cinsinden olanını çeker. Burada da aynısı olmuş ve iki insan birbirini buluvermiştir. Bu olaydan sonra Hulûsi Efendi eline kalemini alır ve yukarıda nakletmiş olduğumuz beyitleri yazar. Anlatılanlara ve kendisinin de ifadesine göre, orada İsmail Hakkı Efendiye intisab eder. (YANIK)

Hulûsi Efendi daha küçük yaşlarda bile mürşidine hürmet ve hizmet etmiş, böylelikle de onun sevgisini, muhabbetini kazanmıştı. İşte bu muhabbetin ve sevginin bir işareti olarak şu hatıralarını nakledelim :

"Hulûsi Efendi, mürşidine intisab ettikten bir müddet sonra hastalanır. Bunu duyan İsmail Hakkı Toprak Efendi, Hatîb Efendiye gelerek, "Müsaade eder-seniz oğlunuz Hulûsi'yi Sivas'a götürüp, tedavi ettireyim." diyerek, müsaadeyi aldıktan sonra Sivas'a getirmiştir. Hastalığı ile bizzat kendileri ilgilenmiş, hatta, "Oğlum Hulûsi, sen hiç üzülme, gömleğimi satar, seni yine tedavi ettiririm." diyerek ona maddî ve manevî yardımda bulunmuştur. Böylece Hulûsi Efendinin kısa zamanda iyileşmesine vesile olmuşlardır. İşte bu hadise İsmail Hakkı Efendinin, Hulûsi Efendiye çok sevdiğinin ve ona çok değer verdiğinin açık bir örneğidir.

Daha sonra Hulûsi Efendi iyileşip ayağa kalkınca, İhramcızâde'nin Sivas Meydan Camii'nde, imamet vazifesi yaptığı zamanlarda, eski ihvanlardan olan Sırrı Efendi ve Avni Efendi ile beraber, camide halvete girmiştir. Orada günlerce kalarak seyr u sülûkunu tamamlamıştır. İsmail Hakkı Efendi de arada bir yanlarına gidip, onları kontrol etmiştir. (AZDEMİR)

Daha sonraki yıllarda İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi Darende'ye teş-riflerinde üç gün kalacak olsalar, o üç günü de Hulûsi Efendinin evinde geçirirlerdi. Bu misafirlik esnasında Hulûsi Efendi ve Hacı Naciye Hanım üç gün uyumazlar, sabahlara kadar kapılarda beklerlerdi. Hulûsi Efendi, tüm varlığıyla hizmette bulunur ve edeben İsmail Hakkı Efendi'ye pek fazla yaklaşmazdı. Çağırmadıkça bulunduğu odaya girmez ve sormadıkça da cevap vermezdi. Hulûsi Efendi, İsmail Hakkı Efendinin Darende'ye teşriflerinde ve kendinin Sivas'a ziyaretinde, vekalede ve devlethanede devamlı olarak hizmette bulunurdu. Ya mutfakta çalışır veyahut da çay servisi yapardı. İsmail Hakkı Efendi ve misafirlerin olduğu mekâna pek girmez, rahat hizmet edebilmek için çoğu zaman odanın kapısının yakınında otururdu.

Sivas'a ziyarete gittiğinde, cebindeki harçlığı bitinceye kadar orada kalır ve hizmete devam ederdi. Ne zaman ki harçlığı biter, o zaman izin ister ve bir arkadaşından yol parasını borç alarak Darende'ye dönerdi

Sivas'a bir ziyaretinde, marangozluk mesleğini de bildiği için devlethanenin çatısını yapmıştır.

Bir başka ziyaretlerinde de İsmail Hakkı Efendi güzel bir levha getirmiş ve Hulûsi Efendiye dönerek;

"Oğlum Hulûsi, münezzehe işlerin, münezzehe kişilerin elinden olmasını isteriz, şu levhayı aliver de, müsaid bir yere as." diye ricada bulunmuştur. (PALAKOĞLU, s.56-57)

İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi çay içerken, bardağı boşalınca Hulûsi Efendi hemen koşar yanına varır, bardağını alır, mutfağa giderek bardak ve tabağı güzelce yıkadıktan sonra çay doldurup, takdim ederdi. (YANIK)

Bir defasında da İsmail Hakkı Efendinin oğlu Kemal'in bir borcundan dolayı haciz gelmiş, o sırada da Hulûsi Efendi, orada bulunuyormuş. İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi, Hulûsi Efendiye:

"Oğlum Hulûsi, bizim Kemal'in hesabından dolayı bir haciz geldi, çarşıya gidelim de bir miktar borç para bulabilirsek hesabı kapatalım" demiş ve beraberce çarşıya inmişler.

İsmail Hakkı Efendi birkaç dükkana girmiş, fakat olumlu bir cevap alamamış. Daha sonra yolda ilerlerken Hulûsi Efendi :

"Efendim, filan terzi size bir elbise yapmak istiyordu. İsterseniz ben ona gidip durumu anlatayım. Kabûl ederse elbise yerine, parasını alayım mı?" de-yince, İsmail Hakkı Efendi de, "Peki, oğul, bir bak bakalım." şeklinde cevap verir. Bunun üzerine Hulûsi Efendi, bahsettiği yere gider, durumu terziye anlatır ve şöyle der, "Mümkünse elbise yerine, parasını verebilir misiniz?" bunun üzerine de terzi çıkararak 45 lira verir. Ödenecek borç 50 lira olduğu için, Hulûsi Efendi de cebinden 5 lira ilave ederek, İsmail Hakkı Efendiye, "Buyurun efendim." der ve parayı takdim eder. Birlikte gidip, alacaklıya olan borcu öderler. (PALAKOĞLU, s.56)

Yine İsmail Hakkı Toprak Efendi, Ankara'ya teşriflerinde Mecidiye'de bir evde misafir olur. O esnada Hulûsi Efendi de Ankara Gazi Mahallesi'nde Hacı Şaban Efendinin evinde misafir olarak kalmaktadır. Bunu bilen ihvandandan Sırrı Efendi, yanlarına gelir ve İsmail Hakkı Efendinin Ankara'ya geldiğini haber verir. Onları da davet eder. Daha sonra Hulûsi Efendi ve arkadaşları İsmail Hakkı Efendinin bulunduğu eve giderler. İsmail Hakkı Efendi odanın bir köşesinde oturmaktadır. Hulûsi Efendi yanına kadar gayet yavaş bir şekilde varır, elini öper. Bunun üzerine İsmail Hakkı Efendi de ona hitaben; "Oğlum Hulûsi, sizde mi buradasınız ?" der. Daha sonra Hulûsi Efendi, sessizce büyük salondan geri geri mutfağa kadar gider ve kapının önüne oturur. İsmail Hakkı Efendi: "Oğlum Hulûsi, gelinimiz nasıllar ?" diye sorunca, cevap vermez, ikinci soruşunda da sessiz kalır. Üçüncü defa sorduklarında, "İyiler efendim, ellerinizden öperler." diye cevap verir.

İşte bu şekilde, hizmetle geçen uzun yıllar sonrasında seyr ü sülûkunu tamamlamış ve İhramcızâde İsmail Hakkı Efendinin övgü ve sevgilerine mazhar olmuştur.

İsmail Hakkı Efendi ve Osman Hulûsi Efendi ile birkaç hatıra ise şöyledir :

İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi sık sık;

"Bize, dünyâyı ukbâyı muhakkak,

Ebu'l-Kâsım kapısından verir Hak " derlerdi.

"Bize hem dünyayı, hem ahireti Hz. Muhammed (S.A.V.) kapısından gönder" şeklinde dua ederdi. Böylelikle de Ebu'l-Kâsım'ın torunlarından olan Hulûsi Efendinin halifelğine işaret ederdi. O zamanlar, âriflerden çoğu bilirdi ki halifelik Hulûsi Efendi'de kalacaktı. Ayrıca İhramcızâde, Hulûsi Efendiden bahsederken, " Bu bizim gözümüzün nuru Hulûsi oğlumuz." şeklinde hitab eder ve değer verirdi. (PALAKOĞLU, s.)

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, mürşidi İhramcızâde'ye o kadar hürmet gösterirdi ki, İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin bir defa kendi bahçelerinde sohbet esnasında yaslanmış oldukları servi ağacının kuruması üzerine kökten kesmemiş, bir metre kadar olan kuru kısmını o güzel demlerin bir hatırası olarak muhafaza etmiştir. (BEYHAN)

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendinin, İsmail Hakkı Efendinin bir Darende ziyaretinde uğrayıp gölgesinde çay içtiği Gedikağzı (Mengelis) köyündeki Kara Mustafa'nın bahçesinde bulunan dut ağacı hakkındaki bir hatırası şöyledir : İsmail Hakkı Efendiden teberrük olarak kabûl edilen ve gölgesinde çay içilen, sohbet edilen bu ağaç Kara Mustafa'nın yeni ev yapımı sırasında inşaat alanı içerisinde kalma ihtimaline karşılık Hulûsi Efendi; "Oğul, biz pîrimizin yaslandığı servi ağacını kuruyana kadar kesmedik. Siz de halen yaprakları yeşil olan bu dut ağacını kesmeyin, civarında sohbeta devam edin" buyurmuşlardır. O tatlı sohbetlerin bir hatırası olan dut ağacı hâlen meyve vermekte ve gölgesinde çay içilmektedir. (ÇETİN)

H. Ali Beyhan'dan şöyle bir hatıra dinledik: 1950'li yıllarda İsmail Hakkı Efendi yaz mevsiminde Darende'ye teşrif ettiler. Hamîd-i Velî Camii'nde öğle namazını edâ ettikten sonra, Hacı Derviş Mahallesi'nde bulunan ihvanlardan Hacı Hasan Ağa (Akyol)'nın bahçesinde sohbet ettiler. Ben pîr efendiyi rahatsız olduğum için camide ziyaret edemediğimden, rahatsızlığıma rağmen o mübarek zatı görebilmek, huzurunda oturabilmek için yollara düştüm. Tohma kenarındaki geniş bahçede büyük bir sohbet meclisi kurulmuş idi. Ben de sessizce sohbeta iştirak ederek, İsmail Hakkı Toprak Efendinin elini öpüp, bir kenara oturdum. İhramcızâdenin ilahi okunmasını istemesine binâen, Hacı Hasan Ağa'nın işaretleriyle ben o anda ezberimde bulunup hatırıma gelen ve çok sevdiğim büyüğümüz Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendinin şu ilahisi okudum:

Kurtarmağa çâre yok imiş cânım elinden

Bildim ki fedâyım sana kurbânım elinden

Mecnûnun olup vâdi-i hicrânına düştüm

Kim dâd ede feryâdîma cânânım elinden

Bî-çâre garîb haste-i firkat-zedenim kim

Vaslın sara bu yâremi dermânım elinden

Çek hançer-i ebrûn ile yar sînemi zîrâ

Ben câna yetem döküle ger kanım elinden

Sen başıma gel peyk-i ecel gelmeden önce

Al cânımı kurtar beni sultânım elinden

Kabrim taşına yaz ki Hulûsî-i garîbim (şehîdim)

Âbâd ola bu lutf ile virânım elinden (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 256 / 24)

Bu ilahiyi göz yaşıyla dinleyen İsmail Hakkı hazretleri bana dönerek, "Hulûsi Efendi oğlumuz ne güzel yazmış, kardeş sende ne güzel söyledin, bu ilahiyi tekrar oku." buyurdular. Emirlerine binaen üç kez okuduktan sonra namaza kalkıldı. İkinci namazını edâ ettikten sonra elini omuzuma koyarak, "Kardeş, âşık mısın, mâşuk musun, dertli misin, bu ilahiyi bize bir daha oku." buyurmaları üzerine tekrar okudum. Çok memnun oldular ve Helvacı Ali Ağabeye dönerek; "Hulûsi Efendi oğlumuzun ilahisini çok güzel okuyan bu kardeşimizi Sivas'a da getirin." buyurdular. (BEYHAN)

İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi 1960'lı yıllarda Darende'ye teşrif etmişlerdi. Bunu öğrenen Hacı Naciye Hanım itina ile hazırlık yapıp İhramcızâde'nin öğle yemeği için eve teşriflerini beklerler. Öğle namazı kılındıktan sonra İsmail Hakkı Efendi, Hulûsi Efendiye, "Hulûsi bizi bu defa böyle kabûl et." diyerek yemeğe kalamayacaklarını, hemen yola gideceklerini söylerler. Mürşidinin bu sözü karşısında bir şey söyleyemeyen Hulûsi Efendi onları uğurlayarak eve dönse de kalben mahzun olurlar. Eve döndüklerinde Hacı Naciye Hanımın sofrayı hazırlamış hürmetle ve iştiyakla misafirleri beklediğini görünce, o anda yanında bulunan Telinli Hanifi Emmi'yi pîr efendimiz ve yanındaki yol arkadaşlarına göndererek "Hacı Naciye Hanım âh u zâr ediyor, sofrayı hazırlamış efendimizin teşrifini bekliyorlar." demesini söyler. Hanifi Emmi yetişip pîr efendimizin yanındaki yol arkadaşlarına söyleyince onlardan bir zat durumu arz eder bunun üzerine İsmail Hakkı Efendi, " Kardeşim, Hacı Naciye Hanım sofrayı

hazırlamışsa bekletmeyelim. Hemen dönelim " diyerek yoldan dönüp Hulûsi Efendinin evine teşrif ederler. Ve böylece Hulûsi Efendi ve muhterem refikaları muhabbetle dilşâd olurlar. (TEKTAŞ, s.11)

Çeşitli sohbetlerde, İsmail Hakkı Efendinin bulunduğu cemaatte herkesten uzun görüldüğü, oturduğu zaman ve hatta namazda saf halindeyken dahi başının cemaatin arka kısmından görüldüğü anlatılırdı. İsmail Hakkı Efendinin Darende'ye teşriflerinde ben de bunu merak ederek Hamîd-i Velî Camii'ne öğle namazına gittim. O gün aynı vakitte Hulûsi Efendi öğle yemeği için evde hazırlık yaptırıyordu. Ancak İhramcızâde camiye girmeden namazdan çıkar çıkmaz yemeği beklemeden gideceklerini söylemişlerdi. Bu durumu namaz çıkışında erken davranıp benim eve bildirmemi Hulûsi Efendi bana tembih etti. Daha camiye girmeden geri dönerek, evlerine koşup, "Hacı Naciye Hanım" ve Muhyiddin Tütüncü'nün eşi "Sultan Hanım"a durumu ilettim. Onlar ise, "Biz muhabbetle yemeği yapıyoruz, inşaallah pîr efendimiz teşrif ederler" dediler. Ben camiye dönüp hanımların hazırlığının tamam olduğunu Hulûsi Efendiye anlattım. Ezan okundu, cemaat namaza durdu. Namaz esnasında ben arka safa durdum ve yukarda söylediğim gibi hakikaten şahid oldum ki, kendileri orta boylu ve pîr-i fânî oldukları halde başlarının bütün cemaatten yukarıda bulunduğunu gördüm. Bu hâlin büyüklere mahsus olduğunu anladım. Namaz kılındıktan sonra mahalle yolundan çarşı istikametine yanındaki cemaatle giden İsmail Hakkı Toprak, Hulûsi Efendinin bahçesi hizasına gelince, "Kardeşlerim, burada büyük evliyâlardan Taceddîn-i Velî hazretleri medfundur. O mübarek zatı ziyaret etmeden geçemeyeceğiz." buyurarak aniden bahçeye girdi. Bütün cemaat de peşinden devam etti. Taceddîn Velî hazretleri ziyaret edildikten sonra, hanımların da gönlünden geçtiği gibi ve arzuları doğrultusunda o zamanlar kerpiç bina olan Hulusi Efendinin evine teşrif edilerek yemek yendi ve sohbet edildi. (BEYHAN)

Osman Hulûsi Efendi, esas kemâlini, mürşidi İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak hazretlerinde tamamlamıştır. Bu kemâl öyle bir noktaya ulaşmış ki, her ikisi de 1967'de hacda buldukları sırada, İsmail Hakkı Toprak kendisine : " Üzerinize büyük bir vazife intikal ediyor. İhvana sahip çıkın. Hizmet edersiniz." demek sûretiyle tasavvufî hilâfet noktasına kadar ulaşmıştır. (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. XI)

Bu konuyla alâkalı diğer bir rivayet de şöyledir: İsmail Hakkı Toprak son haccında Şaban Aydın ve Gemerekli Abdüssamed'in yanında, " Oğlum Hulûsi senin ecdâdın bizim ser-tâcımızdır. Bundan sonra ihvâna sen hizmet edeceksin." buyurmuşlardır. (ALTUNTAŞ, s. 39)

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak (K.S.)'ın âlem-i bekâya göçtüğü 2 Ağustos 1969 tarihinde Hulûsi Efendiyi ziyaret eden aynı mahallede oturan H. Ali Beyhan şu hatırayı naklediyor:

"Benim bir şeyden haberim yok, her zamanki gibi Hulûsi Efendiyi ziyaret ediyordum. Yalnız bu defa kendilerini çok mahzun gördüm. Her hâlden bir acıya giriftâr olduğu belliydi. Bana hitaben, 'Oğul

bizim Şu ilahimizi biliyor musun? Bir okusana dediler.' Ben de emir telakki ederek okumaya baŐladım:"

"Bir âŐina aradım ki yâr olam yâr edem

Bir dem anınla âh u zâr olam zâr edem

Bildim ki bu fâni evinde karâr yok

Ol âşinâ-yı mûnis-i cânı bî-karâr edem

Bir kâra meyl baŐlamadı gönül karâr edip

Bilmem bu gönülle neyleyip ne ihtiyâr edem

Sermâye-i ömr ü nakdi gitti fenâyâ hep

Nice feryâdı kılmayam ya nice zâr edem

Ey yâr âsitânına yüz koyup Şol ümîd ile

Ya kangı âsitâna gidem yüzüm hâksâr edem

Mihrin talebinde cânâ kıymadım

Şimdi ne deyip yolunda ne nisâr edem

Lutf ile bakıp da aczime i'tibâr etmeyesin

Sana yarar amelim yok ki zerrece i'tibâr edem

Sensiz cihân u cânı yok hayâl edem

Olsam seninle her hayâli yok hayâl edem

Olmaz visâl ümîd edende ümîd-i cân

Cân vermeyende ne ümîd-i visâl edem

Âciz Hulûsî'yim yüzü karayım sana kulum

Bir başka bâb hâşa ki üstüvâr edem (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 229 / 45)

İlahi okunurken Aşağılupınarlı biri içeriye girdi. İlahinin hemen bitiminde Hulûsi Efendiye, "Efendim, Sivas'tan tel gelmiş, Sivaslı pîrimiz İsmail Hakkı Toprak (K.S.) hazretleri, âlem-i bekâya irtihal etmiş." dedi. Bunun üzerine, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi; "Kardeş, şu okunan ilahi onun içindir, biz de onun için okuttuk." buyurdular. (BEYHAN)

Osman Hulûsi Efendinin tasavvufî hilâfetini gösteren icâzetnâme olmakla birlikte, İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak'ın torunu Necati Toprak ve Hacı Hasan Akyol'un yazmış oldukları mektuplardaki şu ifadeler onun vekil olduğunun delilleridir :

"Kalblerimiz beraberdir. Eğer bir efendiye, Hazret'ten sonra biat etmek gerekirse büyüğümüz sizsiniz." (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. XI)

"Edep, şeref, ilim, irfân, vefâ ve kemâlâtta zamanın kâmilisin. Bu bî-çâre nâ-tüvâneye lutfedin. İhsân sizin âdetinizdir. Erbâb-ı ihsân olduğunuza ilelebet itikat ettim." (Hacı Hasan Akyol'un Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendiye yazdığı 10 Muharrem 1399 / M. 1978 tarihli mektubu, ALTUNTAŞ, s. 39)

İsmail Hakkı Efendi, Hulûsi Efendinin şiiirlerini beğendiği gibi sohbetlerinde de okutmuştur. Hulûsi Efendi, şiiirlerini mürşidinin tavsiyesiyle daha sonra bir divanda toplamıştır. (KALKIŞIM vd., s. IX) Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî'nin tedvininde şüphesiz mürşidin bu teşviki etkili olmuştur. Hulûsi Efendi, mürşidinin teşvik ve manevî yardımını şiiirlerinde şöyle dile getirmektedir :

Hulûsî cezbe-i aşk ile yazdın sen bu güftârı

Şu dem kim bilmez idin nice elfâz nice imlâdır (59 / 27. 13)

Bu sözleri Hulûsî yazmak muhâl olurdu

Dâd olmasaydı tâ ki ol serv-kad semenden (248 / 13. 7)

Yazdılar âşık u ma'şûku Hulûsî'ye dahi

Dediler sâye-i Hakkî'de edîb-i ezeli (326 / 20. 5)

Ehl-i irfân içre nâ-makbûl ise bu sözlerim

N'eyleyim sultânıma bu kıl ü kâlim hoş gelir (83-85 / 62. 5)

Osman Hulûsi Efendi, aynı zamanda birçok edebî eser bırakmış bir mutasavvıftır. Onun eserlerinden özellikle, Dîvân'ı ile Mektûbât'ı dikkatlice incelendiği zaman İhramcızâde İsmail Efendi için birinci derecede kaynaklar olduğu görülür.

Son dönem dinî - tasavvufî Türk edebiyatının en güzel örneklerini ihtiva eden Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî'deki şiirlerin bir çoğu tabii olarak İhramcızâde İsmail Efendi ile alâkalıdır. Dîvâna bu bakımdan Hakkî-nâme demek de mümkündür. Söz konusu şiirlerinde Osman Hulûsi Efendi, bir taraftan mürşidine muhabbet ve teslimiyetini dile getirirken diğer taraftan da ihvanına mensup oldukları yolun adap ve erkânını da telkin eder.

Hulûsî Efendi, şiirlerinde mürşidine bazen yâr der, vuslat arzusunu dile getirir. Bazen bir bülbül olur, gülüne karşı gece gündüz zâr eder, inler. Bazen bir pervâne gibi o ilâhî aşk şem'inin ateşinde can vermek ister. Bir âşık olarak muradı; bir nazarına mazhar olmak, o nazar karşılığında yolunda can vermek ve ayakları altında toprak olmaktır.

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî'deki İsmail Hakkı Toprak Efendi ile alâkalı şiir ve beyitlerin bir kısmı şöyledir
* :

1

Cân mürgünün ezkârı dîdâr-ı Karîbu'llâh

Her demdeki efkârı dîdâr-ı Karîbu'llâh

Almış ezeli varın kılmış ana ikrârın

Görmüş gül-i ruhsârın dîdâr-ı Karîbu'llâh

Akvâl-ı şerîat hep ef'âl-i tarîkat hep

Ahvâl-i hakîkat hep esrâr-ı Karîbu'llâh

Ol ârif-i dânyâyı bul menzil-i a'lâyı

Tutmuş iki dünyâyı hoş şân-ı Karîbu'llâh

Âmâ neyi görmüşdür ednâ neyi bilmişdir

Dânâ anı bulmuşdur erkân-ı Karîbu'llâh

Esrâr-ı kemâhîdir etvâr-ı mübâhîdir

Dîvân-ı îlâhîdir dîvân-ı Karîbu'llâh

Göz merdümü hâlinde ârzû-yı cemâlinde

Her lahza hayâlinde dîdâr-ı Karîbu'llâh

Yâr-ı ezeli oldur yârın güzeli oldur

Envâr-ı tecellî oldur dîdâr-ı Karîbu'llâh

Allah'a emânet ol her kârı kerâmet ol

Hep varı selâmet ol ol yâr-ı Karîbu'llâh

Âsâr-ı muhabbetdir esrâr-ı muhabbetdir

Envâr-ı muhabbetdir dîdâr-ı Karîbu'llâh

Bu bende Hulûsî'nin efgende Hulûsî'nin

Dil-bende Hulûsî'nin dîdârı Karîbu'llâh (301 - 302 / 50)

2

Melâhat mülkünün şeh-i hûbânı

Mürüvvet kânısın cânım efendim

Âfitâb-ı hüsnün tutdu cihânı

Mürüvvet kânısın cânım efendim

Garîb bir bendenim hâk-i râhında

Devr etsin her demim hoş penâhında

Sâye-i lutfunda izz ü câhında

Mürüvvet kânısın cânım efendim

Anladım sultânım işâretinden

Va'd ü vaîd ile beşâretinden

Kat'-ı ümîd etmem inâyetinden

Mürüvvet kânısın cânım efendim

Bahâr-ı ömrümün neş'eli çağı

Dîdemin kan yaşı sînemin dağı

Gülistân-ı hüsnün cânımın bağı

Mürüvvet kânısın cânım efendim

Hulûsî nâgehân ol şehenşâhın

Erip dergâhına bu âh u vâhın

Bendesi desinler Karîbu'llâh'ın

Mürüvvet kânısın cânım efendim (234 / 52)

3

Ey kible-i ervâh tecellâ nazarındır

Ey dîde-i eşbâh mücellâ nazarındır

Her demde lebin çeşmesi bin Hızr eder ihyâ

Dilber lebi enfâs- ı Mesîhâ nazarındır

Kim dâmenini tutmadı esrârını bilmez

Tâliblerine sırr-ı "ev ednâ"* nazarındır

Zülfün tutana vaslın için "habl-ı metîn"** dir

Âşıklarına Sidre vü Tûbâ nazarındır

Ey pîr-i mugân doldu deminden dem-i âlem

Her teşne dile sâkî-i sahbâ nazarındır

Kim koymadı cân râhına maksûduna yetmez

Sâliklere mi'râc-ı muallâ nazarındır

Aşk ile enîs oldu Hulûsî-i fakîrin

Yok matlabı illâ ki temennâ nazarındır (57 / 24)

4

Ey Karîbu'llâh yoluna kim cân eyler fedâ

Âkıbet mazhar düşüp esrâra oldu âşinâ

Ey ne hikmetdir ki ol mahmûr füsûnkâr gözlerin

Kanda baksa cân alır aldığına vermez bahâ

Devletin bâbında beklerler visâlin isteyü

Hîç biri yok olmadan bulmaz visâl görmez likâ

Kim ki la'linden senin içmezse bir katre şarâb

Hızr'a yoldaş olsa da bulmaz yine âb-ı bekâ

Ey ne mihrâbdır kaşın mihrâbı ana müdâm

Baş eğip tâat için her yan sücûd eyler ana

Gamze tîgıyla Hulûsî hastanın al cânını

Bir murâda ere kim ola sana cânı fedâ (9 / 8)

5

Dil Ka'be'sini ey dost diller tavâf ederken

Nâgâh ol gamzelerin cânı şikâra çıkmış

Dost kanda deyü gözler her dem nigâh ederken
Cânlar meğer seninle şol bir kenâra çıkmış

Kim hergîz bilmemişler sayd etdiğini anlar
Bezm-i Ezel'de çeşmin meğer bu kâra çıkmış

Hulk u huyunu gören cümle melek demişler
Dil saydına vahdetden bunda karâra çıkmış

Mülk-i ferâgat içre sultân iken vücûdun
Bu âlem-i şuhûdu geşt ü güzâra çıkmış

Diyâr-ı ademde hâk-i pâyin iken Hulûsî
Sen bezirgân-ı Hakk'a cânı pâzâra çıkmış (128 / 1)

6

Yârın cemâli seyridir kâr u varımız
Yokdur cihânın varına i'tibârımız

Eller ne derse desin ne gam bize
Bilir her hâlimizi yâr-ı gârımız

Bu kâr-hâne-i âlemde nemiz var
Hevâ-yı yâr ile döner rûzgârımız

Mahv olunca dilden gubâr-ı mâsivâ
Anda zuhûr eder her demde hüsn-i yârimiz

Hulûsî hâk olur bir gün cism-i nâtûvân
Çıkar semâ-yı evc-i izzete gubârımız (123 / 34)

7

Ben bir kuş olsam uçsam varsam yârın kûyuna
Kanatlarım üzülse düşüp o ilde kalsam

Yüz sürerek toprağa eşiğine baş koyup
Dost kapıdan çıkınca yüzüm ayağa salsam

Sorsa yârim hâlimi silip eşk-i âlimi
Kendi özüm unutup ana hayrete dalsam

Âşıkım dese o dem sâdıkım dese o dem
Ayağının altına yüz urup toprak olsam

Dese Hulûsî ki yâr sen bana ben sana yâr
Varım olup târumâr ben dahi kurbân olsam (212 / 20)

8

Ey efendim böyle sûzân içre kalam mı aceb
Rûz u şeb hasretle nâlân içre kalam mı aceb

Bir daha müyesser ola mı visâlin cânıma
Yoksa böyle nâr-ı hicrân içre kalam mı aceb

Senden özge dest-gîrim yok ki tutsun destimi
Vâh kim bu câh-ı zindân içre kalam mı aceb

Senden olmazsa meded bu menzile ermek muhâl
Zâr u ser-gerdân bu vîrân içre kalam mı aceb

Mücrimim bu cürmümün afvın temennâ eylerim
Ey Hulûsî bahr-ı isyân içre kalam mı aceb (21 / 1)

9

Seninle olmak bana cân verir hayât verir
Cândan sarılmak sana gönlüme necât verir

Kalem gibi kaşların katlime fermân yazar
Tebessümlü nigâhın afvıma berât verir

Mahmûr elâ gözlerin duygulandırır beni
Bilmem ne yapsam ana lutfunu kat kat verir

Teşrîfinle sevgilim ihyâ buyurdun beni
Demek ki vaslın hayât firkatın memât verir

Ayağına kapandım kölen Hulûsî dedim

Ben Sivas'ı istedim o bana Tokat verir (98 / 81)

10

Bir bâde içdim sâkî elinden

Yandım tutuşdum sâkî elinden

Derdimi izhâr etmek ne mümkün

Zâra kavuşdum sâkî elinden

Aklımı verdi yağmaya hüsnün

Sahrâya düşdüm sâkî elinden

Yârın firâkı aldı karârım

İmdâda koşdum sâkî elinden

Gördüm Hulûsî bir hâksârım

Cevre duruşdum sâkî elinden (244 / 7)

11

Kıl mürüvvetli efendim bende-i bî-çârenim

Tîg-i müjgânın dokunmuş bî-devâ bîmârenim

Lutf edip eyle devâlar derdlerime ey tabîb
Gözleri kan ağlayıp giryân olan âvârenim

Ey keremler bahş eden kân-ı vefâdârım benim
Ben senin bülbül-veş âşüfte-i gülzârınım

Cümle varım sensin ey şâhım güzeller serveri
Kapınızda dembedem Kitmîr'iniz âzârenim

Bâb-ı lutfundan temennâsı Hulûsî'nin rızâ
Kapınız sâillerinden tâlib-i dîdârenim (217 / 26)

12

Bu tende cân u varım Hazret-i Hakkî ve ihvânım
İki cihânda kılma beni anlardan cüdâ yâ Rab

Alıp himmet bulup feyz-i nazar anın kemâlinden
Anınla eyle sırr-ı hafîne âşinâ yâ Rab

Beni derdi ile anın demâdem derdmend eyle
Meşâmıma getirsin bûyunu bâd-ı sabâ yâ Rab (22 / 2. 12, 13, 14)

13

Bir gün yine ol vâkîf-ı esrâr-ı Hudâ'dan
Sordum ne ile olmalı yâ yâr-ı muhabbet

Etdi ki yanıp cân vere pervâneler âsâ
Ammâ yine ızmâr ola esrâr-ı muhabbet

Ümmîd-i vefâ eyleme bu dehr-i fenâdan
Beyhûde yere eyleme ifnâ-yı muhabbet (29 - 30 / 6. 2, 3, 5)

14

Seni sevmek imiş âlemde her zevk u safâ ancak
Senin derdine düş olmak imiş derde devâ ancak

Niyâzım âsitânın hâkinin kurbânı olmaklık
Ümîdvârım ki redd olmaz kapında bir recâ ancak

İki âlemde andan özge devlet istemem bi'llâh
Diyessin kim Hulûsî kapımızda bir gedâ ancak (139-140 / 4. 1, 4,5)

15

Hâk-i pâyına yüz sürelden pîrin dostlar sürelden pîrin
Doldu dil ü câna safâsı aşkın dostlar safâsı aşkın

Penâh edeliden dostun eşiğin dostlar dostun eşiğin
Ulaşdı derdime devâsı aşkın dostlar devâsı aşkın

Karîbu'llâh kapısına yöneldim dostlar kapısına yöneldim

Göründü gözüme likâsı aşkın dostlar likâsı aşkın (165 /25. 5,6, 7)

16

Karîbu'llâh Hakkî'nın kapısına yüzün tut kim

Bu derd-i bi-devâna andan ahsen bir hakîm olmaz

Elin tutanlar oldular "Yedu'llâh"* sırrına mazhar

Anın tuttuğu yol gibi "sırâtü'l- müstakîm"*** olmaz (109 / 11. 4, 5)

17

Mest ü ser-gerdânlığım sanma şarâb-ı gayr ile

Nergis-i mest gözlerin kıldı beni mest-i harâb

Ey Hulûsî ol melâhat mülkünün mahbûbuna

Bağlanan görmez yarın haşr u neşr ü Yevmü'l-Hesâb (23 / 3. 5, 6)

18

O şâh-ı Nakşbend'in bendesiyiz bâb-ı lutfunda

Sırât-ı müstakîme muttasıl dergâhımız vardır

Reh-i aşkındayız gerçi anın âvâre bir sâlik

Cenâb-ı Pîr-i rûşen-dil Karîbu'llâh'ımız vardır (93 / 75. 3, 5)

19

Garîbu'llâha dil bağlandı cânım aşkına yandı

Ola yârim behişt-i âliyâtı istemezdim ben

Anın bir iltifatı Cennet ü hûrî vü gılmanı

N'idem bi'llâhi gayrı kâinâtı istemezdim ben (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 77)

20

Medîne şehrinin hâk ü toprağı

Ravza-i Habîb'in gül ü yaprağı

Hakîkat şehrinde kurmuş otağı

Seyyidim sultânım Karîbu'llâh'ım

Mürşidim mu'înim refî'u'llâhım (420 / 171)

21

Senin hüsnüne hayrân olmadık kim var şu âlemde

Cemâlin görmeğe hep kâfir u mü'min müheyyâdır (59 / 27. 2)

22

Senin sevdâna yanmak gayrı sevdâdan usanmaktır

Seni sevdim demek hâline rengine boyanmaktır (75 / 47. 1)

23

Ey Hakkı'nın bendesi söyle anın dilinden

Âşıkları o dostun hep efgâna gelmişler (79-80 / 55. 12)

24

Okuyan ilmi Hakkî mektebinden

Olup ârif fenâ fi'llâhı söylerler (81 / 57. 3)

25

Sen yürü dildâr yoluna sür Hulûsî yüzünü

Hîç onulmaz derdlerin ol yârîde dermânı var (95-96 / 78. 7)

26

Ey Hulûsî o mehin hubbu tutup cânda karâr

Korkarım Mahşer'e dek hâk-i mezârım uyumaz (104 / 4. 7)

27

Mene dermân edecek yâr Karîbu'llâh'dır

Yoksa Lokmân Hekîm'e dahi muhtâc degiliz (105 / 5. 4)

28

Karîbu'llâh Hakkî'nın ayağı tozunu sürme

Kim edindiyse çeşmine o göz hakka'l-yakîn olmuş (130 /4. 9)

29

Hak-i kadem-i pîrim imiş derdime dermân

Gayrı kapıdan derd-i dile sıhhat arardım (210 / 18. 5)

30

Hulûsî gayrı yârı eylemem yâd

Karîbu'llâh olursa var-ı gönlüm (237 / 55. 4)

31

Varımız ol ârımız ol cân u cânânımız ol

Kamu evlâdına de Hakkı Baba'dan bu gece (268-269 / 5. 6)

32

Yol açılsa yâr iline gitsem de görsem yârımı

Yüzün yüzün yâr yoluna gitsem de görsem yârımı (333 / 33. 1)

33

Ey şâh Karîbu'llâh lutf u cûdun

Âlemlere lutf u atâ vücûdun (10 / 185)

34

Sen müşg-i zülfün bendesi gayrın rehâsısın

Sen Karîbu'llâh- ı Hakkî'nin garîb-i bî-nevâsısın (12 / 196)

35

İstedim toprak olup yâr eşîği üzre duram

Dost ayağını basa yüzüme yüz lutfâ erem (24 / 269)

36

Yâ Rab sevdiğimle beraber eyle

Gönlümü cânımı her bir ânımı (44 / 386)

37

Ben her neyi buldumsa senin kapından buldum

Bana her ne olduysa senden oldu (45 / 391)

38

O gül yanak o mül dudak o tatlı dilli şeker söz

O kalem kaş o inci diş o hançer kirpikli elâ göz (53 / 440)

39

Sâye-i devlet-i dildârda dün

Okuduk biz de biraz ilm-i ledün (55 / 454)

40

Lutf idüp Mevlâ kazsalar kabrim

Kûy-ı dildârın bir kenarına (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 205)

41

Osman'ın gönlünü etti âgâh

Nâgehân bir nazar-ı ehlu'llâh (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 206)

42

Hak dostları bu âlemde garîb gibi konar göçer (61 / 12)

B. MEKTUBÂT- I HULÛSÎ-İ DÂRENDEVÎ'DE İSMAİL HAKKI TOPRAK EFENDİ

Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.) insanları İslâm'a davet etmek üzere, çeşitli coğrafyalara mektuplar göndermişti. Böylece, tebliğde mektupların önemli bir görev ifâ ettiği, daha ilk asırlarda görülmektedir. Bu hususun önemi, her asırda kabul edilmiş, Hz. Peygamber'in varisleri olan İslâm uleması da, herhangi bir konudaki irşatlarını, nasihatlarını, uzak yakın demeden mektup (risale) lar vasıtasıyla ulaştırmışlardır. Bu kâbil risalelerin derlenmesiyle de çok önemli eserler ortaya çıkmıştır. Fıkıh, tasavvuf ve edebiyat alanlarında belli şahıs ve ekollerin mektuplarından meydana getirilmiş eserlerin, günümüz insanının irşadında, terbiye ve islahındaki faydaları inkâr edilemez.

Bu kâbil mektuplardan meydana getirilmiş eserlerin günümüzdeki numunelerinden biri de Osman Hulûsi Efendinin Mektûbâtı'dır. (AKKUŞ, s. V) Söz konusu eser bahsedilen değerleri taşımasının yanı sıra, Osman Hulûsi Efendinin mürşidi İsmail Hakkı Efendiye yazdığı mektupları da ihtiva etmesi bakımından oldukça önemlidir. Mektûbât, bu yönüyle de İsmail Hakkı Efendi hakkında bir kaynak eser mahiyetindedir.

Osman Hulûsi Efendinin mürşidi İsmail Hakkı Efendiye yazdığı mektupları şunlardır :

1

Sâdık-ı Gam-küsârımız Vefâlı Yâr-ı Gârımız Efendim,

Meveddet-i kadîmenize hâşâ ki bu dehr-i dûnun inkılâbı hâil ve karşılıklı âyine gibi yekdiğerinin hestnümâsı birbirinden ve mütekâbil gönüllerimizden muhabbet-i ezeli zâil olsun hâkin gubârı, âsumâna ser çekse de, yine hâk-i pâyi âlemedir. Tînetimiz toprağı ezelden beri büyüklerimizin pâ-yı pâklerinin hâk-i pâymâlidir. O günden beri sizi de büyüğümüz bilip hakir olan özümüzü ve yüzümüzü hâk-i pâyiniz tanırız. Ve mahrûm-ı iltifatın olmaktan Allah'a sığırız.

Zanneyleme ki kibr u nahvet bu tab'ımı inhirâf kıldı

Hâşâ ki bî-vefâ bu gurbet ol hubb-i kadîmi ihtilâf kıldı

Bâkî, sudûr eden aczimin afvını diler fazilet-âşiyânı gönlünüze dehâletle ellerinizden öperim efendim.
(Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 17)

2

Fazilet-meâb Efendim,

Nazar-ı âtıfat-ı fâzılânenizi mûcib-i mefharet bilerek her nefes sıhhat haberinizle ümîd-i visâlinizi vird-i zebân, ez-dil-i cân iken vücûd-ı meymenet-i mesûdunuzun nâ-mizâc olduğu mesmû-ı âcizânem olmakla garka-i bahr-ı ahzân oldum. Her zaman yâd-ı hayâlinizle eyleneir ve arzû-yı visâlinizle şevk u zevkîm dünyalara sığmaz ve her nefesini bin maddî safâ değmez neşve ile hâlen dinlenirim.

Bu yolda teessürüm târif kabul etmez bir neticeye müncer olduğundan ahvâl-i âlinizden bi'l-mürâselede mâlûmat edinmek üzere işbu mektûb-ı âcizânemi tastîre cür'et ederek dest-i âlilerinize vusûl bulması ve takbîl-i yed-i mes'adet fihâmınız şerefiyle müşerref olması aynen bin cân ile maddî ve manevî kusurlarım buna mani olmasına rağmen şuna ümîd-vârım ki büyükler mürüvvet ıssıdır. Daima küçüklerin şeh-bâl-ı şefkatlerinin sâyelerinden dûr tutmazlar.

İnşallâh cevap olarak sıhhat haberiniz ile dil-şâd u âbâd ve ber-murâd olup memnun ve müteşekkîr olurum ümidiyle mektûbuma nihayet vererek sıhhat ve âfiyetiniz hususunda âcizâne duâlarımla dest-i âlîlerini takbîl ederim efendim. (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 131)

3

Fazilet-meâb Efendim,

Hulûl eden îyd-i udhuyye-i celîlinizi tebrik ve tes'îd ile gönlünce bir vazife addettiğim mukaddes ellerinizden öperim. Firâkınızla diğerk-gûn olan ahvâlîmden haberdar etmek için arz ederim ki yedi aya bâliğ olan müfârakatınızın sînede nice yara açmış ve o yaralara devâ yine hayâlinizin olmuş olduğunda :

Sîne hâhem şerha şerha ez firâk

Tâ be-gûyem şerh-i derd-i iştiyâk7

beyt-i şerîfinin meâli olan gönlünün hâl-i iştiyâkını yine size tevcihen irae eylerim.

Subh u şâm hayâlinden ferâmuş olmayan haliniz gözde tecessüm idüp göz, tecessüm eden hayâlinizle hayrette; gönül o hayâlin zevkiyle kendini vuslatta kıyas ile eğlenir.

Ey gizlice gönlümün enîsi olan hocam,

Gâh hîn-i mufâratımda görüşmeden geldiğime pişman ve gâh pak bî-yâver olan tâliime nazarla giryân ve gâh şevk-i hayâlinizi cân-ı hazînime yâr-ı gâr addederek şâd u handân olurum. Bir lutuf-nâmenizle mahzun gönlümü ele alıp memnuniyet tarîkini ittizâmını beklerken göz gözlemekten bîzâr olup, nâmîd bir hal gözün ve dilin tercümanı olan kalemin zuhûra getirdiği bir sened-i muhabbet olan şu mektubu, taraf-ı âlîlerine yedi aylık bir hicrana mukabil olarak gönderiyorum.

El-murâseletu nısfu'l- muvâsele8 sırrınca bir vuslat-ı hayali temsile kâfi görüp lutfunuzun minnetdâr ve hubbunuzun bî-karar olan gönlüme hüsn-i teveccühât-ı ebedînizi ümîdle hakk-ı âcizânemde hayır duanızı bekler ve tekrar ellerinizden öperim efendim. (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 147)

Osman Hulûsi Efendi, bazı ihvanlara yazdığı mektuplarında mürşidine selamlar da göndermiştir. Mektûbât'ta bulunan söz konusu mektupların ilgili bölümleri şöyledir :

"Cânımı şükrâne verdim ol nigârın vaslına

Düşmedi lâyık diriğâ vaslının şükrânesi

mefhûmunca nâsip olsa o kûyın şeref-i mücâvereti her cân için ne devlet, saadettir. Geçen sene size bu hususta intibâha davet ederek mazhar olacağın saadeti müjdeleyen mektubumu hatırlarsın. (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 28) O kapıdan maddî ve manevî dür ve mehcûr olmamaklığınızı temenni eder ve velî-i nimet-i bî-minnetimizin hâk-i pâ-yı âlilerine yüz ve gözlerimizi sürerek öperim." (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 29)

Bu bir fırsattır ki aziz bir ganimettir. Bir gün ansızın o hümâ-yı evc-i izzetin sâye-i saadetinden ayrı düşersin de nedâmet fâide etmez. Sana onun kadem-i saadetine hâk olmak şerefi bu hârâb âbâd-ı mülke sultân olmaktan daha şerefli ve daha saadetlidir. Ne mutlu o kimselere ki nefes nefes müşâhedesini yârin cemâl-i bâ-kemâlidir. Artık insaf olmaz ki o hüsn ü ânın seyirinde hayrân olan göz ve muhabbetiyle dolan öz, gayrının hayâlinin yâdıyla gam çeküp ve nem döke.

Sâye-i himmetlerinde sâlim ve sıhhatteyiz. Hâk-i pâ-yı âlilerine yüz ve gözlerinizi sürerek takbîl idüp her an lutf u nazar-ı âtîfatlarının muhtâcı olduğumuzu arz et. (Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 57)

Ayrıca Osman Hulûsi Efendinin aşağıdaki şiiri, mürşidine hitaben yazılmış bir manzum mektup mahiyetindedir.

Yazdım seni var bir âsitâna

Bir nâ-tüvândan bir nâ-tüvâna

Ey nâme arz et hâlim okursa

Söyle selâmı ol nev-civâna

Git men garîbden var bir garîbe

Gâh ağla gâh gül var âşıkâne

Et ki garîb ü bî-kes Hulûsî

Bir dost u bir post bir de vîrâne

Kalmış oturmuş dalmış bitirmiş

Ortada yok gayr dostdur hemâna

Söyle varınca anı görünce

Düşsün ince pâ vü pilâna

Bir misli var mı yârın Hulûsî

Seyr eylesen de baksan cihâna (Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, 286 / 26)

C. İSMAİL HAKKI TOPRAK EFENDİ HAKKINDA YAZILANLAR

MAKALELER

1.

İSMAİL HAKKI TOPRAK (K.S.)

Ölmeden önce ölmek, öldükten sonra da yaşamaktır. Dünyadaki hizmetlerini berzah âlemine taşıyarak ölümsüzleşen âbide şahsiyetler, hâlâ aramızda yaşamaktadırlar. Tasarruflar O'nundur, varlıklar ise birer mazhariyettir.

Bir gönül erinin söylediği gibi ;

"Her dü âlemde tasarruf ehlidir rûh-ı velî

Deme kim bu mürdedir bunda nice dermân ola

Rûh şemşîr-i Hudâ'dır ten gılaf olmuş ana

Daha a'lâ kâr ider bir tîg ki uryân ola"

Gerçek velinin ruhunun dünyada da, berzahta da tasarrufu devam etmektedir. Gönül sultanları, aşk ve imanın temsilcileridir. Onlar en üstteki kuvvete değil, en üstteki Kitab'a uzanmışlar ve İlâhî iradeye teslim olmuşlardır. Üzerinde yaşadığımız cennet vatanımızın manevî mimarları onlardır.

Kemal vasfına sahip olmayan insanlar, başkaları için örnek olamazlar. Bu kemal medh ile zemmi, tane ile harmanı, lutf ile kahrı bir bilen ve gören müstağni insanlara hastır. Nitekim Niyazî-i Mısrî de bu hususu teyid babında şöyle buyurmuştur :

"Kahr u lutfu şey'-i vahîd bilmeyen çekdi azab

Ol azabdan kurtulup sultân olan anlar bizi"

Tasavvuf ilminde itibarî olan vücud, Mutlak Vücut'un letâfetten kesâfete, ayniyyetten gayriyyete, tenezzülünden meydana gelmiştir. Kemal, şehâdet âleminde zuhûr eden "İnsan-ı kâmil" in vücuduyla ortaya çıkmıştır." İnsan-ı kâmil "İlâhî isimleri câmi olan "Allah" isminin mazharıdır. Ondan başka hiçbir mevcudun bu mazhariyete kabiliyeti yoktur.

"İnsan-ıKâmil" bi'l-asale Peygamber (S.A.V) efendimizdir. Peygamberler ve onlara tâbî olan mümtaz veliler bi'l- vekale bu mertebenin varisi olmuşlardır. Gerçek veliler, insanları ihtiras sillelerinden solan yüzlerini ve gözlerindeki dönmez acıyı görerek, onları kurtarma derdine düşen mübarek kimselerdir. Onlar kâr zarar hesabı peşinde değildir. İslâmî kalp terbiyesi, Kur'ân-ı Kerîm'i kalp sadası bilirler. Onların görüşü, görünüşü, düşünüşü, davası, mânâsı, hayali, şekli ve ölçüsü Hakk'ın rızasına müteveccihdir.

Veliler kalabalıklardan değil, Allah'tan güç alırlar. Ruhlarını köprü yaparak Hakk'a ulaşan benlikleriyle, cemaatlerini de bu köprüden geçirmesini bilirler. Sâdırlara şîfâ dağıtan kâmil insan merhum İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin, yine sâdırlarda yaşayan güzel hayatından, satırlara dökülmüş fazlaca malûmat bulamadık. Bilinmemeyi ihtiyar etmek, daha çok bilinmektir. Mehmet Akif merhum da :

"Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma

Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir."

demıştır.

İsmail Hakkı Toprak hazretleri (İhramî-zâde) H. 1306 M. 1888 tarihinde Sivas'ta Nalbantbaşı mahallesinde dünyaya teşrif buyurdu.

Anadolu evliyasının asrımız temsilcilerinin mümtazlarından ve vatanımızın manevî mimarlarından olan İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin babası Hüseyin Efendi, annesi Aişe Hatundur.

İlk ve rüştiye tahsilini ikmalden sonra, Şifâiye Medresesi'nde dinî eğitimini tamamlamıştır. İlk memuriyeti Sivas'tadır. Kısa bir müddet sonra Tokat'a tayin oldu. Tokat'ta bulunduğu sıralarda Nakşibendî tarikatı şeyhi Mustafa Hâkî hazretlerinin sohbetlerine devam etti.

İsmail Hakkı Toprak hazretleri Mustafa Hâkî hazretleriyle ilk tanışmasını şöyle anlatıyor :

"Mustafa Hâkî hazretleri ihvânı ile sohbet ederken, fakir içeriye girdim. Hazret: Oğlum! Sen Aişe Hatun'un oğlu musun ? dedi. Evet diye cevap verdim. İşte o anda manevî bir haz hissettim. Gözüm, elim şeyhim oldu; o ben oldu, ben o oldum."

İsmail Hakkı Toprak hazretleri tekrar Sivas'a geldi ve Tuzla'ya memur oldu. O sıralarda Mustafa Hâkî hazretleri bir vazife ile İstanbul'da bulunuyordu. İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin gönlüne düşen ateş, onu bir kış günü şeyhini ziyaret için İstanbul'a çekti.

Hazretin bu yolculuğu son derece meşakkatli geçmiş, Sivas'tan Samsun'a kadar yayan yürümüş, oradan kalabalık yolcusu olan bir vapura binip İstanbul'a gelmiştir.

Sultan Ahmed Camii'nde şeyhi ile buluşan hazret, 15 gün ikametden sonra tekrar Sivas'a döndü. Mustafa Hâkî hazretleri o sıralarda Hakk'ın rahmetine kavuşmuş ve Fatih Camii civarına defnedilmiştir.

Şeyhin vefatından sonra Mustafa Takî hazretlerine intisap etti ve ondan hilafet aldı. İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin sohbetlerinde tespit edilen kayda göre, Mustafa Takî hazretleri, Mustafa Hâkî hazretlerinin oğlu Bahaeddin Efendiye ve bir de Yusuf Efendiye hilafet vermiştir.

İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin sohbetlerinde bulunan ihvanlarından birinin naklettiğine göre Darende'de Hatib Hasan Efendi, Hacı Bayram Velî'nin şeyhi Hamid-i Aksarayî'nin kabri olarak bilinen mahalde Hakk'a niyazda bulunur. O gece rüyasında kendisine mürşidin ilkbaharda Darende'ye geleceği müjdesi verilir.

İsmail Hakkı Toprak hazretleri, Ubeydullâh Ahrar hazretlerinin "Hâcegân tarikatında zamanın gerektirdiği şey ne ise, himmetin ona sarf edilmesi lâzımdır." sözünü bir hayat düsturu olarak kabullenmiş ve hep bu minval üzere yaşamıştır.

Sivas ve civarında onun himmetiyle bitirilmiş 54 eser tespit edilmiştir.

İsmail Hakkı Toprak hazretleri 1969 tarihinde 1 Ağustos Cumartesi günü sabah saat 9.00 sıralarında Hakk'ın rahmetine kavuşmuş, kalabalık bir cemaatin iştirak ettiği cenaze namazını müteakip Ulu Cami avlusuna defnedilmiştir.

Tarikat geleneğinde, her tâlibe ders verilmez, meşrep ve istidat aranır. Müracaat eden kimse, o mürşitten feyz istidadına sahipse, tarikata kabul edilir, mürit olurdu. Büyük velilerin tarikata intisap için, pek çok imtihandan geçtikten sonra mürit olduklarını biliyoruz. Aziz Mahmud Hüdayi hazretlerinin şeyhi Üftâde (K.S.)'ye intisap etmek için sokaklarda ciğer sattığı rivâyet edilmektedir.

İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin damadı Mehmet Beyden nakledilen bir rivâyete göre, bir gün huzurlarında sohbet esnasında, orada hazır bulunanlardan bir kaç: "Efendim, Size gelen herkese, tefrik etmeden ders veriyorsunuz, bunun hikmeti nedir?" diye soruyorlar. O da: "Kardeşlerim, eskiden medrese, tekke gibi ilim irfan yerleri vardı. Câmiler aslî mekânlardır, tali mekânlar kalmadı. Tarikata

girme hevesiyle gelenleri biz boş çeviremeyiz, fakat bizim bir gönül dairemiz vardır ki, bizce malumdur." buyurmuşlardır.

İlhan Şenel Bey'in, İhsan Şenel Bey'den naklettiği ifade edilen bir yazıda, İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin kendilerine intisap için bir zatı sınıdıktan sonra:" Kardeşim ! Bu muhtar mührü değil ki, hemen verelim. Biz de bir şey yok, Allah bize biz de size vereceğiz." buyurduğu kaydedilmiştir.

İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin iki şey üzerinde ısrarla durduğu kaydedilir . Bunlar: "Hatm-ı Hâcegân'ı ve sohbetleri terk etmemektir."

Bir velide zâhir olan harikulâde hâllere "kerâmet" ismi verilir. Evliya kerâmete pek iltifat etmemiştir. Tasavvuf kitaplarında kerâmet izharı "hayz-ı rical" olarak vasıflandırılır. Mucizenin izharının, kerâmetinde ızmarının vacip olduğu belirtilmiştir. Her yerde mutasarrıf Allah Teala'dır; mucizenin, kerâmetin istidracın halıkı Hak Tealâ'dır. Evliyânın en büyük kerâmeti ahlâk-ı hamîde sahibi olmaları, İslâm'ı yaşamaları ve yaşatmalarıdır. Bizlere örnek tarafları bu hüsn-i hâlleridir. Onlar toprak gibidir, kendilerinden hep güzel şeyler zuhur eder.

İsmail Hakkı Toprak hazretleri insanlara hizmet babında izhar buyurduğu tasarruflarının bir hayli çok olduğu zikredilmektedir. Bunlardan bir kaçını arz ediyorum:

Bir zat hazretten ders alıyor ve köyüne dönüyor. Günlerden bir gün arkadaşları onu ısrarla içki sofrasına davet ediyorlar. O zat ziyafette içki kadehini ağzına yaklaştırdığı an, kolu uyuşup kalıyor . Hemen bir vasita ile Sivas'a getiriyorlar. Hazretin huzuruna varır varmaz kol eski haline dönüyor. İsmail Hakkı Toprak hazretleri: "Bizim ihvânımızın uzaklığı yakınlığı yoktur, her an onlarla beraberiz." buyuruyorlar.

Yine bir gün Konya eşrafından biri, beyinde meydana gelen bir arıza sebebiyle konuşma melekesini kaybetmiş olan oğlunu, çaresiz kalıp hazretin huzuruna getirmiş. Durumu Berber Hacı Bekir Efendi İsmail Hakkı Toprak hazretlerine arz ediyor. Hazret mübarek elleriyle tuttuğu çaya okuyup çocuğa içirdikten sonra: "Oğlum, senin adın ne?" diyor. Çocuk: "Ahmet, efendim." deyip konuşmaya başlıyor.

Sivas'ın ileri gelenlerinden bir emekli albay felç olmuş. Ailesi İstanbul'a çocuklarının yanına gitmiş, hastaya bakan hizmetçi de evi terk etmiş. Durumdan hazreti haberdar etmişler. Bir bardak suya okuyup, Hakkı Hafız'a verip hastaya göndermiş. Suyu içen emekli albay ikinci vakti Hakk'ın rahmetine kavuşmuş. İsmail Hakkı Toprak hazretlerini durumdan haberdar etmişler, "Haberim var." buyurmuşlar.

İsmail Hakkı Toprak hazretleri sohbetlerinde mürşidi Mustafa Hâkî hazretlerine olan muhabbetini sık sık tekrarlar, onunla ilk karşılaştığı anı unutamadığını, gönlünü tutuşturan o ateşin aynı tazellekle yanmaya devam ettiğini söyler ve şu ilâhînin okunmasını ister:

"Seni ben severim cândan içerü

Yolum vardır bu erkândan içerü

Beni benden sorma bende değilim

Sûretim boş gezer tenden içerü"

İlâhîyi dinlerken göz yaşlarını tutamazmış.

Hacı Mustafa Hâkî hazretlerinin Şam'da ikamet eden mahdumu Bahaeddin Efendinin kendisine göndermiş olduğu mektubu günlerce kerrat ile okuduktan sonra şu tarz cevabî bir mektup yazdığı belirtiliyor. Bir defterde el yazısıyla yazılmış bu mektubu, okuyabildiğim ölçüde naklediyorum :

"Seni sevmek benim dînim îmânım

İlâhî dîn ü îmândan ayırma."

Öteden beri muhabbetinizle nâlân olan kalb-i giryânımı, nâle vü efgânım hadden efzûn bir hâl ile giryân ettiği sırada kalemi elime aldım.

Sultânım, ne buldum ise senden buldum ve bu âlem-i fenâda ne gibi bir zevke erdimse, mutlaka sizinle erdim.

Muhterem pederiniz Hâkî (K.S.) Efendimiz sultânımızdır. Onun rûhânîyetinin perverde-i bezminden bir an hâlî olamam. Ne çare ki tahtgâh-ı saltanatlarına varamam. Nâdiren varsam bile, kendilerini bulamam. Şâyet görsem kendimi bu âlemden çıkmış ve cânâna vâsıl olmuş bilirim.

İşte bu te'sirin icrâ-yı ahkâmından olmalı ki, sizi hiç unutamam. Aks-i timsâlinizi gözlerimden ve sûret-i hayâlinizi gönlümden çıkaramam. Her nerede bir çeşm-i siyâhın füsunkâr bakışını görsem, yüreğim çarpar ve dîde-i kalbim size bakar. Bu zevk ile geçirdiğim günlerimi feleğe değişmem.

İşte bunların ulviyetinden olmalı ki, oradan nezd-i âlinize gelir, envâr-ı cemâl ve ahvâl-i pür-melâlimi Hazret-i Bahâ'ya arz et. Bû-yı nazarlarını üzerimizden dirîg etmesinler.

Elbette bir gün olur, mazhar-ı iltifâtın ve nâil-i mükâfâtın olurum. Lütfen, kerem et, beni o zümre-i dil-firîbten ayırma."

İsmail Hakkı Toprak hazretlerinin sohbetlerinde söylediği rivâyet edilen birkaç sözüyle tebliğime son veriyorum. Allah Tealâ bu gönül erine liyakat kesb etmeyi herkese nasip etsin.

"Kardeşlerim ! Ehlu'llâhın nazar ve himmeti dağları taşları eritir ve ihyâ eder."

"Biz şaraptan dönme sirkeyiz. Bizim bir gözümüz daha vardır, onu da Cenâb-ı Hak nasip etmiş."

"Kardeşlerim ! Biz gidenlerle gider, gelenlerle geliriz."

"Kardeşlerim ! Darendede bizim ihsanımızın feyiz menbaı tarikatımızın kapısı oldu. Hulûsî küçükten bizden istedi, biz de verdik. İşte o Hulûsî. Gidin ziyaret edin, sohbet edin; çok âşığıımızdır. " (ERAYDIN, s. 145 - 149)

2.

İSMAİL EFENDİ

İsmail Efendi Hakk'ın rahmetine kavuştu. Sivas O'nun şahsında çok şeyler kaybetti. O, bir tesbihin imamesi gibiydi : Toplayıcı, yapıcı, güzelleştirici ve huzur verici bir şahsiyeti vardı, İslâma yakın ve bağlı olanlar hariç tutulursa, denilebilir ki; O'nun bu şehirde hiçbir yakını yoktu. Kanunlar çıkarılmıştı. Hiç kimse " bey, efendi, ağa, paşa" gibi, bu milletin ruhunda, dilinde, edebiyatında yer eden kelimeleri kullanamayacaktı. Bu garip, bu acaip kanuna rağmen, O, bu şehirde ve bütün çevre vilayetlerde yarım asrı aşan bir süre içerisinde , hep "efendi" olarak bilindi; hep "efendi" diye kendisine hitap edildi.

Yakınları arasında, onun bir tek cümlesi, bir ceza hakiminin hükmünden daha tesirli olurdu. Bir yoksulun giydirilmesi, bir düşününün kalkınması, ecdat yâdigârı bir eserin korunması veya yeni baştan onarılması, bir kültür müessesinin kurulması onun uzatacağı parmağa ve söyleyeceği bir tek cümleye bağlıydı. Kanunla, zorla, zulümle, tehditle değil, faziletiyle ve efendiliğiyle yapıyor, yaptırıyordu.

Kendisini ilk görüşüm galiba ilkokul tahsilimin ilk yıllarında olmuştu. Babam elimden tutarak beni ona götürmüştü. Bir büyük odada, edebiyetle oturan insanlar arasına ben de diz çökmüştüm. Orada nasıl bir sohbet yapıldığını şimdi bir tek cümle bile olsun hatırlamıyorum. Sonra aradan 8 - 10 yıl geçti. Babamın Gazi Antep'e tayini çıkınca bizi uğurlamaya gelmişti. Üçüncü bir defa göremedim. Babamın çok yakın dostuydu. Ben siyasî bir takım çekişmelerin içerisine girince ziyaretine özellikle gitmedim, gidemedim. Böyle olmasına rağmen çok ilerici bir İstanbul gazetesi onu ve beni Sivas'ta nurcu medresesinin şeyhi olarak gösterdi. Halbuki merhum İsmail Efendi Nakşibendî tarikatına mensuptu. Gösterişten ve hatta sesli ibadetten tamamen uzak, münzevî, sessiz, sakin hayat yaşıyordu. Benim şeyhliğim ise, en ahmak insanların bile inanmayacağı bir uydurmadan ibaretti. Bu safsataya inananlar sadece solcular oldu.

İsmail Efendi halkasına dahil olan çok müminler tanıdım. Temiz, terbiyeli, inanmış, namuslu ve çalışkan insanlar... Bir ayak üstünde bin bir yalan söyleyen riyakâr ve sahtekâr insanların cemiyetimizin huzurunu alt üst ettikleri bir devirde İsmail Efendilerin kaybı, teessürümüzü daha da artırıyor.

Manevî yapımızın mimarlarından biri daha toprağa düştü. Allah rahmetini üzerinden ve üzerimizden eksik etmesin. (BAKİLER, 04. 08. 1969 tarihli Hizmet Gazetesi. Sivas)

3.

İHRAMCIZÂDE'NİN VAKFA HİZMETLERİ

Bazı insanlar vardır ki, kutup yıldızı gibidirler, niceleri böyle insanlara bakarak yollarını düzeltirler. Topluma hizmeti vicdanî bir görev sayanlar, hem kendilerine hem de çevresindekilere faydalı olanlar, her devirde çok az bulunur. İşte böyle az bulunan bir kâmil kişi tanıdım ki, sanırım bu zatı siz okuyucularım da tanırırsınız. Sadece Sivas'a değil Türkiye'nin bir çok yerine, çeşme camii, köprü yapılmasına öncülük eden İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak'tan bahsediyorum. Bu zat soyadı gibi alçak gönüllü, bilgisi arttıkça gururu eksilen bir insan-ı kâmil idi.

1964 yılının temmuz ayı idi. Gününü hatırlayamıyorum. Yeniçarşı'da şimdi belediye otobüslerinin kalktığı yerdeki Çorapçı Hanı'nı Sivaslı olanların çoğu bilirler. Bu ahşap bina içinde bir oda var idi ki, buraya "vekâle" derlerdi. İhramcızâde'yi ilk defa işte bu binada gördüm. Orta boylu, beyaz benizli, kemerli burunlu, ak sakallı bir gönül tabibi idi. Sessizce içeriye girdim, selâm verdim, bir kenara oturdum. Burada bir düzine yaşlı kişi halka şeklinde oturmuşlardı. Gençlik duygularım beni meraktan meraka sürüklüyordu. Bu adamlar ne maksatla burada toplanmışlardı ? Biraz sonra zihnimdeki düğüm çözülürdü. Zira, İhramcızâde, bir baş işareti yaptı, oturanlardan Hacı Bekir Emmi dedikleri zat elini kulağına attı, yanık bir sesle söylemeye başladı :

"Sâkîyâ câmında nedir bu esrâr

Kıldı bir katresi mestâne beni

Şarâb-ı la'linde ne keyfiyet var

Söyletir efsâne efsâne beni

Bakmazlar dertliye algındır diye

Hakikat bahrine dalgındır diye

Bir saçı Leylâ'ya vurgundur diye

Yazmışlar deftere dîvâne beni "

Bu güzel parça, hem dinleyeni hem de söyleyeni derinden etkiledi. Oturanların gözleri nemlendi, baktım bazılarının yanaklarından yaşlar süzülüp geliyordu ve sonra, gönül incileri peş peşe dizildi. Niyâzî-i Mısırî'den söylüyorlardı :

" Gel ey bâd-ı sabâ haber ver bize cânân illerinden ..." Yine sıra Berber Hacı Bekir'e geldi, aşk ile vecd ile bir dahi söylemek düştü :

"Seni ben severim cânndan içerü

Yolum vardır bu erkândan içerü

Beni bende demen bende değilim

Bir ben vardır bende benden içerü

Yunusun sözleri hûndur âteştir

Kapında bir kuldur senden içerü"

Elbette dertli olan derman arar derdine, lâkin nerede ne arayacağını bilmeyenler boşuna zahmet çekerler. Böyle yanlış arayışlar insanı şaşkına çevirir. Niyâzî-i Mısırî bu gerçeği şah damarından yakalamıştır :

"Dermân arardım derdime

Derdim bana dermân imiş

Burhan arardım aslıma

Aslım bana burhan imiş

Sağı solu gözler idim

Dost yüzünü görem deyü

Ben taşrada arar idim

Ol cân içinde cân imiş "

Bu şiir, vekâlede sık sık okunurmuş. O gün de İhramcızâde'nin sohbet meclisinde tekrar edildi, vecd içinde dinlendi. Zayıf vücutlu, mahcup tavırlı birisine dönerek hitap edildi: "Söyle Karasarlı..." Karasarlı

söyledi, söyledikçe çoştı. Sesi güzel değildi, lâkin içtendi, samimiydi. Olduğu gibi görünen ruh asaletiyle bu adam, okuduğu kendi şiirlerini zevkle dinletiyordu.

Bu gönül dostunu daha sonra daha yakından tanıdım. Araştırdım, İhramcızâde'nin kendisi tarafından yazılmış, on adet şiirini tespit ettim. Bu şiirler, sanat endişesinden uzak tasavvufî neşe ile dolu parçalardı. Oğlu Kâzım Toprak'ta, kendi el yazması bir kitaptan şu şiirlerini geliniz okuyalım :

Gönül dilberdedir elhamdülillah

Leb-i kevserdedir elhamdülillah

Ne ferzend ü zen ister ne tertip

Ne sîm ü zerededir elhamdülillah

Çü dil dilberde seyr eyler Cemâli

Dahi bî-perdedir elhamdülillah

Gönül dostun arar تنها cihânda

Adû kim kerededir elhamdülillah

Değil gam yok olursa terk-i cânım

Acep hoş yerdedir elhamdülillah

Ezelden hamr-ı aşkı içti Hakkı

Henüz ol sırdadır elhamdülillah

Oğlu Mehmet Kâzım Toprak'a soruyorum : Babanız en fazla kimleri sevmezdi? Tek cümleyle cevaplıyordu :

-Onun sevmediği yoktu ki...

İhramcızâde'nin şeyhi Mustafa Takî mensur bir mevlid yazmış ve İhramcızâde de bunu nazma çekmiştir. 165 beyitlik mesnevi tarzında yazılan bu mevlid, bazı ilâhîlerle birlikte 52 sayfalık bir kitap hâlinde 1969 yılında İstanbul, Dizerkonca Matbaası'nda bastırılmıştır.

"Yâre Yâdigâr" ismiyle basılan bu kitapta İhramcızâde'nin Türkçe, Farsça ve Arapça bazı naatları da mevcuttur. Şimdi o mevliden bir küçük bölüm sunalım:

Âdem atamız Cennete indi

Nûr-ı Ahmedî alında göründü

Babadan oğula o nûr-ı Celîl

Gelmesine olmuş bir güzel delîl

Seyyidü'l- enbiyâ ol Mustafânın

Kân-ı kerem ol bâ-vefânın

Kim hâmilî olsa ol nûr-ı evhad

Herkes tanırdı kalmazdı bir ferd

İsmi Abdullah kavmi Mudarî

Zevcesi Âmine hâmil-i Nebî

Altı ay bilmedi hâmilliğini

Melekler ederdi âmilliğini "

Nesir hususunda ise, İhramcızâde'nin çalışmaları, maalesef bir araya toplanmamıştır. 1929 yılında yazdığı ve Şam'da bulunan Hacı Bahaeddin Efendiye gönderdiği bir mektup iyi bir örnek teşkil eder kanaatindeyim. Bu mektup süslü nesir dediğimiz yazı türünde güzel bir örnektir :

"İşte öteden beri derd-i muhabbetinizle nâlân olan kalbim yine nâle vü efgânımı baştan aşırarak ile giryân ve sûzan olarak kalemi elime aldım.

Sultânım, ne buldum ise senden buldum ve bu fenâda ne gibi bir zevke erdimse, mutlaka sizinle erdim.

Elbette bir gün olur, mazhar-ı iltifâtın ve nâil-i mükâfâtın olurum. Lütfen, kerem et, beni o zümre-i dil-firîbten ayırma."

Vefatından sonra kitaplarının bir kısmı Darendeli Hulûsî Efendiye gönde-rilmiştir.

HAYATI VE HAYRÂTI

Manevî dünyasını kısaca böyle tasvir ettiğimiz İhramcızâde'nin, kısaca hayat hikâyesine geçebiliriz : Nüfus kaydına göre, 1296 (1880 / 81) yılında Sivas Örtülüpınar Mahallesi'nde dünyaya geldi. Dedeleri Kâbe'nin ihramını değiştiren bir kimse olduğu için, sülâlesine " İHRAMCI" denilmiştir. Babası Hüseyin Hüsnü, annesi Ayşe Hanımdır. İhramcızâde, yedi yaşındayken, babası Zara'ya adliye başkâtibi olarak gitmiş. Orada sıbyan mektebini bitiren İhramcızâde, on yaşındayken Sivas'a gelip rüştiyeye girmiş, burasını da bitirdikten sonra adli-yeye "mülâzimeten" (stajyer memur olarak) gönderilmiştir. Tokat'ta hem memuriyetini sürdürüyor hem de medrese öğretimini tamamlıyor. Ayrıca, Tokat'ta Hacı Mustafa Hâkî Efendiye intisap ediyor. Mustafa Hâkî Efendi, 1324 / 1908 yılında Tokat mebusu olarak İstanbul'a gidince, İhramcızâde de artık Tokat'tan ayrılmak zorunda kalıyor. Sivas "Düyûn-ı Umûmiye" memurluğuna tayin ediliyor. Düyûn-ı Umûmiye kaldırılınca Sivas İnhisar Dairesine geçmiş, 1927 yılında Zara'nın Çarhı Tuzlası'na bağlı "Cedit Tuzla" memurluğuna atanır. Cedit'te 1931 yılı Temmuz ortasına kadar çalışır ve kendi arzusuyla emekli olur. Emeklilik yıllarının büyük bölümü Sivas'ta geçmiştir. 2 Ağustos 1969 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşan bu ulu kişi, geride maddî ve manevî derin izler bırakarak göçmüştür.

Yazımın başlığı "İhramcızâde'nin Vakfa Hizmetleri" idi. Şimdi o hizmetlerini sıralamanın zamanı geldi. Ulu Cami 1950 yılında harabe hâlinindedir, ibadete kapatılmıştır. Bu hâl Sivas halkını derinden yaralar, İhramcızâde bunu fark eder, hemen bir dernek kurulur.1955'ten 1966 yılına kadar Ulu Cami tamirattan geçer, ibadete açılır.

Ya köylerde yaptırdığı çeşmelere ne dersiniz? İlk defa Zara'nın Cencin Köyü'ne gider, burada içme suyunun olmadığını görünce hemen harekete geçer, halktan para toplanır, köy halkıyla birlikte 6 km. uzaktaki Kızılcan Tepesi'ndeki içme suyu getirilir. Ayrıca, aynı köye Kızılırmak'tan geçmek için bir köprü de yaptırır.

Tozanlı Köprüsü, 1943'te yeniden yaptırılır, halkın hizmetine açılır. Ayrıca, Sivas'ta Hoca İmam Câmii'nin minaresini sadece kendi parasından yaptırır, yüreği iyilikle dolu olanlar hayır yapmaktan usanır mı ? İhramcızâde, hayırlarına da devam eder : 1958 / 62 yıllarında Sivas İmam Hatip Lisesi için bir dernek kurulur, bu derneğin başkanı yine aynı zattır. Türkiye'nin muhtelif yerlerinden toplanan

paralarla Sivas'a hizmet gelmesine sebep olur. Sivas içinde 27 adet çeşmenin yapılmasına yardımcı olur.

Maddî ve manevî yönüyle bu kadar hizmet eden kimseler başka ülkelerde yaşasaydı, acaba böyle insanlara nasıl mükafat verirlerdi ? İhramcızâde, soyadı gibi mütevazı olduğu için kimseden bir temennâ beklemedi. Lâkin biz iyi insanları genç neslimize iyi tanıtmalıyız, böyle zatları unutulmaktan kurtarmak için onların hizmetlerini zaman zaman hatırlamalıyız. (CANOZAN, s. 82 - 84)

4

HAYIRSEVER BİR DİN ADAMI *

Sivas'ın yıllardan beri harap ve perişan durumdaki Ulu Camii, yeni baştan onarılmak suretiyle bayağı ölümden kurtulmuş. Bu, eski bir Selçuk eseridir. Minaresi canlı bir anıt hâlinde yükselir ve Sivas'ın her tarafından görünecek kadar da yüksektir. Bunu ölümden kurtaran herhangi bir kurum değildir. Bu doğrudan doğruya İhramcızâde İsmail Efendinin hayırseverliğidir.

Bu zat, bundan başka daha pek çok hayır işlerine el atmış ve her bakımdan din yolunda hizmeti amaç edinmiş bir Sivaslıdır. Nitekim son çalışmalarının canlı bir örneği de İmam Hatip Okulu binasıdır. Eski Kız Ortaokulu yerinde yapılan bu bina bitmek üzeredir. Ferah ferah kalabalık bir liseyi içine alacak kadar da büyüktür.

Ben, İsmail Efendi'yi aynen Erzincan ulularından Terzi Baba'ya benzetirim. Bu da onun gibi iyiliksever hemşehrilerinin güvenini kazanmıştır. Herhangi bir hayır işleyici, bu fikrini ona söyler ve elindeki servetin hangi şekilde bir hayır işine harcanmasını ondan ister. Hatta servetini sırf hayır işlerine harcanmak üzere ona verenler de vardır.

Şeyhtir fakat ne devrimler aleyhinde bir hareketi görülmüştür ne de herhangi bir mensubunun gericiliğine rastlanmıştır. Etrafındaki insanları daima iyi yola götürücü telkinlerde bulunmuştur. İşte gerçek din adamları bunlardır. Milletine zararlı değil, daima faydalıdır. (AŞKUN)

5

"EFENDİ HAZRETLERİ"

Yüzlerinde, alınlarında, gözlerinde ve ellerinde huzur denilen şeyi gezdiren, dinlendiren, misafir eden, sonunda onu bir şahsiyet çizgisi haline getiren insanlar gelirdi o eve ve yine kavgasız, barışık ve her şeyle dost bir hâletle evden ayrılırlardı; yüzlerinde biraz daha ışıık ve duru gözlerine oturmuş sevgi pırıltılarıyla. Çocuktum ama anlıyordum: Bunlar "ihvân" dı. 60'lı yılların, "ihvân, tekke, derviş, şeyh, dergâh" kelimelere hayli sert ve soğuk nazarlarla bakan resmî tutumu, ihvân'ı da Hasan Sabbah'ın Alamut Kal'ası'nda afyonlu şerbetlerle cezbederek kendine benzettiği tehlikeli militanlar gibi gösteriyordu. Çocuktum ama anlıyordum; bunlar muhabbetle lebâleb dolu, gözlerine bakınca yüreğinin derinliğini görebileceğiniz kadar berrak insanlardı. O eve muhabbetle gelir ve daha ziyade bir muhabbetle giderlerdi. Bunlar "ihvân"lardı. Bu ev, bir "tekke" idi. Bu tekkenin bir şeyhi, "ihvânlarının diliyle" "şâh"ı vardı; İhramcızâde İsmail Hakkı Efendiydi ve ben çocuktum.

Gözleri iriydi, maviliğinde gri bulutlar geziniyordu. Gözleri, yuvasına sığmıyor gibi dışarı taşmıştı. Hep mûnis bakıyordu. Muhabbet dedikleri şey, "efendi hazretleri"nin muhitine o gözlerden yayılıyordu. Ufak tefek, kamburu çıkmış, kısa beyaz sakallı kırpık, bıyıklı, alt dudağı bâriz derecede etli, iri kemerli burnu ile dikkat çeken ve güzelliğini fizik unsurlarıyla inşâ etmeden de güzel bir ihtiyardı. Ah, o çok ihtiyardı, ben çocuktum. Evde olduğu zaman, onu dilediğim an görebilme imkânım vardı ama ben çocuktum; konuşamadık. Benim sorularım belirginleştğinde o çoktan dâr-ı bekâ'ya yürümüş gitmişti. Sorularım ise hâlâ bende duruyor.

Yaz kış kasketle dışarı çıkardı, yaz kış mevsimine göre gri ya da siyah pardösü giyerdi. Kuşluk vakti ya da öğleden sonra "vekâle" ye gitmek üzere dışarı çıkacağı zaman, bir koşu dışarı çıkar, fayton çevirir, uzun bahçeyi koşarak geçip içeri haber verir, kapısını açardım. Başımı okşar, iltifat eder ve daima takım giydiği elbisenin yelek cebinden sarı bir yirmi beş kuruş çıkarır, bahşış verirdi. Hayır yirmi beş kuruş değildi, iki buçuk liraydı . Daha üç - beş saniye bile geçmeden o sarı yirmi beşlik, " efendi hazretleri " nin ardı sıra gölgesini bile incitmekten çekinerek yürüyen ihvânları tarafından daha büyük küpürlere tahvil olunurdu. Ben bire on kazanan bir karaborsacı kadar memnun olurken, ihvânlar da efendi hazretlerinin elinden çıkmış bir aziz hatırası edindikleri için sevinirlerdi. Ve o sevinci ben sarı leblebiye, yeşil plastik toplara ve külrengi sinema biletlerine çevirirdim.

"Vekâle", çarşı içinde, Çorapçı Hanı'nın üst katında iki göz bir odaydı. Yaz kış demeden uzaklardan kopup gelen "ihvânlar" orada iâşe edilir, oradan efendilerinin sohbetlerini "samîin" sıfatıyla dinlemek saadetine erişirler ve oradan aynı sofranın etrafında, tekkenin koca mutfağında, koca kara kazanlarda pişmiş tekke aşının lezzetine varırlardı. Hanım ihvânlar ise, eğer uzak yerlerden gelmişlerse birkaç günlüğüne tekkede barınırlardı.

Tekke, Örtülüpınar Mahallesi'nde Taşlı Sokak'la Hasanlı Sokağı'nı kavuşturan bir parselin orta yerinde iki katlı, kocaman bir evdi. Bahçesinde elma ağaçları vardı. Kayısı, armut ve erik ağaçları vardı ve her sene ancak üç beş gün saltanat süren leylâk ağacı vardı ve leylâk "efendi hazretleri" nin odasının penceresine bakardı. Ben çocuktum; tekke, bahçesinden çatı arasına, odunluğundan "efendi hazretleri" nin yatak odasına kadar benim oyun sahamdı ve evimiz tekkenin tam karşısındaydı.

İkinci katta "büyük oda" vardı. Büyüktü, bazı geceler ihvânlar orada toplanır, tek kelime etmeden, çıt çıkarmadan efendilerinin etrafında oturur zikir ederlerdi. Nakşî idiler, sükûti dervişler idiler. Büyük odanın duvarında bir eski zaman ressamının elinden çıkma "Mekke-i Mükerre ve Medine-i Münevvere" resmi asılıydı. Kapının hemen sağında büyük camekânlı bir kitaplık vardı. Kitaplıkta o zaman bilmediğim, anlamadığım, okuyamadığım eski yazılı meşin ciltli kitaplar vardı, "efendi" nin kitaplığı idi. O okurdu. Sadece ehl-i gönül değil, ehl-i kalem idi. Bu hükme 15 Rebiülevvel 1347 tarihinde şeyhine hitaben kaleme aldığı şu satırlar şahittir :

"... İşte bu tesirin icrâ-yı ahkâmından olmalıdır ki, sizi hiç unutmam; aks-i timsâlinizi gözlerimden ve sûret-i hayâlinizi gönlümden çıkaramam. Her nerede bir çeşm-i siyâhın füsunkâr bakışını görsem, yüreğim çarpar ve dîde-i kalbim size bakar. Bu zevk ile geçirdiğim günlerimi feleğe değişmem. (...) Ey nâme!.. Git, mazhar-ı füyûzat-ı âlem olan bir pâyeye, yed-i kemâli tâzim ve muhabbetle hâl-i pürmelâlimi Hazret-i Bahâ'ya huzûren arz et. De ki : Sizin nazarınızdan şâh-ı râha yol gider..."

Şeyh ile ihvân arasındaki gönül alâkaları, çocukluk muhayyilemin kavrayışından çok uzaklardaydı ama bu alâkanın hâsılını çocuk da olsanız elle tutabilir, gözle görebilirdiniz: Muhabbeti! Tekkenin kireç sıvalı duvarlarında, bahçe içindeki ince beton yolun en başında, meyvesini ancak eylülde teslim eden taş armutta, ihvânların çehresinde ve "efendi hazretleri" nin her hâletinde titreşen, ince bir buğu gibi tabahhur ederek atmosfere yayılan, tekkeyi (uzaktan ya da yakından) istintak eden "siyasî memurları" son derece efendi ve hürmetkâr davranmağa mecbur eden muhabbeti. Muhabbetin sıklet merkezi, iri gözlerin maviliğinde gri bulutlar gezdiren "efendi hazretleri"ydi. Onun bilgisi tahtında duran kimyâ, sıradan insanları; berberleri, kundura tamircilerini, çiftçileri, ümmî ev hanımlarını, memurları gözbebeklerinde "muhabbeti" büyüten olgun insanlar haline getiriyordu; insanları güzelleştiriyor, ayakta tutuyor ve her şeyle barıştırıyor. Onun çevresinde kavga yoktu. Çocuktum ama anlıyordum.

Bir gönül neş'esiyle "efendi" yi şiiirin mücerret gökyüzünde gezdiren de, o "muhabbet" dedikleri şey olmalıydı.

" Gönül dilberdedir elhamdülillah

Leb-i kevserdedir elhamdülillah

Ne ferzend ü zen ister ne tertip

Ne sîm ü zerededir elhamdülillah "

Belki çayı çok sevdiğinden olsa gerek, bütün nakşî dervişânı çaya âşıktı. Sıcak yaz günlerinde ara sıra efendi hazretleri ihvânı toplar, Yukarı Tekke Dibi'ndeki mesire yerine "sahra" ya gidilir, bir at arabasına kilimler, seccâdeler, halı, yastık ve minderler yüklenirdi. Böyle günlerde piriçten mâmul devâsâ bir Rus semaveri mutlaka yükün başını çekirdi. Efendi hazretleri, çayı açık ve şark taraflarında

"kıtlama" tâbir edilen tarzda içerdi. Kelle şekeri bir çay tabağına kırılır, doyuncaya kadar üzerine limon sıkılır ve çaya şeker atmadan, bir ondan bir bundan çayın lezzetine varılırdı. Ben, aynı çay muhabbetini hanım meclislerinde de gördüm. Cennet - mekân halamın yanık sesiyle orta yerde etrafa nefis çay râyhâsı salan semavere karşı okuduğu "ilâhî" hâlâ kulaklarımdadır :

Semâverin rengi aldan

Getir sağdan, götür soldan

Derviş çıkmaz böyle yoldan

Yan semâver, dön semâver

Limon, şeker, çay semaver

Semâveri alıştırın

Maşa ile tutuşturun

Küsenleri kavuşturun

Yan semâver, dön semâver

Lezzet senin hay semaver

Semâverim iniliyor

Anlamıyon mu ne diyor

Daim Hakk'ı zikrediyor

Yan semâver, dön semâver

Limon, şeker, çay semaver

Sonradan öğrendim ki ihvânlar çay içip "demlenirler" ve çaya "küçük derviş" derlermiş. Bugün zihnimde bir bardak limonlu çay ve üzerinde buğusu tüten, bağı ateşle yanan her semâver, o güzel insanların meşreplerinden tedâi olunmuş sevimli bir rumuzdur. 60'lı yılların Sivas'ını inşâ eden beşerî çizgilerden belki de en mühimi, İhramcızâde Şeyh İsmail Efendinin etrafında dönüp duran bir manevî iklimdi. "Efendi" nin Hakk'a yürüdüğü gün o âlem de göçüverdi. O gün ilk defa "ihvân" ın çehresinde ye's gördüm; onlara dünya ve ukbâ'yı yorumlayıp anlatan mihveri kaybetmişlerdi. İmâmesi kaybolmuş, ipi kırılmış bir tesbih gibi dağılıverdiler. İnhitat, az zaman geçmeden tekkenin duvarlarında bile derin izler bıraktı: Bahçe târumâr oldu, sıvalar çatlayıp döküldü, ihvânların müeddep ayak sesleri

hafifledi ve birkaç yıl sonra tekke iş bilir müteahhit esnafının dar hayâlhanelerinde dört katlı bir apartman blokuna dönüşüverdi.

Şeyh öldü, tekke yıkıldı, ihvân dağıldı.

Ve ben hâlâ çocuktum. (ALKAN, s. 101 - 106)

ŞİİRLER

MEDHİYYE

Ey vaktin dâhisi yüce misafir

Ruha gıda gülün kokar efendim

Lü'lü ü mercana benzer kelâmın

Kelâmın sîneyi yakar efendim

Takdire lâıksın ey sultân-ı han

Tefsir-i yektâsın ey ilm-i furkan

Dersine muhtaçtır damardaki kan

Kelâmın sîneyi yakar efendim

İrşat ettin şimdi burada beni

Takdir etmeyen dil çürüsün seni

Hâk-i pâyn cehle öğretti dini

Bî- hayâ uzaktan bakar efendim

Renk verir her halin nergize güle

Rayhası karışır baharda yele

Deryasın lutf ile akarsın dile

Fikrini irfana takar efendim

Mutlak durur zâtınıza erenler

Tutmaz sözün aslen nâra girenler

Kemâline devre mânâ verenler

Nîzeyi sîneye çakar efendim

Cûş eden sohbette ne hoş âlemin

Takdirin sayini fâik kelâmın

Hele şu sohbette hayru'l- enâmın

Şeytanın bendini yıkar efendim

Kamil Bozkurt derse yazmaz mı kalem

Mecnûnun Leylâsı çekmez mi elem

Kelâmın lafze-i amme-i âlem

Tutanı Firdevse dıkar efendim (Elbistanlı Kâmil Bozkurt, Duran Bak'dan naklen)

MEDHİYYE

Cümle âlemlerin sultânı sensin
Mürşid-i a'zamsın kutb-ı cihânsın
Peygamber vekili âhir zamânsın
Sözlerin Kur'ân'dan hem tercümânsın

Âlim câhil demez sohbet edersin
Rabb'inin kulların hep bir tutarsın
Bir nazarda kâlden hâle toylarsın
Füyûzât mahzeni hem menba'ısın

Güneş gibi doğdun âhir zamâna
Hakikat nûrunu yaydın cihâna
Münkir dahi gördü geldi îmâna
Mahbûb-ı Rahmân'ın armağanısın

Aklın haddi mi seni bilmeğe
Dil tâkat getirmez vasfeylemeğe
Himmetin kâfîdir şükreylemeğe
Görünmez derdlerin dermânı sensin

Şeş cihetten senin nûrun görürüm
Aşkınla şevkînla hayrân olurum
Îdında kurbâna hazır dururum
Gönlümün Kible'si hem Ka'be'sisin

Bu söz senden değil Şen Mehmet Veli
Dostun kendinedir kendi sözleri

Varına değiştin sen o dilberi

Cânımın cânısın hem cânânısın (ŞEN , s. 41)

MEDHİYYE

Őeyhimin illeridir Sivas illeri

Görünce şâd eder hep gönülleri

Hava ile suyu cihânda yoktur

Ni'metle doludur güzel yerleri

Örtülü Pınar'dır semtinin adı

Taşlı Sokak'tan gider beytin yolları

İhramcızâde'dir İsmail Toprak

Tarîkatlar şeyhi Nakşî'nin mutlak

İhyâ-yı ulûma me'mur etmiş Hak

Evliyâdır anın hep ihvânları

Sünnettir evkat-ı şer'iyye işi

Zıkr ü tesbih olur cümle teşvişi

Dâ'imâ sohbettir her işin başı

Hak yola sevketmiş Rabb'im anları

Perîşân kapında Şen Mehmet Veli

Eşiğine baş koydu yerde yüzleri

Resûl'ün aşkına affet kemteri

Kapında bekliyor dönderme geri (ŞEN , s. 41)

ÇOK MUHTEREM İHRAMCİZÂDE

İSMAİL HAKKI TOPRAK HAZRETLERİNE

Şeyhim sıkı sarılmışım dalından

Ölürüm ayrılmam sen sultânımdan

Açmışsın bir bahçe çeşit gülünden

Alırım ayrılmam sen sultânımdan

Günahkâr vücudum yanmadan nâra

Bâbına düşene verirsin çâre

Mürşid-i kâmilisin ben de ikrâra

Gelirim ayrılmam sen sultânımdan

Sana inanmayan divâne deli

Kemâlin gökçektir hem büyük velî

Dalından tutanlar doğrultur yolu

Bilirim ayrılmam sen sultânımdan

Mescid-i Aksâ'da var senin yerin

Şefâ'atten mahrum eyleme yarın

Eşiğin dibinde yatan kıtmîrin

Olurum ayrılmam sen sultânımdan

Dilinden akıyor dinin düzeni
İrşât eden peşin sıra gezeni
Allâh'a kavuşur bulan rızânı
Bulurum ayrılmam sen sultânımdan

İhramcızâde'sin İsmail Toprak
Gittiğin yol güzel bir yeşil yaprak
Yorulsam da yola giderim mutlak
Solurum ayrılmam sen sultânımdan

Emrinin altında âşık Feryâd'ım
Çini polatlardan kayımdır va'dim
Ben ölene kadar kapında kadîm
Kalırım ayrılmam sen sultânımdan (Âşık Feryâdî, Sivas)

İHRAMCIZÂDE'NİN EVSÂFI HAKKINDA

Söndü Sivas ilinin güneşi
Doksan beşe ermişti yaşı
Toprak toprak oldu gelmez eşi
Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

İhramcızâde'dir anın ecdâdı
Hacı İsmail Toprak'tır hem adı
Şekerden lezizdi sohbetinin tadı
Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Bulunmazdı âlemde güzel huyu
Kendi necâbettir temizdir soyu
Asırlarca akmayan akitti suyu
Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Hâlîdî'dir hem şeyh-i Nakşibendî
Halim idi zaten hem de kendi
Yanan ışık hemen söndü
Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Bunca kıldı hayr u hasenât
Memnundu kendinden mü'min ü mü'minât
Makâmı olsun Cennât-ı âliyat
Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Yaptırdı nice cami ile minare
Mevlam yakmasın anı nâre
Bizlere açtı acı bir yâre
Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Dâr-ı dünyaya gelen elbet gider
Mânâ âlemin bulmaktır hüner
Rihlet edip dünyadan kıldı sefer
Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Dehri dünya kimseye bâkî değil

Gelenler bu günâ olmamıştır asla şâd

Üç İhlas bir Fâtiha ile eyle yâd

Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Sağ olsun anı bilenler ve bilmeyenler

Yakından uzaktan ziyaretine gelenler

Nûr olsun gelip de görmeyenler

Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Ulu Cami'dedir anın türbesi

Dergâhına kabul ederdî herkesi

Şimdi toprak oldu kendisi

Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Boş kaldı vekâlethânesi

Bilmem kim olmuştur halifesi

Aslı temiz olalıdır birisi

Makâmı Cennet yeri gülistân olsun

Bunu dedi okuya her ihvân

Duâ ile yâd ede her zamân

Unutma sen dahi ey Şaban

Makâmı Cennet yeri gülistân olsun (ERDEM, 2. 8. 1969, Sebat Matbaası, Sivas)

UNUTMA BENİ *

Zehirli ok değdi yâre gönlüme,

Derdime zor oldun unutma beni,
Ermez bir kimseden çare gönlüme,
Dillerde dür oldun unutma beni.
Unutma efendim canlar canısın,
Ehl-i tarikatın yol-erkanısın,
Nakşi Tariki'nin bir sultanısın,
Postunda pir oldun unutma beni.

"Evrad-ı Bahhiye" erer bahtına,
Huzûr-ı Hakk gelir, garip bahtına,
Her kişi geçemez şahın tahtına,
Dünyada bir oldun unutma beni.

Kutbu'l-ârif, gavsû'l-azami delil,
Meşâyih-i tamsın, ilminle amel,
Mağripten maşrika mürşid-i kâmil,
Sen yare yar oldun unutma beni.

Bu gamlı gönlümü neyleyin n'idem,
Şeyhimden ayrıldım ben nere gidem,
Abdestsiz dünyaya basmadın kadem,
Topraktın nur oldun unutma beni.

Rızay-ı Hakk için sevdim sineni
Nurdan halk eylemiş kurmuş binanı
İhvan boş koymasın devlethaneni,
Ölmez bir er oldun unutma beni.

Sitemkar Seyyid'i kavurdun közle,
Hakk'a niyaz eyle, yollarım gözle,
Erişir himmetin sağlıktan fazla,
Her yerde var oldun unutma beni. (YALÇIN, s. 141)

İHRAMCIZÂDE

Hazreti Muhammed has bahçesinin
Güllerini derdin İhramcızâde
Şâh-ı Nakşibendî silsilesinin
Köprüsünü kurdun İhramcızâde

Aziz memlekette hizmet öncüsü
O,devrinde veliler birincisi
Sözün âb-ı kevser hayat incisi
Gönüllerdir yurdun İhramcızâde
Onardın camiler yaptın köprüler
Kapına gelirdi bütün dertliler
Mazlumun garibin gözyaşın siler
Yaraları sardın İhramcızâde

Garîbu'llâh idi mübarek ismin
Allâh'ın nûruna boyanmış cismin
Herkesi dost idin yok idi hasmın
Çok emekler verdin İhramcızâde

Hulûsi Efendi etti hizmeti
Küçük yaşta vermiş idin himmeti
Ona ihsân oldu Hakk emâneti
Sen yârâna yârdın İhramcızâde

Toplanınca büyüklerin meclisi
Ordan karar çıktı, kararın hası
Şâh Hulûsi giydi mürşid hırkası
Tâcını sen vurdun İhramcızâde

Buyurdun; "Oğlumuz o, Hulûsi'miz"
"Ecdâdı ser-tâc'dır, gözbebeğimiz"
Medine'de dedin "O vârisimiz"
Sancağı sen verdin İhramcızâde

İki Ağustos'ta ukbâya göçtün
Visâl şerbetini o yârdan içtin
Bilcümle âleme feyizler saçtın
Tükenmeyen nûrdun İhramcızâde

Eserler bıraktın "Yâre Yâdigâr"
Aşk muhabbette yekdâne nigâr
Yüceliğin ismin kadar âşikar
Sen kalplere girdin İhramcızâde (TEKTAŞ, s. 10)

SİVAS ULU CAMİİ

Yetim gibi boynun bükmüş Sivas'ta

Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Temsili kimsesiz bir mağdur hasta

Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Merhameti olan vazgeçmez bundan

Minaresi tamir ister bir yandan

"Ben hayır severim" diyorsan candan

Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Sizden himmet ister nusratı Hakk'tan

Perişan hali var farkı yok şoktan

Çürümüş ağacı mahvolmuş kökten

Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Duvarını yağmur yağdııkça bölmüş

Dökülmüş kireci taşları kırılmış

Kapısını ağaç kurtları yemiş

Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Bak Hıristiyan'a yolunda kalmaz

Kilisesini tamir etmekten yılmaz

Kuru dava ile Müminlik olmaz

Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Hamiyyet seversen elden önce ver

Pangonut lirayı hesabınca ver
Çok vermezsen az ver kudretince ver
Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Altun ömrün bir gün geçmez pul olur
Hep kazancın varislere mal olur
Ata sözü damla damla göl olur
Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Dünyaya gelip de gördün mü göçmez
Ecel şerbetini bir Mevla içmez
Böyle efdal sevap eline geçmez
Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Bu camiinin hali ciğer yakıyor
Tamir diye melül melül bakıyor
Gayri müslüm görse "yazık" çekiyor
Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Karamsarlıkları gönlünden kaldır
Düşün bu dünyanın sonu ne haldir
Böyle yere bir ver binden efdaldir
Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Hayır işe asla yolun gitmez mi

Yoksa kadir Mevlam nasip etmez mi

Canım bir liraya gücün yetmez mi

Vatandaş yardım et Ulu Camiye

Göçer der mü'minsek yansın özümüz

Bunun için turap edek yüzümüz

ALLAH'I seversen kırma nazımız

Vatandaş yardım et Ulu Camiye (GÖÇER, s. 17)

KAYNAKLAR

A. Yazılı Kaynaklar :

AKYOL, Hacı Hasan. 1988. İslâm ve Ahlâk. İstanbul

ALKAN, Ahmet Turan. 1992. Altıncı Şehir. İstanbul

ALTUNTAŞ, İsmail Hakkı.1992. Nakşibendî Şeyhi İsmail Hakkı Toprak'ın Hayat ve Menkıbeleri. (Yayınlanmamış Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Ankara

ÂŞIK FERYÂDÎ, 1986. (Ulaş Bucağı Bahar Özü Köyü. Sivas) Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı Arşivi. Darende

AŞKUN, Vehbi Cem. ? . “Hayırsever Bir Din Adamı - XI -”. ? . Sivas. (Es- Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı Arşivi. Darende)

ATEŞ, Osman Hulûsi. 1997. Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî. (hzl.: M. Muhsin Kalkışım, Lütfi Alıcı, Ahmet Yenikale.) C. 1, 2. Ankara

ATEŞ, Osman Hulûsi. 1996. Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî. (hzl.: Mehmet Akkuş) Ankara

BAKIRCIOĞLU, N. Ziya. 1997. Güldeste 20. Yüzyıl Türk Şiirinden Seçmeler. İstanbul

BAKİLER, Yavuz Bülent. 1969. “ İsmail Efendi”. Hizmet Gazetesi. (04. 08. 1969 tarihli) Sivas

BAYRAM, Fatih. 1947. Mustafa Tâki Efendi ve Düşüncesi. (Yayınlanmamış Lisans Tezi) İstanbul

BİLGİNER, Mahmut Sadettin.1982. Mısırî Niyâzî Dîvânı Şerhi. İstanbul

BOLAK, Aydın. 1998. Hayatın Öğrettikleri . İstanbul

BOLAK, Aydın. 1994. Sohbetler. İstanbul

BORAN, Abdurrahman.1987. Millî Mücadele Ulema ve Etkileri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü. Ankara

CEBECİOĞLU, Ethem. 1997. Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü. Ankara

CANOZAN, Ali Şahin. 1991. "İhramcızâde'nin Vakfa Hizmetleri". Revnak. Sivas

ÇOKYAŞAR, Hamza. 1985. Tasavvufî Öğütler. İstanbul

DEVELLİOĞLU, Ferit. 1982. Osmanlıca–Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara

ELÇİN, Şükrü. 1987. Gevherî. Ankara

ELÇİN, Şükrü. 1988. Halk Şiiri Antolojisi. Ankara

ERAYDIN, Selçuk. 1997. "İsmail Hakkı Toprak (K.S.)". Somuncu Baba ve Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Sempozyumu Tebliğleri 2. Ankara

ERAYDIN, Selçuk. 1996. "İsmail Hakkı Toprak". Somuncu Baba. Yıl: 3. Sayı: 11. Darende

ERAYDIN, Selçuk. 1994. Tasavvuf ve Tarikatlar. İstanbul.

ERDEM, Şaban. 2. 8. 1969. "İhramcızâde'nin Evsâfı Hakkında" Sebat Matbaası. Sivas (Es- Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı Arşivi. Darende)

ERZURUMLU İBRAHİM HAKKI, Tarihsiz. Ma'rifetnâme. (hzl.: İ. Turgut Ulusoy) Hasankale

GÖÇER, Mehmet. 2000. "Sivas Ulu Camii" Somuncu Baba.Yıl: 7. Sayı: 27. Darende

GÖKDEMİR, Sevgi. GÖKDEMİR, Ayvaz. 1990. Yunus Emre Güldeste. Ankara

GÜNDÜZ, İrfan. 1997. "Darendeli Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Hazretleri" Somuncu Baba ve Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Sempozyumu Tebliğleri 1. Ankara

GÖÇER, Mehmet. 2000. "Bir Hâtıra Bir Şiir" Somuncu Baba.Yıl : 7. Sayı: 27. Darende

GÖLPINARLI, Abdülbaki. 1988. Mesnevi I Mevlâna. İstanbul

İmlâ Kılavuzu.1996. TDKY. Ankara

KARA, Mustafa. 1995. Eşrefoğlu Rumi. Ankara

KARA, Mustafa. 1994.Niyâzî-i Mısrî. Ankara

KELABÂZİ. Ta'arruf (Çev. S.Uludağ, Doğuş Devrinde Tasavvuf, ismiyle) 2. Baskı

KESENCELİ, Resul. 2000. "Mütefekkir Olarak Mustafa Tâkî Efendide Mebus Olmanın Nitelikleri" Somuncu Baba. Yıl: 7. Sayı: 29. Darende

KIZILTOPRAK, Hacı Bekir. 1999. Mektup. Antalya (Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Arşivi. Darende)

- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli. 1993. (hzl. : Ali Özek vd.) TDVY. Ankara
- KÜBRA, Necmeddin. 1980. Risâle ile'l-Hâim. (hzl.: Mustafa Kara, Tasavvufî Hayat) İstanbul
- MUHYİDDÎN-İ NEVEVÎ, 1972. Riyâzü's-Sâlihîn. (Çev.: Kıvamüddin Burslan, Hasan Hüsnü Erdem) Başbakanlık Basımevi. Ankara
- ÖZKES, İhsan.1991. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hayatı ve Eserleri. İstanbul
- PALAKOĞLU, İsmail. 1995. Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş (K.S.) Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri, Tesirleri, Tasavvufî Felsefesi. (Yayınlanmamış Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Ankara
- RAİF, Mehmet. 1980. Mekaasiud'ut Talibiyân. (hzl. A. Dedeoğlu) İstanbul
- SAKAOĞLU, Saim. 1987. Ercişli Emrah. Ankara
- SARIOĞLU, 1999. Mektup. Sivas (Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı Arşivi. Darende)
- SUNDAL, Fatma. 1997. " Tarih ve Toplumsal Bilinç Önünde Hulûsî Efendi "Somuncu Baba ve Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Sempozyumu Tebliğleri 4. Ankara
- SÛZÎ, 1290. Dîvân. İstanbul
- ŞEN, Veli. 1976. Evrâd-ı Bahâiyye. Sivas
- TATÇI, Mustafa. 1990. Yunus Emre Dîvanı Tenkitli Metin. C. I, II. Ankara
- TEKTAŞ, Musa. 2000. "İhramcızâde" Somuncu Baba. Yıl: 7. Sayı: 27. Darende
- TEKTAŞ, Musa, 1995. "Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Evliliği ve Çocukları II" Somuncu Baba. Yıl : 1. Sayı : 3 (4). Darende
- TOPRAK, İsmail Hakkı. 1969. Yâre Yadigâr. İstanbul
- TOPRAK, Kâzım. 1999. Kaset. Sivas (Es- Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı Arşivi. Darende)
- UÇARALP, Mehmet. 2000. "İsmail Hakkı Toprak Efendi (K.S.)'nin Ardından." Somuncu Baba. Yıl: 7. Sayı: 27. Darende
- UNAT, Faik Reşit. 1988. Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu. Ankara
- ÜÇER, Müjgan. 2000. "Sivas Ulu Camii ve Halk İnançlarındaki Yeri" Somuncu Baba. Yıl: 7. Sayı: 27. Darende
- YALÇIN, Seyyid. 1994. Âşık Seyyid Yalçın'ın Hayatı ve Şiirleri. (hzl.: Ali Şahin Canozan) Sivas
- YILMAZ, Mehmet. 1992. Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler. İstanbul
- Zeynü'ddîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l- Lâtifi'z- Zebîdî, 1988. Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi. DİBY. (Mütercim ve Şârihi, Kâmil Miras) Ankara

B. Sözlü Kaynaklar :

AKTAŞ, Hacı Mehmet. 1929 doğumlu (Gürünlü Hacı Mehmet Emmi olarak tanınırdı). 69 yaşında 27.11.1998 tarihinde Mekke'de vefat etti.

AZDEMİR, A.Muttalip. 1954 doğumlu. Halen Ankara'da ticaretle iştigal etmektedir.

BAK, Duran. 1930 Darende Aşağıulupınar Kasabası doğumlu, 1953-1969 yılları arasında Sivas'ta bulunmuş ve İhramcızâde'nin sohbetlerinde ilahi okumuştur. "Sürmeli" lakabıyla tanınır. Halen Aşağıulupınar Kasabasında ikamet etmektedir.

BEYHAN, H. Ali. 1930 doğumlu. Darende Zaviye Mahallesi'nde oturur.

ÇETİN, İsmet. 1948 doğumlu. Gedikağzı köyünde oturur, çiftçilik yapmaktadır.

DEMİR, İsmail. 1951 doğumlu. Kahraman Maraş'ta sahafılık yapmaktadır.

HOCAOĞLU, Ömer Lütfi. 1913 Sivas İmranlı doğumlu. İhramcızâde İsmail Hakkı Efendinin muhabere ve posta işlerine baktı. Halen Sivas'ta ikamet etmektedir.

KARAAĞAÇ, A. Galip. 1932 doğumlu. Darende Zaviye Mahallesi'nde oturur.

KAYGUSUZ, Mustafa. 1927 doğumlu. Emekli imam. Darende Gedikağzı Köyü'nde oturur. 1947 tarihinden itibaren İhramcızâde ile görüşmüştür.

MIZRAK, Hacı Ali. 1340 Elbistan doğumlu. Kahraman Maraş'ın Serintepe Mahallesi'nde oturur.

SARIOĞLU, Necmeddin. 1954 Sivas doğumlu. Merhum Emekli Müftü Mevlüt Sarioğlu'nun oğludur. Halen Sivas'ta ikamet etmektedir.

SELİMLİ, Hanifi. 1924 doğumlu. Gürün'ün Suçatı Kasabası'nda oturur.

ŞEN, Mehmet. 1927 Sivas Gürün doğumlu. 1945-1970 yılları arasında Sivas'ta ticaretle meşgul oldu. Halen İstanbul'da ikamet etmektedir.

TOPRAK, Mehmet Kâzım. 1927 doğumlu. İsmail Hakkı Toprak'ın oğludur. Hâlen hayatta olup Sivas'ta ikâmet etmektedir.

YILMAZ, B. Ali. 1931 doğumlu. Sivas'ta ticaretle uğraşır.

YANIK, Hökkeş. 1946 Gürün Celikan Köyü doğumlu. Hâlen İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nda çalışmaktadır.

*Cân mürgünün ezkârı dîdâr-ı Karîbu'llâh
Her demdeki efkârı dîdâr-ı Karîbu'llâh*

*Almış ezeli varın kılmış ana ikrârın
Görmüş gül-i ruhsârın dîdâr-ı Karîbu'llâh*

*Akvâl-ı şerîat hep efâl-i tarîkat hep
Ahvâl-i hakikat hep esrâr-ı Karîbu'llâh*

*Allâh'a emânet ol her kârı kerâmet ol
Hep varı selâmet ol ol yâr-ı Karîbu'llâh*

*Âsâr-ı muhabbetdir esrâr-ı muhabbetdir
Envâr-ı muhabbetdir dîdâr-ı Karîbu'llâh*

*Bu bende Hulûsî'nin efgende Hulûsî'nin
Dil-bende Hulûsî'nin dîdârı Karîbu'llâh*

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendeui

ISBN:975-97326-5-3